

OKUFED

**OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ**

**OSMANIYE KORKUT ATA UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF ARTS AND SCIENCES**

OSMANIYE

GİLT / VOLUME: 1

SAYI / ISSUE: 1

ARALIK/DECEMBER 2019

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Sayı:1 Aralık 2019

Yayın Kurulu

Editörler

Prof. Dr. Eyüp Tel, Fizik Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: eyuptel@osmaniye.edu.tr

Doç. Dr. Bülent Kırmızı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: bulentkirmizi@osmaniye.edu.tr

Yardımcı Editör

Dr. Öğr. Üyesi Nazmi Sedefoğlu, Fizik Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: nazmisedefoglu@osmaniye.edu.tr

Sekreteryaya

Dr. Öğr. Üyesi Burçin Yapıcı Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Sekreteryaya Sorumlusu

e-mail: burcinyapici@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Rakiye Özdal, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Yabancı Dil Editörü

e-mail: rakiyeozdal@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Derya Ulutaş, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Sekreter - Son Okuyucu

e-mail: deryaulutas@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Şaban Yalgın, Tarih Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Mizanpajcı

e-mail: sabanyalgın@osmaniye.edu.tr

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Sayı:1 (Aralık 2019)

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

1	Şâhnâme'deki Kadınlar Çetin Kaska	01-16
2	Anadolu'daki Semt Pazarlarına Bir Örnek: Salihli (Manisa) Semt Pazarları Ferdi Akbaş	17-30
3	Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Alan Yeradları Özcan Akınlı, Ferdi Akbaş	31-72
4	Der Stellenwert Der Frau In Den Deutschen Und Türkischen Sprichwörtern Nevin Gökay, Erdinç Yücel	73-83
5	Elektromanyetik Alanın Aloe vera Bitkisinin Büyüme ve Gelişimine Etkisi Emirhan Varol, Hayat Sivrikaya, Yunus Emre Akkaya	84-97
6	5-20 MeV Aralığında Bazı Demir Grubu Element İzotoplarının (α , n) Reaksiyon Tesir Kesiti Hesaplamaları Ercan Yıldız	98-102

VAKA TAKDİMİ

7	5. Uluslararası Nükleer Teknoloji ve Uygulamalarda Teorik ve Deneysel Çalışmalar Kongresi (02-04 Mayıs 2019) Eyyup Tel, İsmail Hakkı Sarpün, Abdullah Aydın	103-104
---	--	---------

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Şâhnâme'deki Kadınlar

Çetin Kaska¹

Received/10.09.2019

Published/15.12.2019

Özet

Firdevsî, Fars edebiyatında Gazneliler döneminde kahramanlık şiir tarzını yazdığı *Şâhnâme* adlı eseriyle zirveye çıkartmıştır. Firdevsî yazdığı bu eşsiz eseri Sultan Mahmud'a sunmuş, ancak beklediği ilgiyi görmemiştir. Bu sebepten ötürü onu hicvedip, kaçıp gizlenmek zorunda kalmıştır. *Şâhnâme* Fars toplumu ve edebiyatı üzerinde çok etkin bir rol oynamıştır. İran'ın millî destanı sayılan Firdevsî'nin bu eserini takip eden birçok şair, değerli eserler ortaya koymuştur. *Şâhnâme*'de dönemin ahlakî, sosyal ve dinî konuları hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Firdevsî, *Şâhnâme*'de kadınlara az değinmiştir, çünkü *Şâhnâme* bir kahramanlık destanı olduğu için kadınlar ikinci planda kalmıştır. *Şâhnâme*'de iyi kadın övülürken, kötü kadın yerilmiştir. Nitekim Sûdâbe kötü huylu olmasından dolayı kınanırken Rûdâbe, Gordâferîd, Ferngîs iyilikleri sebebiyle övülmüştür. *Şâhnâme*'de ismi geçen kadın sayısı erkeklerden az değildir. Kadınlar cesaret, vefa ve fedakârlıkta erkekler kadar güçlüdür. Bu sebeple bazı kadınlar erkekler kadar itibar görmüştür. Kadınlar, kadınlık sıfatlarının yanında kahramanlık niteliklerini de taşımıştır. Bu çalışmada *Şâhnâme*'de geçen bütün kadınlar hakkında detaylı bilgiler verilmiş ve adlarının geçtiği beyitlerin Türkçe tercüme örnekleri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Şâhnâme, Firdevsî, kadın, İran, Fars Edebiyatı

Women in *Şâhnâme*

Abstract

Ferdowsi, in the Persian literature during the Ghaznavid heroism poetry style has increased to the top with his work Shahnameh. Ferdowsi presented this unique work to Sultan Mahmud, but did not see the attention he expected and for this reason he satirized him and had to flee and hide. Shahnameh played a very active role in Persian society and literature. Many poets who follow this work of Ferdowsi, who is considered the national epic of Iran, have produced valuable works. In Shahnameh, there is important information about the moral, social and religious issues of the period. Ferdowsi who elevated the epic poetry to the peak in the Persian literature by writing Shahnameh, mentions women very little. Since Shahnameh narrates heroic legends, women remain in a secondary plan. As good women are praised in Shahnameh, bad women are debased. For example, Sûdâbe being a woman of bad manners is reprimanded, while Rûdâbe, Gordâferîd, and Ferngîs are eulogized for their good deeds. The number of women mentioned in Shahnameh is not less than that of the men. Women are as strong as men in terms of courage, faithfulness, and selfsacrifice. For that reason some women were favored as much as men.

¹Arş. Gör. Dr. İstanbul Üniversitesi/ Edebiyat Fakültesi/ Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, cetinkaska@hotmail.com

Women carried the attribute of heroine besides the epithet, woman. In this study, detailed information is given about all women in Shahnameh and Turkish translations of the couplets whose names are mentioned are presented as examples.

Keywords: Şâhnâme, Firdevsî, woman, Iran, Persian Literature

1. Giriş

Şâhnâme’de asıl önemli olan kahramanlıktır (Nimet, 2016:22). Bu yüzden kadınlar çok önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmamaktadır. Normalde İran edebiyatında en önemli unsur olan aşk ve sevgili Şâhnâme’de çok az görülmektedir. Şâhnâme’de kadın sultanlar bazen erkek sultanlar gibi övülmüştür. Güzel kadınlar çiçekler, yıldızlar, ay, güneş ve diğer doğal güzelliklerden alınan sıfatlarla tarif edilmiştir. Kadınların ekseriyeti evli oldukları sürece kocalarına sadakatle bağlanmış ve genellikle çocuk sahibi olmak için evlenmişlerdir. Şâhnâme’de ismi geçen anneler çoğunlukla şefkatlidir. Kadınlar genellikle kahraman, cesur ve makam sahibi kişilere ilgi duymuştur. Şâhnâme’deki kadınların çoğu farklı ülkelerdendir. Rûdâbe Kabilli, Ferngîs, Cerîre, Menîje Turanlı, Ketâyûn Rumlu ve Sûdâbe Hamaverânlıdır. Kızlar genellikle babalarına bağlı olarak yaşamış, hamile kadınlar bazen saygı görmüş, bazen de horlanmıştır. Şâhnâme’de dul bir kadınla evlenmek bir kızla evlenmekten daha zordur, erkekler yeniden evlenmek için eşlerinden izin almayı gerekli görmemiştir. Kızlar her türlü fazilette sahip olmalarına rağmen veliaht tayin edilmemiş ve evlenmeden önce babalarıyla birlikte şarap içebilecek kadar serbest davranmıştır (Sübhânî, 1974:9-13, 23, 26, 176; Ekberî, 1380:61-64).

Şâhnâme’de en iyi kadın kocasını mutlu edip yüzü güzel olandır. Annelik çok yüksek bir makama sahip olup, fedakârlık nişanesidir. Anneler çocuklarının ölümünden sonra çeşitli şekillerde yas tutmuştur. Özellikle Ferîdûn’un annesi Ferânek, Rûdâbe’nin annesi Sînduht, Sohrâb’ın annesi Tehmîne, Fûrûd’un annesi Cerîre, İsfendiyâr’ın annesi Ketâyûn çocukları için çok acı çekmiştir. Evlenmelerde büyük babalar önemli bir role sahiptir, torunlarının evleneceği kızları kendileri seçmiştir (Besârî, 1971: 5-27; Sübhânî, 1974:28).

Şâhnâme’de ismi geçen kadınlardan bazıları: Şehrnâz, Ernevâz, Ketâyûn, Çehrzâd, Kaydâfe, Pûrânduht, Âzermduht, Sînduht, Sûdâbe, Meryem, Şîrîn, Rûdâbe, Menîje, Humây, Bihâferîd, Mâlike, Sipînûd, Gordâferîd, Gordiyye, Ferânek, Tehmîne, Golşehr, Cerîre, Ferngîs, Golnâr, Mâhâferîd, Espinûy, Nâhîd, Rûşenek, Fegestân, Âzâde, Ârzû, Semennâz, Şehrû, Sûsen (Nekî, 1390:61-80; Sübhânî, 1974: 62-63).

Şâhnâme’de sultan, anne, evlat, eş ve savaşçı mevkiinden bulunan kadınlar; iffet, cesaret, fedakârlık, adalet ve şefkat gibi hasletlere sahiptir. Şâhnâme’deki en makbul kadın; güzel yüzlü, doğurgan ve özellikle erkek çocuk doğurandır. Anneler çocukları için mallarını feda etmiş, uzun yolculuklara çıkmış ve çeşitli acılara katlanmıştır. Saygıdeğer görülen anneler bazen saygısızlığa maruz kalmıştır (Sübhânî, 1974: 33, 35, 41).

Şâhnâme’de sultanlık daha çok erkek işi olmasına rağmen bazı kadınlar da sultan olmuştur, ayrıca kadınlar danışmanlık görevi ile diplomatlık vazifesini de deruhte etmiştir. Kadın sultanlar, adaletli ve özgürlükçüdür. Fedakârlık noktasında bütün kadınlar aynı değildir, bazı kadınlar tam anlamıyla kocalarına vefalı davranmış ve onların ölümünden sonra bile evlenmemiştir. Bazı kadınlar babalarıyla karşı karşıya gelecek kadar kocalarını müdafaa etmiştir. Şâhnâme’de vefakârlık en büyük meziyettir. Menîje, Tehmîne, Cerîre gibi kadınlar fedakârdır. Şâhnâme’de

kadınların hilekârlık ve hıyanetleri azdır, ancak Sûdâbe hevesi peşinde koşup kötü vakıalara sebep olmuştur. *Şâhnâme*'de dönemin şartlarına ve toplum geleneğine rağmen kadın yüksek bir makama sahiptir. (Yezdânfer, vd. 1395;177-99)

Şâhnâme'de Ferîdûn'un annesi Ferânek kadınlar içinde muktedir, şerif ve latif bir simaya sahiptir. Kendi çocuğunu peyderpey Zahâk'ın adamlarından kaçırmıştır. Gordâferîd, *Şâhnâme*'de eşsiz bir kadındır, temiz ve cesur bir kadının sahip olması gereken her şeye sahiptir, İranlı kadınların dayanak noktasıdır, kendi kültür ve hüviyetine bağlı kalmıştır. Rûdabe aşkta pervasız ve cesaretlidir (Zahmetî, 1390:155).

Şâhnâme'deki her bir kadının kendisine ait has hususiyet ve meziyetleri vardır. Rûdâbe ve Tehmîne'nin çok benzer hususiyetleri olmasına rağmen her birisinin farklı özellikleri bulunmaktadır. *Şâhnâme*'deki kadınların bir özelliği de güzel olmaları ve gönül çelmeleridir. *Şâhnâme*'deki aşk hikâyelerinde bu kadınlar erkekleri kendilerine giriftar etmiştir. *Şâhnâme*'deki kadınlar erkelerden daha çabuk âşık olmaktadır. Kadınlar erkeklere olan aşklarında daha pervasız ve daha cesurdur. Menîje, Tehmîne, Gulnâr, Mâlike ve Şîrîn âşıklarına kavuşmak için her türlü tehlikeyi göze almıştır. *Şâhnâme*'de kadınlar bazen elçilik ve sefirlik görevlerini ifa etmiştir, Sînduht bunlardan birisidir. Bu vazifeyi yerine getiren kadınlar cesur, korkusuz ve yüreklidir. Bazı kadınlar iki ülke arasında barışın sağlanmasına vesile olmuştur. Kimi sultanlar kızlarını güçlü olan diğer sultanlara vermek suretiyle barışı sağlamıştır. Örneğin Figestân ve Nâhîd bu tür kızlardandır. Pervîz'in eşi Meryem mahareti sayesinde Niyâtûs ve Benderî arasında barışın sağlanmasına vesile olmuştur (Nekî, 1390:63, 79).

Kadın, Sa'dî, Hâfız, Firdevsî, Attâr ve Senâi gibi şairlerin eserlerinde lafız olarak kullanılmıştır. Ancak bu şairlerin kadını ele alma ve görüşme belirtme şekilleri farklıdır. Tasavvufçu şairlerin şiirlerinde kadın lafzı olmasına rağmen, kadının fiziki varlığı yoktur, daha çok şairin zihninde oluşturduğu bir simgedir. Kadın, *Şâhnâme*'de tarihi bir rol üstlenmektedir, kadınlar eşleri daha hayattayken veliaht tayin edilmiş, bu onların erdemli, maharetli ve liyakatli olduklarını göstermektedir. Kadınlar yönetime geldiklerinde iyilik yapmayı, bahşış dağıtmayı, insanlara hizmet etmeyi ve ülkenin bayındır hale gelmesini ilke edinmişlerdir. *Şâhnâme*'deki bütün aşklar mecazidir. Şahıslardan hiçbirinin rabbani ve irfânî bir çehresi yoktur. Kızlar genellikle erkekleri anlatılan hikâye/efsaneler sayesinde tanışmıştır (Ekberî, 1380: 62, 69, 73).

Bazı *Şâhnâme* bilimciler *Şâhnâme*'de kadınların önemli bir role sahip olmadıklarını ve kahraman kadınların bu hamasî eserde ehemmiyet arz etmediklerini iddia etmiştir, ancak birçok İranlı araştırmacı bu görüşü kabul etmemiştir. Onlara göre Sînduht, Rûdâbe, Tehmîne, Gordâferîd, Fernegîs ve Ketâyûn çok önemli roller ifa etmektedir. Sînduht, Rûdâbe, Tehmîne, Fernegîs, Cerîre, Menîje, Gordâferîd, Ketâyûn, Gordiyye, Şîrîn hem âşık olunacak hasletlere sahiptir, hem de saygındır, hem dış güzellikleri var, hem de iç güzellikleri. *Şâhnâme*'de savaşçı ve cesur kişiliğiyle Gordâferîd, zeki ve diplomatlığıyla Sînduht, hükümdarlığıyla Kîdâfe örnek gösterilmiştir. *Şâhnâme*'de kadınlar güzellik ve aşk noktasında asla Leylâ ve Mecnûn hikâyesindeki gibi övülmemiştir. *Şâhnâme*'de savaşçı kimlikleriyle tanınan kadınlar Gordâferîd ve Gordiyye, aşklarıyla tanınanlar Rûdâbe ve Tehmîne, istidat ve becerileriyle tanınanlar Sînduht ve Ketâyûn, fedakârlıklarıyla tanınanlar Ferânek ve Fernegîs'tir (Pâknîyâ, 1385: 112, 120).

Şâhnâme'deki kadınların zahiri güzellikleri bâğ-i bahâr, ârâyiş-i rüzgâr, perî çehre, serv-i sehî ve mâh-i didâr gibi tabirlerle anılmıştır (Debîr Seyyâkî, 1365, 51). Kadınlar kocalarıyla birlikte olmak için zorluklara ve sıkıntılara göğüs germiş ve fedakârlıkta bulunmuştur. Bu mevzu Sûdâbe, Ketâyûn, Fernegîs ve Menîje'nin hikâyelerinde açıkça görülmektedir. *Şâhnâme*'de

Ferânek, Ferîdûn'un Tehmîne, Sohrab'ın Ketâyûn, İsfendiyâr'ın ve Rûdâbe, Rüstem'in annesi olmakla önemli bir rol üstlenmiştir (Pâkniyâ, 1385: 124, 137).

Efsanevî ve tarihî yönü olan *Şâhnâme*'de neredeyse bütün kadınlar kocalarından çekinmiştir. Kadınlar kimi zaman kocalarına müşavirlik yapmış ve siyasi işlere karışmıştır. *Şâhnâme*'de bazen kadınlar Şâm, Zâl ve İsfendiyâr gibi önemli kahramanlardan bile üstün görülmüştür. Bazı kızlar anne ve babalarından habersiz evlenmiştir. (Sübhânî, 1974: 9, 47)

2. Şâhnâme'de İsmi Geçen Kadınlar

Şâhnâme yaklaşık altmış bin beyitten oluşan Fars dilinin hamasî şaheseridir ve İranlıların milli kahramanlık destanıdır. *Şâhnâme*'de kadınlar şerefli bir makama sahiptir, kadınlar siyaset bilen, hüküm veren, diplomatik yapan, cesurca savaşan, danışmanlık görevi üstlenen akıllı kimselerdir, o dönemin menfî bakış açısına rağmen Firdevsî kadınları iyi bir nazarla ele almıştır. *Şâhnâme*'de hilekârlık ve aldatma çok az göze çarpmaktadır, sadece Sûdâbe hevesi peşinde koşmuş ve Siyâvüş'a olan kötü nazarı yüzünden onun ölümüne sebebiyet vermiştir (Yezdânfer vd. 1395: 181, 197). Klasik Fars edebiyatında kadının asıl rolünü ifa ettiği yegâne eser *Şâhnâme*'dir. *Şâhnâme*'ye göre en iyi kadın, mutlu, sevinçli, evi neşe kaynağı haline getiren, hayâ sahibi ve saçları güzel olandır. Neredeyse bütün *Şâhnâme* hikâyelerinde kadınları görmek mümkündür. Her hikâyede kadınların rolü farklıdır. Bazı kadınlar hikâyenin asıl unsuru olurken, bazılarının az tesiri bulunmaktadır. *Şâhnâme*'de kadınlar çok az asıl işlerini yapmaktadır, daha çok erkeklerin vazifelerini yerine getirmektedir (Zahmetî, 1390:150-75).

Şehrnâz ve Ernevâz: *Şâhnâme*'de bahsedilen ilk kadınlardandır. Cemşîd'in iki kızı veya kız kardeşleridir. Şehrnâz ve Ernevâz'ın isimleri en eski İran ve Hint efsanesinin de adıdır. Dahhâk, Cemşîd'i savaştan yendikten sonra bu kızları eş olarak sarayına almıştır. Ferîdûn, Dahhâk'ı mağlup ettikten sonra Ernevâz ve Şehrnâz'la evlenmiştir. Daha büyük olan Şehrnâz'ın Ferîdûn'den Tûr, Selm ve Ernevâz'ın ise İrec adında bir erkek çocuğu dünyaya gelmiş, Ferîdûn dünyayı bu üç oğlu arasında paylaşmıştır. Ernevâz, Şehrnâz'a göre daha akıllı ve konuşkan olup, *Şâhnâme*'de daha önemli bir role sahiptir. (Şehîdî, 1377:457; Dihhodâ,1998:1926; Bağdâdî, 1382:26; Yıldırım, 2008:295; Besârî, 1971:27; Sübhânî, 1974:16, 64)

Cemşîd'in evinden titrek söğüt gibi, iki namuslu kızı dışarı çıkardılar.

Cemşîd'in kızıydı her ikisi de, en meşhur kadınların reisleriydiler.

Biri yüzünü kimsenin görmediği Şehrnâz, diğeri namuslu olmasıyla ünlü Ernevâz (Besârî, 1971:25).

Ketâyûn: *Şâhnâme*'deki en ünlü kadınlardandır. Goştâsp'ın eşi, Bizans kayserinin üç kızından biri, İsfendiyâr ve Peşûten'in annesidir. Ketâyûn bir gece rüyasındaki bir törende yabancı bir ülkeden gelen biriyle evlendiğini görmüş, sabah bunu babasına anlatınca, babası kızının uygun bir eş bulması için bir meclis düzenleyip, ileri gelenleri davet etmiştir. Ketâyûn mecliste rüyasında gördüğü kişi olan Goştâsp'ı görmüş ve onu eş olarak seçmiştir. Babası kızının bu isteğine saygı duymuş ve istediği erkekle evlenmesine rıza göstermiştir. Ketâyûn'un başına ömrünün sonlarında birçok bela gelmiş ve bunlara katlanmıştır. İslamî metinlerdeki diğeri bir ismi de Nâhîd'dir. Oğlu İsfendiyâr, Sîstân'a gönderilince bu yolculuğun onun için hayırlı olmayacağını dile getirip, bu göreve gitmemesi için ona öğütler vermiş, ancak oğlu bu öğütleri dinlememiş ve öldürülmüştür. (Şehîdî, 1377:556, Dihhodâ,1998:18169, Bağdâdî, 1382:305; Yıldırım, 2008:460; Besârî, 1971:188; Sübhânî, 1974: 12, 24, 63)

Ketâyûn adında daha büyük biri vardı, akıllı, aydın gönüllü ve mutlu.

Ketâyûn bir gece rüyasında ülkenin güneşin ışığıyla aydınlandığını gördü (Firdevsî, 1345:1457).

Çehrzâd (Humây): Dârâb'ın annesi ve İsfendiyâr'ın oğlu Behmen'in eşidir. İran'ın ilk kadın hükümdarı olan Çehrzâd adaletli ve bağışlayıcı bir kişiliğe sahiptir. *Şâhnâme*'de iyi ve kötü kadınlık hasletlerini kendisinde toplayan tek kişidir. Kudret talep eden ve makamı arzulayan biridir. Hatta bu konuda çocuk ve annelik aşkından vazgeçmiş, tac ve tahtını kaptırmamak için çocuğunu terk etmiştir. Behmen, oğlu Sâsân'dan hoşlanmayınca Dârâb'a hamile olan eşi Çehrzâd'ı kendi yerine tahta oturtmuş ve Dârâb'ı doğurduktan sonra tahtı ona devretmesini vasiyet etmiştir, ancak Çehrzâd'ın saltanat sevgisi ağır basınca herkesten gizlice çocuğunu bir kadına teslim etmiş ve onun öldüğünü söylemiştir. Sekiz ay sonra ahşap bir sandığa konulan çocuk Fırat nehrine atılmış, sandık çamaşırcı bir kadının eline geçmiş, kadın çocuğu alıp büyütmüş ve ona Dârâb ismini vermiştir. Yıllar sonra yaptığı bu davranıştan pişman olan Çehrzâd sarayın ileri gelenlerinden Dârâb'ın sağ olduğunu öğrenince getirip, onu tahta oturtmuştur. Çehrzâd ülkeyi 32 yıl yönettikten sonra tahtı oğlu Dârâb'a bırakmıştır. (Şehîdî, 1377:760; Dihhodâ,1998:20801; Bağdâdî, 1382: 424; Nekî, 1390:64; Yıldırım, 2008:390; Besârî, 1971:211; Sübhânî, 1974:39, 62, 70, 110)

Çehrzâd adında bir kızı vardı, sanatkâr, bilge ve ileri görüşlüydü.

Herkes ona Çehrzâd derdi, hükümdar görünce onu zevk alırdı (Firdevsî, (Firdevsî, 1345: 1756).

Kaydâfe: Endülüs kraliçesidir. *Şâhnâme*'de çehresi güzel olan kadınlardandır. O da Humây gibi padişahlık yapmış ve kendi bölgesini iyi bir şekilde muhafaza etmiştir. Rivayetlere göre İskender döneminde yaşamış ve ona mektup yazmıştır. Firdevsî kendisini *Şâhnâme*'de tecrübeli, bağışlayıcı ve cesur bir kraliçe olarak tarif etmiştir. Ardeşîr'in vefatından sonra İran'da ortaya çıkan kargaşadan parmağı olduğu rivayet edilmektedir. Bazı araştırmacılara göre Kaydâfe aslında efsanevi bir kraliçedir, İran ve Endülüs tarihinde böyle bir şahsiyet yoktur. (Şehîdî, 1377:544, Dihhodâ,1998:15720, Bağdâdî, 1382:298; Yıldırım, 2008:390; Nekî, 1390:65; Besârî, 1971:228, Sübhânî, 1974:63, 69)

Kaydâfe'ye ey akıllı, ey dünya sahibi, ey düşünce ve gönül kapısı açık olan kadın de. (Firdevsî, 1345:234)

Melike-i Hind: Hint padişahı Camhûr'un eşi, Talhand ve Gov'un annesidir. Akıllı, adaletli, itaatkâr, nazik ve nazenin bir kadındır. Camhûr'un vefatından sonra onun kardeşi Mây ile evlenmiştir. Camhûr'dan Gov ve Mây'dan Talhand adlarında iki çocuğu olmuştur. Mây'in ölümünden sonra tahta çıkmıştır. *Şâhnâme*'de daima nasihat eden nazenin bir anne gibi davranmaktadır. O kadar akıllı ve adaletlidir ki çocuklarını bir biriden üstün tutmamıştır. Çocukları yetişkin olana kadar hükümdarlık yapmıştır. Çocuklarından Gov, annesinin kardeşi Talhand'i sultanlığa daha layık gördüğünü düşünerek onu öldürmüştür. Buna üzülen Melike yas tutmuş ve bir süre sonra üzüntüden ölmüştür. (Nekî, 1390:66; Besârî, 1971: 294)

Pûrânduht: Sasanî hükümdarı Hüsrev-i Pervîz'in kızı ve Şehrberâz'ın eşidir. *Şâhnâme*'de sultan olan kadınlardandır. Sâsânî soyundan erkek olmadığından sultan olmuştur. Firdevsî'ye göre geride iyi bir ün bırakan adaletli ve bağışlayıcı bir sultandır. Pîrûz-i Hüsrev'i yakalayıp öldürmüştür. Ülkeyi altı ay iyi idare ettikten sonra hastalıktan dolayı ölmüş ve yerine kardeşi

Âzermdüht oturmuştur. (Şehîdî, 1377:209; Nekî, 1390:66; Dihhodâ,1998:5771, Besârî, 1971:345, Sübhânî, 1974:63, 71)

Hükümdarlığı üzerinden altı ay geçtikten sonra, hayat pergeli yan çizmeye başladı.

Bir hafta hasta yattıktan sonra öldü. Kendisiyle birlikte iyi ad götürdü. (Besârî, 1971:344)

Âzermdüht: Hüsrev-i Perviz'in kızı ve Pûrânduht'un kardeşidir. Pûrânduht'an sonra tahta oturmuş, dört ay sultanlık yaptıktan sonra hastalanıp ölmüştür. *Şâhnâme*'de güçlü bir sultan olduğu vurgulanmıştır. Sultanlığı dönemin önemli bir olay meydana gelmemiş, kendisi *Şâhnâme*'de özel bir rol oynamamaktadır. (Şehîdî, 1377:14-15; Nekî, 1390:66; Besârî, 1971:343; Sübhânî, 1974:62, 71)

Azermdüht adında başka bir kız vardı, büyüklerin tacından arzularına erişmişti.

Âzerm'i de dünya acımasız yakaladı, onun baht yıldızı da çabuk söndü. (Besârî, 1971:346)

Sîndüht: Kâbil sultanı Mihrâb'ın eşi, Rûstem'in anneannesi ve Rûdâbe'nin annesidir. Kâbil kraliçesi olan Sîndüht, *Şâhnâme*'de zeki, cesur ve akıllı bir kadın imajına sahiptir. Zâl ile Rûdâbe'nin gizli aşklarından haberdar olup, bu duruma kızan kocası Mihrâb'ı sakinleştirmeyi başarmıştır. Rûdâbe ile Zâl evlenecekleri zaman elçi sıfatıyla Sâm'a gidip, ona hediyeler takdim etmiştir.(Şehîdî, 1377:424, Dihhodâ,1998:12260, Bağdâdî, 1382:240, Besârî, 1971:46, Sübhânî, 1974:63, 74)

Sîndüht çiğde gibi dudaklarını açtı ve tatlı tatlı Mihrâb'a sordu.

Harem dairesine uğradı ve orada güneş gibi iki kızla karşılaştı.

Biri Rûdâbe gibi güzel yüzlü, biri Sîndüht gibi ileri görüşlü ve şefkatli. (Firdevsî, 1345:152)

Sûdâbe: Keykâvûs'un eşi ve Hâmâverân hükümdarının kızıdır. *Şâhnâme*'de kötü huylu olmasından ötürü kınanmıştır. Güzelliğiyle meşhurdur. *Şâhnâme*'deki kadınların en hilekâridir. Şehvetini teskin etmek için yapmadığı kötülük yoktur. Eşini aldatmış, üvey oğlu olan Siyâvuş'a âşık olmuştur. Siyâvuş aşkına karşılık vermeyince onu kendisine tecavüz etmekle suçlamıştır. Siyâvuş suçsuzluğunu ispatlamak için ateş üzerinden yürümüş, günahsız olduğu için ateş kendisini yakmamıştır. Siyâvuş'un ateşten kurtulmasını hazmedemeyen Sûdâbe başka bir kadına ait ölü iki çocuğu Kâvus'a gösterip, Siyâvuş yüzünden çocuklarını düşürdüğünü söylemiştir. Siyâvuş onun hilelerinden kurtulmak için savaşa gitmiştir. Siyâvuş, Tûrân'da öldürülünce Rûstem, Sûdâbe'yi suçlayıp öldürmüştür. (Şehîdî, 1377:408, Dihhodâ,1998: 12194, Bağdâdî, 1382:235; Yıldırım, 2008:640; Besârî, 1971:82, Sübhânî, 1974: 11, 12, 63, 23, 75, 77)

Sûdâbe sevinçle tahtına oturdu ve başına kırmızı yakuttan bir taç koydu.

Sûdâbe'ye; "Seni görür görmez şu altın bahtıma uygun görüp beğendim" dedi. (Firdevsî, 1345: 389)

Goştâsb'ın Eşi: *Şâhnâme*'de ismi zikredilmemiş, kısa bir süre ortaya çıkıp, rolünü ifa etikten hemen sonra ortadan kaybolmuştur. *Şâhnâme*'deki rolü kısa olmasına rağmen önemlidir. Tûrânlılar, Lohrâsp'ı öldürüp, Belh'i yağmalayınca Türk elbisesi giyip, Belh'ten ayrılmıştır. (Nekî, 1390: 68)

Erdevân'ın Kızı: Erdeşîr'in karısı ve Erdevân'ın kızıdır. Erdeşîr, Erdevân'ı öldürüp, sarayını alınca kızıyla evlenmiştir. Erdevân'ın ölümünden sonra iki oğlu Hindistan'a kaçmış ve kız kardeşlerine babalarının intikamını almak için kocasını zehirleyip, öldürmesini istemiştir. Kız bir gün avdan dönen Erdeşîr'in bardağına zehir koyup, ona içirmek istemiş, ancak yolda giderken titreyip düşürmüştür. Erdeşîr bunu görüp, kızın öldürülmesini istemiş, ancak veziri kızın hamile olduğunu öğrenince bundan vazgeçmiştir. Kızın Erdeşîr'den Şâpûr adında bir oğlu olmuştur. (Besârî, 1971: 239)

Meryem: Rum kayserinin kızı, Şîrûye'nin annesi ve Hüsrev-i Pervîz'in eşidir. Akıllı ve zeki bir kadındır. Pervîz hikâyesinde önemli bir role sahip olmayıp, sıradan biri olarak ara sıra görünmektedir. *Şâhnâme*'de amcası Niyâtûs ile kocasının dayısı Bendevî arasındaki ihtilafı çözmüştür. Pervîz'in diğer bir eşi olan Şîrîn tarafından zehirlenip, öldürülmüştür. (Şehîdî, 1377:677, Besârî, 1971:317, Sübhânî, 1974:63, 63)

Meryem adında bir kızı vardı. Akıllı, ağırbaşlı, düşünceli ve istekli biriydi.

Meryem'in huzuruna gelmesini emretti. Onunla uzun süre konuştu. (Firdevsî, 1345:69)

Çin Hakan'ının Eşi: *Şâhnâme*'de kendisinden önemli bir şahsiyet olarak bahsedilmemektedir. Kocasından saltanat mührünü almak için ona ihanet etmiştir. (Nekî, 1390:69)

Şîrîn: Hüsrev'in ikinci eşidir. Birçok zorluktan sonra Hüsrev ile evlenmiştir. Hüsrev'in ilk eşi ve Rum kayserinin kızı Meryem bu evliliği kabul etmeyince Şîrîn bir yıl sonra ona zehir içirmek suretiyle öldürmüştür. Meryem'in oğlu Şîrûye bir gece babası Hüsrev'i öldürdükten sonra Şîrîn'e evlenme teklifinde bulunmuştur. Şîrîn bu teklifi kabul etmeyip, Hüsrev'in mezarının başında zehir içerek yaşamına son vermiştir. Şîrîn nazik ve nazenin bir kadındır. Sürekli Hüsrev ile birlikte hareket etmiş ve ondan ayrılmamıştır. Eşine sadakatle bağlı olan Şîrîn, *Şâhnâme*'de aşığı uğruna ölebilecek kadar âşık olan tek kadındır. (Nekî, 1390:69, Besârî, 1971: 326, Sübhânî, 1974: 21, 63, 64, 92)

Şîrîn, Meryem'i kıskanıp sıkıntılar yaşıyordu, onun kıskançlığından yüzü sapsarı kesilmişti.

Sonunda Şîrîn ona zehir içirdi, Kayser soylu meşhur kız ölüp gitti. (Firdevsî, 1374:1305)

Rûdâbe: Sînduht ve Kâbil kralı Mihrâb'ın kızı, Rûstem'in annesi ve Zâl'ın eşidir. *Şâhnâme*'de Rûdâbe ve Zâl'ın aşkı önemli bir yer tutmaktadır. *Şâhnâme*'de iffet ve namusuyla öne çıkan kadın kahramanlardandır. Özellikle İran tarihinin en büyük kahramanı Rûstem'in annesi olması hasebiyle meşhurdur. Uzun uğraşlar neticesinde Zâl ile evlenmiş ve bu evlilikten Rûstem dünyaya gelmiştir. Rûdâbe uzun bir yaşam sürmüştür, hatta oğlu Rûstem'in vefatından sonra bile hayattadır. Rûstem'in ölüm acısına dayanamayıp, çöllere düşüp, aklını kaybetmiştir. Zâl ile görücü usulü evlenmiş, cariyeler Rûdâbe'nin güzelliğini Zâl'ın kölesine anlatmış, bu vasıtayla Zâl'ın Rûdâbe'den haberi olmuştur. Zâl, onu görmemesine rağmen kendisine âşık olmuştur. Rûdâbe sezeryan ile çocuğunu (Rûstem) dünyaya getiren ilk kadındır. *Şâhnâme*'de yaptığı iyilikler sebebiyle övülen Rûdâbe, güzel yüzlüdür. Rûdâbe belli bir düzeyde özgür hareket etmiş, evleneceği kişiyi kendisi seçmiş ve siyasi konularda düşüncesini ifade etmiştir. (Şehîdî, 1377:348, Dihhodâ,1998:12330, Yıldırım, 2008:587, Besârî, 1971:59, Sübhânî, 1974: 11, 12, 35, 63, 66)

Rûdâbe bu sözleri duyunca, gülümsedi ve sararmış yüzünü çevirdi.

Mihrâb, Rûdâbe karşısında şaşkına döndü ve yeryüzünü yaratan Allah'a şükretti. (Firdevsî, 1374:167)

Menîje: Efrâsyâb'ın kızı, Bîjen'in karısı ve Turan'ın prensesidir. Menîje ve Bîjen hikâyesi Fars edebiyatında en çok beğenilen hikâyelerden biridir. Menîje, Turân'da babasından habersiz Bîjen'i çadırına kabul etmiş, onunla birlikte şarap içtikten sonra haremine götürmüş, bunu duyan Efrâsyâb, Bîjen'i yakalayıp kuyuya atmıştır. Menîje bir süre gizlice Bîjen'in ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra Rüstem, Menîje'nin yardımıyla onu kurtarmıştır. Bîjen İran'a döndükten sonra Menîje ile evlenmiştir. (Şehîdî, 1377:692, Yıldırım, 2008:171, Sübhânî, 1974: 12, 14, 18, 48, 63, 77)

Menîje gelip onu kucakladı ve padişahlara layık olan kemeri belinden çözdü.

Dadı Bîjen'in söylediklerini dinledikten sonra, gelip Menîje'nin kulağına o sırları fısıldadı. (Firdevsî, 1374:1077)

Humây ve Bihâferîd: Keyaniler sultanı Goştâsp'ın kızlarıdır. Bu kızlar İran'a saldıran Ercâsp tarafından esir alınmış ve Rûyîndij'de hapsedilmiştir. Bir süre sonra kardeşleri İsfendiyâr tarafından esir tutulan yerden kurtarılmıştır. Humây babası tarafından kardeşi İsfendiyâr'a bir zafere karşılık eş olarak verilmiştir. (Besârî, 1971:208, Yıldırım, 2008:390, Sübhânî, 1974:62)

Kutlu kız kardeşi Humây, İsfendiyâr'ın sesini duyar duymaz tanımış ve gönlü sakinleşmişti. (Firdevsî, 1374:1614)

Mâlîke: Şah Şâpûr'un maşuku ve Tâyir'in kızıdır. Babası Tâyir'in kalesine saldıran Şâpûr'u görüp, ona âşık olmuş ve babasına tuzak kurmuştur. Annesinin yardımıyla Şâpûr'a "Eğer benimle evlenirsen kaleyi sana teslim ederim" mesajını göndermiştir. Şâpûr evlilik teklifini kabul edince, Mâlîke kaledeki herkese şarap içirmek suretiyle kale kapısını Şâpûr'a açmıştır. Böylece Şâpûr kaleyi fethetmiştir. Esir düşen Tâyir, Şâpûr'un karşısında Mâlîke'ye iftira atmış ve Şâpûr, Mâlîke'nin öldürülmesini emretmiştir. (Şehîdî, 1377:659, Dihhodâ,1998:19997, Besârî, 1971: 250, Sübhânî, 1974: 63, 92)

Mâlîke kale duvarının aralığından baktı. En ulu kişinin başındaki sancağı gördü. (Firdevsî, 1374:2032)

Sipînûd: Hint hükümdarı Şengül'ün kızı ve Behrâm-ı Gûr'un eşidir. Hindistan hükümdarı Şengül, sarayını ziyaret eden Behrâm'ı elinden kaçırmamak için üç kızından birisiyle evlenmesini istemiştir. Behrâm, Sipînûd'u beğenip onunla evlenmiş ve bir süre sonra onunla birlikte Hindistan'dan İran'a kaçmıştır. Şengül onları takip etmiş, Behrâm'ı bulmuş, ancak onlara dokunmamıştır. Behrâm ve Sipînûd sayesinde İran ile Hindistan barışmıştır. (Şehîdî, 1377:392, Dihhodâ,1998:13451; Besârî, 1971: 277)

Neşeli bir bahar gibi güzeldi, adı da Sipînûd idi. Baştan ayağa terbiyeli, nazlı, düşünceli ve arzulu bir kızdı. (Firdevsî, 1374:429)

Gordâferîd: Gejdehem'in kızı olan Gordâferîd, Dijsepîd kalesinin kuşatılması sırasında büyük bir mücadele vermiştir. Sohrâb ile savaşıyor Gordâferîd cesareti ve korkusuzluğuyla ünlüdür. Sohrâb ilk başlarda onun kadın olduğunu anlayamamış, ancak başını açıp uzun saçları görününce kız olduğu anlaşılmıştır. Yapılan büyüler neticesinde Sohrâb ile evlendirilmek için kaleye götürülürken kalenin kapısını kapatmış, İranlı kızların Turanlıların karısı olmayacağını

haykırmıştır. Gordâferîd geceleyin beraberindekilerle birlikte kaleden kaçmış ve Sohrâb kendisini yakalayamamıştır. (Şehîdî, 1377:611, Dihhodâ,1998:19025, Yıldırım, 2008:337, Besârî, 1971:117, Sübhânî, 1974: 11, 62, 72, 73)

Adı Gordâferîd olan bu kadının savaşmaktan yana benzerini bilen yoktu. (Firdevsî, 1374:450)

Gordiyye: Gerdevî ve Behrâm-ı Çübîn'in kız kardeşi olup, zeki ve cesaretli bir kadındır. Behrâm ve Hüsrev-i Pervîz hikâyelerinde önemli bir role sahiptir. İlk önce Gostehem ile evlenmiş, Hüsrev'in teşvikiyle bir gece vakti Gostehem'i öldürmüş, daha sonra Hüsrev-i Pervîz ile evlenmiştir. Gordiyye kardeşi Behrâm'a ne kadar IV. Hürmüz'e karşı ayaklanmamasını öğütlemişse de başarılı olamamıştır. Behrâm hükümdarlık iddiasında bulunmuş ve Hüsrev-i Pervîz'in kışkırtmaları sonucu öldürülmüştür. Gordiyye hem Pervîz'in karısıdır, hem de onun on iki bin kadın bulunan haremünün koruyuculuğunu yapmıştır. (Şehîdî, 1377:612, Dihhodâ,1998:19059, Sübhânî, 1974:15, 46, 62, 72)

Bu akıllı kızın adı Gordiyye idi, bu kız Behrâm'ın gönül huzurunun kaynağıydı. (Firdevsî, 1374:339)

Ferânek: Âtbîn'in eşi ve Ferîdûn'un annesidir. Fedakâr ve gayretli bir annedir. Kocası Âtbîn'i öldüren Dahhâk'ın kendisine zarar vereceğinden korkan Ferânek, oğlu Ferîdûn'un canını kurtarmak için onu ormanlarda saklamıştır. Erbûrz dağında bir yayla sahibinin koruması altında inek sütüyle beslenen Ferîdûn 16 yaşına gelince annesinin yanına dönmüştür. Ferânek, Dahhâk'ın babasına yaptıklarını anlatıp onu savaşa hazırlamıştır. *Şâhnâme*'de az rol üstlenen Ferânek, Dahhâk'ın tehlikesine rağmen oğlunu koruyabilmiştir. Ferîdûn, Dahhâk'ı yenince Ferânek bütün mal varlığını yoksullara dağıtmıştır. (Şehîdî, 1377:506, Yıldırım, 2008:305, Besârî, 1971:34, Sübhânî, 1974:62)

Ferânek adama: "Ey dindar adam, ben bedbaht bir İranlıyım. (Firdevsî, 1374:35)

Tehmîne: Semengân padişahının kızı, Rüstem'in eşi ve Sohrâb'ın annesidir. *Şâhnâme*'de Tehmîne'nin hikâyesi Sohrâb ve Rüstem hikâyesiyle bağlantılıdır, ancak hikâyenin sonu trajiktir. Tehmîne, Rüstem'e kendisiyle evlenmesi için ricada bulunmuş ve Semengân ülkesi hükümdarı babasından izin aldıktan sonra Rüstem ile evlenmiştir. Evlendiklerinin ertesi gün Rüstem, Tehmîne'yi bırakıp ülkesine gitmiş, hamile kalan Tehmîne, Sohrâb adında bir çocuk doğurmuştur. Tehmîne oğlu Sohrâb'a ilk başlarda babasının kim olduğunu söylememiştir. Sohrâb on yaşına gelince Tehmîne'den babasının mühür ve mektubunu alıp, onu aramaya koyulmuş, ancak Sohrâb trajik bir biçimde babası tarafından öldürülmüştür. Tehmîne bu acıya fazla dayamayıp, bir yıl sonra ölmüştür. *Şâhnâme*'de sevdiği erkeğe açıkça ilgisini belirten iki kadından birisi de Tehmîne'dir. (Hânlerî, 1969:149, Şehîdî, 1377:239, Yıldırım, 2008:680, Besârî, 1971:111, Sübhânî, 1974:34, 64)

Tehmîne 'yim ben diye cevap verdi, üzüntüden sanki iki parçayım.

Semengân padişahının biricik kızıyım, aslanlar ve kaplanların soyundanım.(Firdevsî, 1374:112)

Golşehr: Efrâsyâb'ın kahraman veziri Pîrân'ın eşi ve Cerîre'nin annesidir. *Şâhnâme*'de önemli bir rolü yoktur, sadece kişiler arasında haber götürüp getirmiştir. Fernegîs ve Cerîre'yi Siyâvuş ile evlendirmek için süslemiştir. Fernegîs, Keyhüsrev'i doğururken yanına gitmiştir. (Şehîdî, 1377:627, Besârî, 1971:121, Sübhânî, 1974:62)

Cerîre: Pîrân-i Vîse ve Gulşehr'in kızı ve Siyâvuş'ın eşi. Pîrân'ın teklifiyle Siyâvuş, Cerîre ile evlenmiş ve Furûd adında bir çocukları dünyaya gelmiştir. Siyâvuş, Efrâsyâb'ın emriyle öldürüldükten sonra Cerîre oğlu Furûd ile birlikte Dijsepîd kalesine sığınmış, ancak Tûs'un ordusu kaleye saldırıp Furûd'u öldürmüştür. Cerîre de daha sonra intihar etmiştir. *Şâhnâme*'nin ünlü kadın kahramanlarından olan Cerîre çok acı çekmiş, önce eşinin daha sonra oğlunun katledilişini görmüştür. (Şehîdî, 1377:249, Yıldırım, 2008:211, Besârî, 1971:121, Sübhânî, 1974:12, 62)

Cerîre saygın bir yatakta uyudu, karanlık gecede dert ve kederle arkadaş oldu. (Firdevsî, 1374:798)

Ferngîs: Efrâsyâb'ın kızı, Siyâvuş'ın eşi ve Keyhüsrev'in annesidir. Babası, eşi Siyâvuş'ı öldürmek için planlar yapmıştır. Ferngîs bunu önlemek için çok uğraşmış, ancak Siyâvuş, Efrâsyâb tarafından öldürülmüştür. Kocasının ölümünden sonra oğlu ile birlikte sıkıntılı bir yaşam süren Ferngîs, kocasının intikamını almak için Turanlılarla yapılan savaşlarda İranlıların yanında yer almıştır. Bazı sebepler sonucunda Siyâvuş'ın kardeşi Ferîborz ile evlenmiştir. Fars edebiyatında en çok çıkıntı çeken kadınlardan biri olmasının yanı sıra iyilikleri ve güzellikleriyle de bilinmektedir. (Şehîdî, 1377:517, Yıldırım, 2008:314, Besârî, 1971:128, Sübhânî, 1974:11,12,14,62)

Ferngîs yeni doğan bir ay gibi, o taç sahibi genç sultanın yanına geldi. (Firdevsî, 1374:613)

Golnâr: Erdevân'ın cariyesi ve Erdeşîr Bâbekân'ın maşukudur. Erdevân, Golnâr'ı diğer cariyelerinden daha üstün tutmuş ve özel işlerini ona yaptırmıştır. Bir gün Golnâr, Erdeşîr'i görüp, ona âşık olmuş, ondan sonra her gece gizlice Erdeşîrle buluşmaya başlamıştır. Bir gün Erdevân yıldız bilimcileri saraya toplayıp, ileriye dönük fikirlerini sormuş. Yıldız bilimciler ona; "Üç gün içinde ülkenden birisi kaçıp padişah olacak" demiş. Bunu duyan Erdeşîr, Golnâr'la sözleşip akşam Erdevân yatınca saraydan kaçıp, İran'a gitmiştir. (Şehîdî, 1377:628, Besârî, 1971:235, Sübhânî, 1974:62)

O ay yüzlü güzelin adı Golnâr'dı, güzel kokusu ve rengârenk mücevherleriyle göz kamaştırıyordu. (Firdevsî, 1374:1930)

Yemen Hükümdarının Kızları: Ferîdûn üç oğlunu evlendirmek için Cendel adlı bir bilginden kız bulmasını istemiştir. Cendel, Yemen hükümdarının Ârzûy, Mâh ve Sehî adında üç güzel kızı olduğunu öğrenince Yemen'e gitmiş ve kızları hükümdardan istemiştir. Yemen hükümdarı yabancı bir ülkeye kız vermek istemediğinden bu olaya üzülmüştür. Düşünmek için Cendel'den zaman isteyip, sarayın ileri gelenleri ile meşveret etmiş ve kızları vermediği takdirde Ferîdûn'un ülkesine saldıracağını bildiğinden kızlarını Ferîdûn'un Selm, Tûr ve İrec adlı oğullarına vermiştir. (Besârî, 1971:40)

Selm'in karısının adı Ârzûy, özgür ruhlu Tûr'un kinin adı Mâh,

Pak ruhlu İrec'in, güzellikte Süheyl yıldızını bile hayran bırakan karısının adı da Sehî olsun. (Besârî, 1971:44)

Mâhâferîd: İrec'in haremindeki cariyelerdendir. İrec öldürüldüğünde Mâhâferîd ondan hamile kalmıştır. Ferîdûn, Mâhâferîd'in erkek bir çocuk dünyaya getirip, İrec'in intikamını alacağını düşünmüş, ancak Mâhâferîd bir kız çocuğu dünyaya getirince Ferîdûn üzülmüştür. (Besârî, 1971:45, Sübhânî, 1974:63)

Güzel yüzlü bir cariye gördü, adı Mâhâferîd idi. (Dihhodâ, 1998:20041)

Espinûy: Tejâv'ın cariyesidir. Keyhusrev bu cariyeye âşık olmuş ve Tejâv'dan onu alması için Bîjen'i görevlendirmiştir. Keyhüsrev, Espenûy'u getirene çok fazla hediye vereceğini de taahhüt etmiştir. Bîjen ve Tejâv arasında büyük bir savaş meydana gelmiş, yenilen Tejâv kaçıp Espinûy'u kendisiyle birlikte götürmüştür. Bir süre yol gittikten sonra at yorulmuş, Tejâv, Espinûy'u orada bırakıp yoluna devam etmiştir. Bîjen yetişip Espinûy'u almış ve Keyhusrev'in sarayına getirmiştir. (Besârî, 1971:163, Sübhânî, 1974:63)

Ordu yaklaşınca Espinûy heyecanlı ve ağlamaklı bir halde Tejâv'ın karşısına dikildi. (Besârî, 1971:163)

Nâhîd: Rum hükümdarı Filikos'un kızı ve Dârâb'ın eşidir. Dârâb, Filikos'u savaşta yenince kızı Nâhîd'i vermesi şartıyla onun saltanatına dokunmayacağını şart koşmuştur. Filikos bu duruma sevinip kızını hediyelerle birlikte İran sultanına göndermiştir. Bir gece Dârâb'ın burnuna kötü kokular gelince Nâhîd'i muayene etmeleri için doktorlar çağırılmış, doktorlar Nâhîd'i tedavi etmelerine rağmen Dârâb kendisini hamile olarak babasına geri göndermiştir. Dokuz ay sonra İskender adında bir çocuk doğurmuştur. (Besârî, 1971:218, Sübhânî, 1974:44, 63)

Bilge doktorları çağırdılar ve onları alıp Nâhîd'in yanına götürdüler. (Firdevsî, 1374:1780)

Rûşenek: Dârâ'nın kızı ve İskender'in eşidir. Dârâ öldükten sonra İskender'e onunla evlenmeyi vasiyet etmiştir. İskender bu vasiyeti yerine getirmek için annesini Rum diyarından çağırıp hediyelerle birlikte İsfahan'a göndermiş, annesi Rûşenek'i alıp İskender'e getirmiştir. İskender, Dârâ'nın intikamını da almayı unutmamıştır. İskender'in ölümünden sonra Rûşenek çok üzülmüştür. (Besârî, 1971:220, Sübhânî, 1974:63)

Annesi ona Rûşenek adını verdi, dünyayı onunla mutlu ve mesud eyledi. (Firdevsî, 1374:1803)

Fegestân: Hint hükümdarı Gîd'in kızıdır. Gîd, İskender'in ülkesine saldırmaması karşılığında ona kızı Fegestan'ı, en zeki bir filozofunu, en mahir bir doktorunu ve en değerli bir kadehini göndermeyi taahhüt etmiştir. İskender bu dört taahhüdü alması için Hindistan'a adamlarını göndermiş ve adamlar hediyelerle birlikte kadeh, filozof, doktor ve Fegestân'ı alıp İskender'e getirmiştir. Daha sonra İskender, Fegestân ile evlenmiştir. (Besârî, 1971:246, Sübhânî, 1974:62)

Fegestân şahın haremine girince, başında simsiyah bir taç vardı. (Besârî, 1971:226)

Mihrek-i Nûşzâd'ın Kızı: Şâpûr bir gün babası Erdeşîr ile ava çıkmış ve bir ara arkada kalıp, bir bağa girmiş ve bağda güzel yüzlü Mihrek'in kızını görüp ona âşık olmuştur. Mihrek'in kızı Şâpûr'a babası Erdeşîr'in kendisini öldürmek istediğini ve bu sebepten dolayı bu bağ evinde yaşadığını anlatmıştır. Uzun süren uğraşlar sonucunda Şâpûr kendisiyle evlenmiş ve Ürmezd adında bir oğulları olmuştur. (Besârî, 1971:243)

İkinci Şâpûr'un Annesi: Ürmezd'in ölümünden sonra Sâsânî sarayında tahta oturacak varis olmadığından ülkedeki büyük zatlar haremde hamile olan güzel yüzlü bir kıza tacı emanet etmiştir. Dört gün sonra doğum yapan kız Şâpûr adında bir çocuk dünyaya getirmiştir. (Besârî, 1971:248)

Dilefrûz-i Ferruhpey: Şâpûr bir gün Rum sultanını yakından görmek için pazarcı kılığını giymiş ve Rum sultanın sarayına girmiş, ancak sarayda biri tarafında tanınınca eşek postu giydirilip, zindana atılmıştır. İhtiyaçlarını karşılaması için Dilfrûz adında bir kız görevlendirilmiştir. Dilfrûz bir gün sarayda eğlence düzenlenirken Şâpûr'a yardım etmiş ve onunla birlikte İran'a kaçmıştır. Şapur, İran'a gidip tahta oturunca hayatını kurtaran Dilfrûz'la evlenmiştir. (Şehîdî, 1377:329, Besârî, 1971:253)

O güzel kıza Dilefrûz-i Ferruhpey adını verdi. Güzeller içerisinde onu kendisine sevgili olarak seçti. (Besârî, 1971:256)

Âzâde: Behrâm-ı Gûr'un avlağa götürdüğü çeng çalan cariyesidir. Yezgird-i Sâsânî, oğlu Behrâm-ı Gûr'u yetiştirmesi için Menzer'in yanına vermiştir. Menzer kendisini Yemen'e götürmüş, orada dört tane sütanne bulmuş ve birkaç yıl geçtikten sonra ona ok atmak, at binmek ve çevgan oyununu öğretmek için üç üstat tutmuştur. Behrâm reşit olunca sıkılmamak için hocası Menzer'den birkaç güzel cariye istemiş, Menzer kendisine kırk tane Rum cariye gönderip, iki tanesini seçmesini söylemiştir. Behrâm'ın beğenip satın aldığı iki cariyeden biri çeng çalan Âzâde'dir. Bir gün Behrâm, Âzâde'yi atına bindirip ava çıkmış, Âzâde, Behrâm'ın ceylanları avlamasına üzülp ağlamış ve bunu gören Behrâm kendisini atın üzerinden atıp, atıyla çiğneyip öldürmüştür. (Şehîdî, 1377:14, Besârî, 1971:259, Sübhânî, 1974:62)

Âzâde, onun sevgilisi ve arzularının kadınıydı, daima dilinde onun adı vardı. (Firdevsî, 1374:273)

Değirmencinin Kızları: Behrâm-ı Gûr bir gün av avlarken bir değirmenin yanından geçmiş, ellerinde gül demetleri tutan birkaç kızın ateş başında raks ettiğini görmüş ve yanlarına gidip mey istemiştir. Kızlar daha sonra Behrâm'ın isteği üzerine kendisine şiirler okumuştur. Behrâm kızların babasının değirmen sahibi olup, avcılıkla geçindiğini öğrenmiş ve akşam avdan dönen değirmenciden dört kızını evlenmek için istemiştir. Değirmenci de bu isteği geri çevirmemiştir. Kızların adları: Sûseneg, Nâz, Sîseneg ve Muşk'tur. (Besârî, 1971:262)

O güzel kızlardan ünlü olan dört tanesi diğerlerin ayrılıp öne çıktılar.

Birinin adı Muşk, ikincisinin adı Sîseneg, bir diğerinin Nâz, dördüncü kızın adı da Sûseneg idi. (Firdevsî, 1374:332)

Borzîn'in Kızları: Bir gün Behram-i Gûr av ile meşgulken Çin hükümdarının kendisine hediye ettiği Tuğrî adındaki kuşu uçup kaybolmuştur. Beraberindekilerle kuşu ararken ormanda bir köşk görmüş, köşkün bahçesine girmiş ve bu köşkün Borzîn adında yaşlı bir kişiye ait olduğunu öğrenmiştir. Behrâm bahçede Borzîn'in üç güzel kızını görünce, Borzîn, Behrâm'a kızlarından birisinin şiir okuduğunu, birisinin çeng çaldığını ve birisinin raks ettiğinden bahsetmiştir. Kızlarla birlikte eğlenen Behrâm, onları Borzîn'den istemiş ve Borzîn de kızları kendisine vermiştir. Kızların adları: Mâhâferîd, Ferânek ve Şenbelîd'dir. (Besârî, 1971:265)

Büyük kızın adı Mâhâferîd, ikinci kızın adı Ferânek, üçüncüsünün adı da Şenbelîd idi. (Firdevsî, 1374:345)

Ârzû: Behrâm'ın cariyesi ve kuyumcu Mâhyâr'ın kızıdır. Behrâm bir gün ovada giderken büyük bir koyun sürüsü görmüş ve bunların kime ait olduğunu sormuştur. Mâhyâr adında zengin bir kuyumcuya ait olduğunu ve Mâhyâr'ın çok güzel çeng çalıp şiir okuyan dillere destan Ârzû adında bir kızı olduğunu öğrenmiş ve hemen atını Mâhyâr'ın evine sürmüştür. Mâhyâr onun

şerefine akşam bir eğlence tertip etmiş ve eğlenceden sonra Behrâm hoşuna giden Ârzû'yu istemiştir. Kuyumcu Mâhyâr da kızının oluruyla bunu kabul etmiştir. (Besârî, 1971:268, Sübhânî, 1974:62)

Ârzû babasına şöyle dedi; Ey özgür ve güzel huylu babam!

Eğer beni birine vereceksen bu süvari Goşesp'e ver yeter. (Firdevsî, 1374:353)

Bahçıvan'ın Eşi: Behrâm-i Gûr ülkesinde adaletin mi yoksa istibdadın mı hükümler olduğunu öğrenmek için bir gün erkenden kalkıp, atına binmiş ve şehirden çıkmıştır. Bir köye varana kadar atını sürmüş, köyde bir evin önünde durup, oradan geçen bir kadına misafir kabul edip etmediklerini sormuş, kadın kabul ettiklerini söyleyince eve girmiştir. Kadın, eşi bahçıvan ile birlikte Behrâm'ı ağırmış, Behram kadına Behram'ın adaletli olup olmadığını sormuştur. Birkaç denemeden sonra Behrâm, ülkesinin adaletle yönetildiğine inanmıştır. (Besârî, 1971:273)

Kisrâ-i Enûşîrevân'ın annesi: Kisrâ-i Enûşîrevân'ın oğlu Kabâd, bir gün Hitâlyân sultanından yardım istemeye giderken bir köyde güzel yüzlü bir kız görmüş ve kendisiyle birlikte olan Rezmîhr'den kızı babasından istemesini söylemiştir. Rezmîhr kızı isteyip almış ve Kabâd kızla düğün yapıp evlenmiştir. Evliliklerinden Kisrâ adında bir oğulları olmuştur. (Besârî, 1971:283)

Kisrâ-i Enûşîrevân'ın Eşi: Kisrâ'nin zeki ve akıllı bir karısı varmış, evliliklerinde Nûşzâd adında bir oğulları olmuştur. Nûşzâd babasının dini olan Zerdüştlüğü seçmek yerine annesinin dini olan Hristiyanlığı seçince babası kendisini sürgüne göndermiştir. Nûşzâd ölürken sadece annesini yanı başında görmek istemiş ve annesi kendisini Hristiyan geleneklerine göre gömüştür. (Besârî, 1971:285)

Nûşîrevân'ın Cariyesi: Bir gece uykusunda nahoş bir rüya gören Kisrâ-i Nûşîrevân sabahleyin rüya tabircilerini çağırmış ve yorumlamalarını istemiş, ancak bu konuda kimse muvaffak olmamış ve rüyayı işiten Bozorcmîhr adındaki küçük bir çocuk rüyayı yorumlayabileceğini söylemiştir. Bozorcmîhr, Nûşîrevân'ın haremde cariyeler içinde kadın elbisesi giyip, kendisini saklayan bir erkek olduğunu söylemiş, bunun üzerine Nûşîrevân bütün cariyelerin üstlerini aratmış ve birisinin erkek olduğu ortaya çıkmıştır. Nûşîrevân cariyesi ile erkek sevgilisinin öldürülmesini emretmiştir. (Besârî, 1971:278)

Çin Hâkân'ın Kızı: Çin hükümdarıyla savaşmaya karar veren Kisrâ-i Enûşîrevân'a Çin hükümdarı savaşacak gücü olmadığından savaşmayı uygun bulmayıp, kızlarından birisini ona vermek için bir mektup yazmıştır. Nûşîrevân bu teklifi devletin ileri gelenleriyle istişare ettikten sonra Çin'e kızı alması için Mihrân Sitâd'ı göndermiştir. Nûşîrevân'ın bu evlilikten Hürmüzd adında bir oğlu olmuştur. (Besârî, 1971:290)

Behram-ı Çûbîne'nin Eşi: Behram, Hüsrev-i Pervîz'e yenildikten sonra Çin hükümdarına sığınmış ve hükümdar kendisine saygı gösterip iyi ağırlamıştır. Bir gün Behrâm, Çin pehlivanlarından birisiyle savaşmış, onu öldürmüş ve bu sayede namı bütün ülkeye yayılmıştır. Çin hakanın eşi bunu duyunca Behrâm'ı huzuruna çağırmış ve kızını ejderhaların şerrinden kurtarmasını istemiştir. Behrâm bu isteği kabul edip ejderhalarla savaşmış ve onları yenmiştir. Daha sonraları Behrâm, Çin hükümdarının kızıyla evlenmiştir. Behrâm'ın eşi bir ara hastalanmış ancak daha sonra iyileşmiştir. (Besârî, 1971:321)

Semennâz: Zâbulistân şehriyarı Kûreng'in kızı ve Cemşîd'in eşidir. Cemşîd, Dahhâk'a yenilince Zâbulistân'a kaçmış ve orada bir ağacın altında dinlenirken ormanda gezen Semennâz'ın bir cariyesi onu görüp Semennâz ile tanıştırmıştır. Semennâz, Cemşîd'i beğenip onunla evlenmiş ve bu evlilikten Tûr adında bir oğulları olmuştur. Cemşîd, Dahhâk tarafında öldürülünce Semennâz bu acıya dayanamamış ve zehir içip kendisini öldürmüştür. *Şâhnâme*'ye bakıldığında babasının Semennâz'ın evliliğini duymadığı anlaşılmaktadır. (Besârî, 1971:347, Sübhânî, 1974:22,23,63,65)

O peri yüzlü güzellin adı Semennâz idi, gül ve yasemin ondan kısıkanıyordu. (Besârî, 1971:348)

Şehrû: Sohrâb'ın eşi ve Berzû'nun annesidir. Oğlu Berzû, Keyhusrev'e esir düşünce onu kurtarmak için Turan'dan İran'a gitmiştir. İran'da Berzû'yu kurtarmak için bütün mücevherlerini satmış, erkek elbisesi giyip Berzû ile birlikte İran'dan kaçmaya yeltenmiştir. Rüstem ile savaşan Berzû tam öldürülecekken, Şehrû onun Sohrâb'ın oğlu olduğunu söylemiş, bu vesileyle Rüstem, Berzû'yu öldürmekten vazgeçmiştir. Şehrû, *Şâhnâme*'de fedakâr bir anne olarak yâd edilmektedir. (Besârî, 1971:371; Sübhânî, 1974:64)

Güzel yüzlü ve keskin zekâlıdır, adı da mücevher satıcısı Şehrû'dur. (Besârî, 1971:371)

Sûsen: Efrâsyâb'ın saray çalgıcılarından. Bir gün Efrâsyâb'ı üzgün görmüş, kendisine yardım etmesi halinde İran pehlivanlarını dize getireceğini söylemiştir. Efrâsyâb ilk başta buna karşı çıkmasına rağmen sonra kabul etmiştir. Sûsen, Efrâsyâb'ın yardımıyla Tûs, Bîjen ve Gûderz'e şarap içirip sarhoş ettikten sonra rehin almıştır. (Besârî, 1971:384)

3. Sonuç

Şâhnâme'de menfi birkaç özellik hariç, kadınların çehresi temiz ve güzeldir. Sînduht, Tehmîne, Gordâferîd ve Rûdâbe gibi kadınlar hem cesur, güçlü ve kudretli hem de zariftir. Bu kadınlar belli düzeyde özgür hareket edebildikleri, siyasi konularda, savunma faaliyetlerinde söz sahibi oldukları, evlenecekleri zaman eş seçme hakkına sahip olma gibi haklarını kullanabildikleri bir toplumda doğup büyümüşlerdir. *Şâhnâme*'de savaş, mitoloji ve kahramanlık hâkim olduğundan kadınlar çok az görünmektedir. Ferânek, Sûdâbe, Gordiyye ve Humây adlı kadınlar *Şâhnâme*'de yer aldıkları hikâyelerin asıl unsuru haline gelmiştir. Kadınların çoğu erdemlidir, sadece bazılarının kötü hasletleri bulunmaktadır. Kadınlar kimi zaman erkeklerin vazifeleri olan ülke yönetmek ve savaşa katılmak gibi görevleri yerine getirmiştir. Eski manzum eserlerde, kadının esas rolünü yerine getirdiği tek eser *Şâhnâme*'dir. Kadınlar hakkında *Şâhnâme*'den edinen bilgiler topluca ele alındığında, onların kimi zaman hor görüldükleri anlaşılmaktadır. Bazı kadınlar sadece bir gece kocalarını görebilmiştir. Genellikle kadınlar kocalarını daha üstün görmüş, hatta bazıları kocaları uğruna ailelerini bile terk etmiştir. *Şâhnâme*'de bazı anneler saltanat sevgisi için çocuklarını terk etmiş, bazılarıysa kendi yüksek mevkilerini onlar için feda etmiştir. Firdevsî'nin *Şâhnâme*'de bahsettiği kadınlar sadece İranlı değillerdir, sair milletlerden kadınlar da bulunmaktadır. *Şâhnâme*'de kadınların ırklarından ziyade şahsi özellikleri ele alınmıştır. Kadınların hâkimiyet ve sultanlık hakkı bulunmaktadır. Nitekim Azermîduht, Pûrânduht ve Kaydâfe'nin hikâyelerinde bu özellik müşahade edilmektedir. Kadının savaş meydanında savaşma ve savaş aletlerinden erkek gibi istifade etme özgürlüğü bulunmaktadır. *Şâhnâme*'de Rûdâbe ve Ketâyûn bağımsız düşünceleriyle, Sînduht zekiliğiyle, Gordâferîd cesaretiyle, Gordiyye, Humây ve Kaydâfe iş bitiricilikleriyle, Sûdâbe ve Gordiyye gözü yüksekte ve kudrette aşık olmalarıyla, Pûrân, Gordiyye ve Sûdâbe acımasızlıklarıyla anılmışlardır.

Kaynaklar

- Bağdâdî, A. (1382). Lügat-ı Şâhnâme, Nşr. C. Salemenn, Çev. T. Sübhânî, A. Revâkî, Tahran: İntişâr-ı Encümen-i Âsâr ve Mefâhir-i Ferhengî.
- Besârî, T.(1971). Zenân-ı Şâhnâme. Tahran: İntişârât-ı Dânişrâ-yı Âlî.
- Debîr Seyyâkî, M. (1365). Çehre-i Zen der Şâhnâme-i Firdevsî, Hz. Nâsır Harîrî.
- Dihhodâ, A. E. (1998). Lügatnâme-i Dihhodâ. Tahran: Dânişgâh-ı Tahran Müessesesi-i Lügatnâme-i Dihhudâ.
- Ekberî, M. (1380). Şâyest ve Nâşâyest-i Zenân der Şâhnâme, Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyyât ve Ulûm-i İnsânî-i Dânişgâh-i Tehrân, s.61-81.
- Firdevsî. (2016). Şahnâme II, Çev. Nimet Yıldırım, İstanbul: Kabalcı.
- Firdevsî-i Tûsî. (1345). Şâhnâme-i Firdevsî, Nşr. D. Perverde-i İrân, Tahran: Kitâbfrûşî-yi Yehûdâ Berûhîm.
- Firdevsî-i Tûsî. (1965). Şâhnâme-i Firdevsî. Nşr. R. M. Aliyof, M. N. Osmanof, A. E. Berthels, Moskova: İdâre-i İntişârât-ı Dâniş.
- Hânlerî, Z. (1969). Ferheng-i Edebiyyât-i Fârsî. Tahran: İntişârât-ı Bünyâd-i Ferheng-i İrân.
- Nekî, H. A.(1390) Tahlîl-i Şahsiyet ve Nakş-i Zenân Der Dâstânâ-i Şâhnâme. Feslnâme-i ‘İlmî-i Pejûheşî-i Zen ve Ferheng. Tahran.
- Pâkniyâ, M. (1385). Hânişi ez Zen der Şâhnâme, Mutâla’ât-i Zenân, s.111-141.
- Sübhânî, T.(1974). Şahnâme’de Kadın ve Şarap. İstanbul.
- Şehîdî-i Mâzenderânî, H. (1377). Ferheng-i Şâhnâme (Nâm-ı Kesân ve Câyihâ). Tahran: İntişârât-ı Bunyâd-i Nîşâbûr.
- Yezdânfer, Sâre ve Kahraman Şîrî, (1395). Nekş-i İctimâî, Movki’iyyet ve Makâm-i Zen der Şâhnâme-i Firdevsî ve Hezâr û Yek Şeb. Faslnâme-i İlmî-Pejûheşî-i Pejûheşhâ-i Edebiyyât-i Tatbîkî, s.177-201.
- Yıldırım, N. (2008). Fars Mitolojisi Sözlüğü. İstanbul: Kabalcı Kitabevi.
- Zahmetî, S. B. (1390). Tahlîl-i Âmârî-i Pâygâh-i İctimâî-i Zenân-i Şâhnâme, Pejûheşnâme-i Edeb-i Hamâsî, s.149-78.

Structured Abstract

Ferdowsi, in the Persian literature during the Ghaznavid heroism poetry style has increased to the top with his work Shahnameh. Ferdowsi presented this unique work to Sultan Mahmud, but did not see the attention he expected and for this reason he satirized him and had to flee and hide. Shahnameh played a very active role in Persian society and literature. Except for a few negative features in Shahnameh, the face of women is clean and beautiful. Women like Sinduht, Tehmîne, Gordâferîd and Rûdâbe are both brave, powerful and powerful and elegant. These women were born and raised in a society in which they could act freely, exercise political rights, advocacy, and have the right to choose a spouse when they were to be married. In Shahnameh, war, mythology and heroism are dominant, and women seem very few. Women named Ferânek, Sûdâbe, Gordiyye and Humây became the main elements of their stories in Shahnameh. Most women are virtuous, only some of them have bad qualities. Women have sometimes fulfilled duties such as governing the country, which is the duty of men, and participating in war. In the old verse works, Shahnameh is the only work in which the woman fulfills her main role. When the information obtained from Shahnameh about women is taken together, it is understood that they are sometimes despised. Some women were able to see their husbands only one night. Generally, women have seen their husbands superior, and some have even abandoned their families for the sake of their husbands. In Shahnameh, some mothers left their children for their love of sovereignty and others sacrificed their high positions for them. The women that Ferdowsi mentioned in Shahnameh are not only Iranian, there are also women

of other nations. In Shahnameh, the personal characteristics of women rather than their races are discussed. Women have the right to dominance and sultanate. As a matter of fact, this feature is observed in the stories of Azermîduht, Pûrânduht and Kaydâfe. Women have the freedom to fight on the battlefield and to enjoy the tools of war as men. In Shahnameh, Rûdâbe and Ketâyûn were independent with their thoughts, Sinduht intelligence, Gordâferîd's courage, Gordiyye, Humây and Kaydâfe with their work finishes, Sûdâbe and Gordiyye with their eyes high and in love with power, and Pûrân are remembered with their power. The most important thing in Shahnameh is heroism. Therefore, women do not appear as a very important element. Love and beloved Shahnameh, which is normally the most important element in Iranian literature, are rarely seen. In Shahnameh, female sultans were sometimes praised like male sultans. Beautiful women have been described with adjectives from flowers, stars, moon, sun and other natural beauties. The majority of women are faithfully bound to their husbands as long as they are married and are usually married to have children. Mothers mentioned in Shahnameh are mostly compassionate. Women are often interested in hero, brave and authority. In Shahnameh, marrying a widow is more difficult than marrying a girl, men did not consider it necessary to ask permission from their wives to remarry.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Anadolu'daki Semt Pazarlarına Bir Örnek: Salihli (Manisa) Semt Pazarları

Ferdi Akbaş¹

Received/13.07.2019

Published/15.12.2019

Özet

Araştırma sahası olan Salihli ilçesi Ege Bölgesinin Ege Bölümü'nde yer almaktadır. Sahip olduğu coğrafi konum itibariyle idari bakımdan bağlı olduğu Manisa İli'nin hem sosyo-ekonomik hem de sosyo-kültürel bakımdan gelişmiş ilçelerinden biri olan yörede, semt pazarı 1990'lı yıllar ve hatta daha öncesinde bile yalnızca çarşamba pazarı olarak adlandırılan bugünkü kent meydanının da dâhil olduğu otogarın yanında yer almaktaydı. Pazar yöre halkının diliyle iki şekilde ifade edilmektedir. Kırsal kesimden ilçeye gelenler için Salihli pazarı, ilçe merkezinde ikamet edenler için de Çarşamba pazarı olarak bilinen semt pazarının mevcut yeri günümüz itibariyle değişmemiş ancak biraz küçültülmüştür. Yıkılan pazarın yerine bugün kent meydanı olarak tabir edilen çok amaçlı rekreasyon alanı inşa edilmiştir. Sonraki süreçte Çarşamba günleri kurulan semt pazarının yöre halkının ihtiyaçlarını giderme konusunda yetersiz kalmaya başlaması ikinci bir semt pazarı için yer arayışlarını hızlandırmıştır. Çok geçmeden Türkbirliği Lisesi'nin kuzeyinde, Cumhuriyet Mahallesi pazar günleri hizmet verecek olan pazar pazarının kurulması için çalışmalara başlanmıştır. Kısa bir süre içerisinde pazar pazarının inşa çalışmaları tamamlanarak Pazar, yöre halkını ihtiyaçlarına cevap vermeye başlamıştır. Ancak bu semt pazarının yer aldığı konumdan dolayı yalnızca ilçe merkezinin özellikle Cumhuriyet Mahallesi ve yakın çevresindeki kesime hitap etmesi idari yöneticileri yeniden yeni bir pazar yeri arayışına sürüklemiştir. Bu arayışlar sonucundan bugünkü kipa avm'nin yanında İzmir-Ankara karayolunun karşısında sadece cumartesi günleri aktif olacak yeni bir pazaryeri inşa edilmiştir. Bu çalışmada, Salihli İlçe Merkezi sınırları dâhilindeki semt pazarları, zaman-mekân ilişki bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada semt pazarlarının mevcut özellikleri, coğrafi ortamdaki düzen ve dağılımları ele alınarak, kuruluş tarihlerinden bu yana geçirdiği değişimlerin üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ege Bölgesi, coğrafi konum, Manisa, Salihli, semt pazarları.

An Example Of Neighborhood Markets In Anatolia: Salihli (Manisa) Neighborhood Markets

Abstract

¹ Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya Anabilim Dalı, ferdi.akbas@atauni.edu.tr.

Salihli district, which is a research area, is located in the Aegean Region of the Aegean Region. The district market, which is one of the socio-economic and socio-culturally developed districts of Manisa Province in terms of its geographical location, includes the present-day city square called the Wednesday Market in the 1990s and even before. It was located next to the bus station. The market is expressed in two ways with the language of the local people. The current location of the district market, which is known as Salihli market for those coming from rural areas to the district and Wednesday market for those living in the district center, has not changed but has been reduced. Instead of the demolished market, a multi-purpose recreation area, now called the city square, was built. In the following period, the fact that the neighborhood market established on Wednesdays became inadequate to meet the needs of local people accelerated the search for a place for a second neighborhood market. Soon, efforts were started to establish a market market which will serve on Sundays in the Cumhuriyet District in the north of Türkbirliği High School. Within a short period of time, the construction of the market market was completed and the market started to respond to the needs of the local people. However, due to the location of this neighborhood market, only the district center, especially the Cumhuriyet neighborhood and the neighborhood around it appealed to the administrative managers again in search of a new market place. As a result of these searches, a new marketplace, which will be active only on Saturdays, was built across the Izmir-Ankara highway alongside today's kipa mall. In this study, neighborhood markets within the borders of Salihli District Center are discussed in the context of time-space relationship. In this study, the current characteristics of the neighborhood markets, the order and distribution in the geographical environment have been discussed and the changes it has undergone since the establishment dates have been emphasized.

Keywords: Aegean Region, geographical location, Manisa, Salihli, district markets.

1. Giriş

Pazarlar, tarihin eski dönemlerinden bu yana üreticilerle tüketicileri buluşturan mekânlardan birini oluşturmaktadır. Kırsal kesimde daha çok haftada bir gün kurulan pazarlar, nüfusun fazla olduğu il ve ilçe merkezlerinde ise haftada iki ya da üç gün kurulmaktadır. Semt pazarları hemen hemen tüm dünyada geçmişten günümüze kadar geçirdiği değişim ve gelişimlerle tarih boyunca alışveriş süreçlerinin dönüm noktası konumunda yer almıştır. Günlük hayatın vazgeçilmez ve ayrılmaz bir parçası olan semt pazarları, insanlar arasında sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bağların kurulmasına ve güçlenmesine vesile olmaktadır. Özetle semt pazarları, genellikle ailelerin sebze, meyve, giyim, ayakkabı, oyuncak ve züccaciye gibi ihtiyaçlarının uygun fiyatlarla almalarına imkân tanıyan, belirli gün ve yerlerde kurulan alışveriş organizasyonlarıdır (Tunçel, 2003: s. 50).

Günümüze gelinceye dek alışverişin yapı taşlarından olan semt pazarlarını ele alan birçok çalışma yapılmıştır. Bu eserlerde semt pazarların tarihi gelişimi zaman – mekân ilişkileri kapsamında ele alınmıştır. Ancak ülkemizde bu tür çalışmalar henüz yeterli düzeye ve miktara ulaşamamıştır. Yazılı kaynaklara bakıldığında, Tümertekin (1961), Trak (1959), Mazlum (1987) Ođulata ve Akdemir (1992), Özgüç (2000) ve Tunçel (2003, 2009) tarafından yapılan çalışmalar semt pazarlarının incelendiği belli başlı eserlerdir. Bunların dışında semt pazarlara yönelik olarak yapılan herhangi bir çalışmaya tarafımızca ulaşamamıştır. Söz konusu çalışmamızda, nüfusu 160.000'in üzerine çıkan bir kentin, semt pazarları ele alınarak şehirdeki haftalık pazarların mekânsal dokuları ile dinamikleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Semt pazarlarına yönelik olarak hazırlanan çalışmalar farklı yönleriyle önem arz etmektedir. İlk olarak pazar içerisinde yer alan üreticiler, tüketiciler ve satıcılar ile pazarın kurulduğu mevkinin yakın çevresinde yer alan esnaflar ile yerel halk ve en nihayetinde sahanın idari yöneticileri için pazarlar büyük önem taşımaktadır. Semt pazarlarının sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerinin yakın ve uzak çevresindeki etkilerinin coğrafya biliminin bakış açısıyla analiz edilmesi, paydaşlarının ve iç dinamiklerinin ortaya çıkarılması, halkın bu mevkilerden doğru bir şekilde faydalanmasının önünü açacak, kentsel planlamalarda bu mevkilere gereken önemin ve değerin verilmesine yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada Salihli ilçesinde yer alan semt pazarları, coğrafi bakış açısıyla insan – mekân etkileşimi kapsamında ele alınmış, kuruldukları günden bu yana geçirdiği değişim ve gelişimler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Pazarların şehir içindeki etki sahaları tespit edilerek, tüketicilerin demografik, iktisadi yapıları ile alışverişin şekli ve niteliği üzerinde rol oynayan etmenlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Tüm bunlara ek olarak hem üretici hem tüketici konumundaki insanların dilek ve şikâyetleri belirlenerek kentteki geleneksel yapının ayrılmaz parçası konumundaki pazarların mevcut durumları ortaya konmuştur.

2. Çalışmada Kullanılan Materyal ve Metot

Bu çalışmanın esas verileri araştırma sahasını teşkil eden Salihli İlçesi'nde 12 ay boyunca yapılan anket ve mülakatlardan elde edilmiştir. Anket uygulaması 2018 yılın Ocak ayında başlamış 2019 yılının Ocak ayında son bulmuştur. Salihli semt pazarlarında yazar tarafından hazırlanan iki farklı anket formu kullanılmıştır. Bunlardan ilki satılan ürünler ve satıcıların sosyo-kültürel özelliklerine yönelikken, ikinci gruptaki anketler ise tüketicilerin tutum ve davranışlarını ölçmeye dönüktür. Araştırma sahasında uygulanan anketler toplamda 18 adet sorudan oluşmaktadır. Bu soruların ilk 6'sın satılan ürünlerin cinsi ve niteliği, 7 ve 12. sorular satıcıların sosyo-kültürel özellikleri, 13-18. sorular ise pazar ve pazarcıların dilek, şikâyet ve sorunlarıyla ilgilidir.

Anketler aracılığıyla edinilen bilgilerin doğruluk dereceleri büyük oranda satıcılar ile tüketicilerin yaklaşımlarıyla paralellik göstermektedir. Bu nedenle anketler uygulanmadan önce pazarcıların bir bölümüyle kısa bir mülakat yapılarak çalışmanın amacı ve konusu detaylı bir şekilde anlatılarak, çalışmanın tamamlanabilmesi için destek vermeleri talep edilmiştir. Bunun yanında görüşülen kişilere yakın çevresindekileri çalışma konusunda bilgilendirmeleri rica edilmiştir. Anketler uygulanırken, görüşme yapılan kişilere araştırmanın konusu ve amacı açık ve net bir şekilde tekrar tekrar anlatılmıştır. İlçedeki semt pazarlarının tamamında toplam 1800 adet anket uygulaması yapılmıştır. Pazarda yalnızca yer satın almış ve sürekli bu işi yapanların yanında kendi ürettiği ihtiyaç fazlası ürünlerini getirip satanlarla da görüşülmüştür.

Salihli semt pazarlarında uygulanan ikinci anket ise tüketici konumundakilerin tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu ankette toplam 12 adet soru bulunmaktadır. Bu ankette yer alan soruların 5 tanesi tüketici ile semt pazarı arasındaki ilişkiyi hedef almaktadır. Bunlar arasında alışverişin ne amaçla yapıldığı, hangi ürün / ürünlerin alındığı, bu kapsamda harcanan zaman gibi sorular bulunmaktadır. 6-10 arasındaki sorular tüketicinin sosyo-ekonomik durumunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda gelir, meslek, hane halkı sayısı gibi kavramlara yer verilmiştir. Geri kalan 2 soru ise tüketicilerin semt pazarları hakkındaki görüş ve düşüncelerini öğrenmeye yöneliktir.

Araştırma sahasındaki semt pazarlarında anket uygulaması yapılırken, mevcut özelliklerin tam olarak ortaya çıkarılması için yıl içerisinde anket takvimi hazırlanmıştır. Bu takvime göre

İlkbahar, yaz, sonbahar ve kış dönemleriyle, günün sabah, öğle ve akşam saatlerinde sahaya inilerek anket çalışması yapılmıştır. Takvimin bu şekilde belirlenmesinin temel nedeni, hem mevsimlere göre insanların ihtiyaçlarının farklılık göstermesi hem de yetiştirilen ürün çeşitliliğinin de farklı olması etkili olmuştur. Günün 3 farklı bölüme ayrılması ise daha çok insanların ekonomik düzeylerinin ortaya çıkarılmasına ve bu zaman dilimlerinde tercih edilen ürünlerin neler olduğunun tespit edilmesine yöneliktir. Çalışma Salihli ilçesi sınırları dâhilinde yer alan 3 semt pazarında da yürütülmüştür. Pazarların her birinde her mevsimde ayrı ayrı 150 adet anket yapılmıştır. Bu şekilde bir mevsimde pazarlarda 450 adet toplamda 1800 adet anket uygulaması yapılmıştır (Tablo 1-2). Gün içerisinde uygulanan anketler ise daha çok yol kenarlarında, pazarın giriş ve çıkış bölümlerinde yer alan ve anket yapılmasını kabul eden tüketicilerle gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte hemen her tezgâh türünü kapsayacak şekilde bir ölçüt belirlenmiş, bu şekilde alışverişi ortaya çıkaran nedenlerle bunun farklılığının tespiti üzerinde durulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Sürecinde Mevsimlere Göre Anket Uygulama Takvimi.

Semt Pazarları	Mevsimler				
	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış	Toplam
Çarşamba Pazarı	150	150	150	150	600
Cumartesi Pazarı	150	150	150	150	600
Pazar Pazarı	150	150	150	150	600
Toplam	450	450	450	450	1800

Tablo 2. Araştırma Sahasında Gün İçerisinde Uygulanan Anket Miktarları.

Tezgâhtaki Ürün / Satılan Ürün	Tüketicilere Uygulanan Anket Adedi ve Zamanı			
	Sabah (8:30-11:30)	Öğle (12:00-15:00)	Akşam (17:00-21:00)	Toplam
Yalnızca Meyve	12	12	12	36
Yalnızca Sebze	8	8	8	24
Sebze-Meyve	10	10	10	30
Patates	4	4	4	12
Soğan	6	5	5	16
Patates-Soğan	8	8	8	24
Ayakkabı	1	1	-	2
Züccaciye	1	1	1	3
Giyecek	1	1	-	2
Diğer	1	-	-	1
Toplam	52	50	48	150

Anketler sonucunda elde edilen veriler tablolara dönüştürülmüştür. Bu şekilde gelir-satış ve alışveriş cinsi gibi parametreler arasındaki ilişkinin boyutu ortaya çıkarılmıştır. Sonraki süreçte semt pazarlarının etkili olduğu mevkiler tespit edilerek bunun araştırma sahası üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada yalnızca anket formlarından elde edilen veriler kullanılmamıştır. Yazarın doğup büyüdüğü şehir olan araştırma sahasında yıllar boyunca yaptığı gözlemler ve görüşmelerle, Salihli Belediyesi mensubu zabıta, çarşı bekçisi gibi kişilerin görüş ve düşüncelerinden de büyük ölçüde faydalanılmıştır. Böylece çalışmanın daha sağlam temellere oturması ve elde edilen neticelerin daha kolay değerlendirilmesi sağlanmıştır.

3. Salihli Semt Pazarlarının Özellikleri

Salihli İlçesi'ndeki semt pazarları şehrin merkezi konumda yer alan mevkilerde insanların ihtiyaçları ve şehrin büyümesi doğrultusunda kurulmuştur. Salihli'de Çarşamba günleri otogarın yanındaki mevkide, cumartesi günü Ankara-İzmir Karayolunun kenarındaki kapalı alanda ve pazar günleri de Türkbirliği Lisesinin yukarı kesiminde yer alan sahada semt pazarı kurulmaktadır. Bu çalışmada etki sahası fazla olan, geleneksel bir hal alan ve halk dilinde de Salihli pazarı (Sallı Bazarı) olarak adlandırılan Çarşamba pazarı üzerinde daha fazla durularak bu pazar bütün yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. İlçede bütün pazarlar kuruldukları günün adını taşımaktadırlar. Bu durum da pazarların kuruldukları mevkilerin daha kolay tanınmasını ve karışıklıkların ortadan kalkmasını sağlamıştır.

Salihli'deki semt pazarlarının ilçe arazisi üzerindeki dağılışı düzenleri, tarihi süreç içerisinde geçirdikleri değişim ve gelişimler, şehre katkıları ve kuruluş şekilleri, etki sahaları dikkate alınarak farklı açılardan incelenebilir. Pazarların bu özgün dokularıyla beraber hem üretici hem tüketici hem de satıcıların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumlarının da pazara ve şehre olumlu ya da olumsuz olarak etki etmesi incelenmesi gereken bir başka durumdur.

3.1. Semt Pazarlarının Tarihi Gelişimi ve Değişimleri

Araştırma sahasını teşkil eden Salihli'de semt pazarları geçmişten bu yana hem yerel halk ve hem de ilçe dışından gelenler için büyük önem arz etmektedir. Semt pazarlarının özellikle de Çarşamba pazarının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Neredeyse ilçe tarihiyle eşdeğer bir geçmişe sahip olan Çarşamba pazarı, hem kırsal kesimin hem de şehir halkının ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü hatta neredeyse tamamını karşılayabileceği imkânlarla sahiptir. Günümüz itibarıyla Manisa Büyükşehir Belediyesi tarafından inşa edilen modern yapılarda hizmet veren pazar, eski dönemlerde iki parça halinde bulunmaktaydı. Bu iki parçanın bir bölümü şu anki kent meydanı olarak adlandırılan sahanın tamamında yayılışı gösterirken, diğer bölüm ise otogarın yanındaki uzun ve dikdörtgen biçimindeki sahada yer almaktaydı. Halk arasında Salihli pazarı olarak da isimlendirilen Çarşamba pazarında sebze, meyve, tuhafiyeye, et, balık, ayakkabı gibi her türden ürün bulunduğu için pazar her gelir aralığındaki nüfus kitlesi için çekim merkezi konumunda yer almaktadır. Bunun yanında idari bakımdan Salihli'nin yönetim sınırları içerisinde yer alan köylerden (yeni ismiyle kırsal mahalle) gelen insanların ihtiyaç fazlası ürünlerini sattıkları küçük bir alan pazar içerisinde bulunmaktadır. Daha çok Çarşamba günü sabahın erken saatlerinde pazarın bulunduğu caddenin ve ara sokaklardaki kaldırımların üzerinde sergilenen organik ürünler öğle vaktine ulaşmadan tükenmektedir. Çarşamba pazarının bulunduğu mevkinin yakınında birçok market, toptan gıda satıcısı, bakkal ve avm tarzı hizmet veren ticari mekânlar bulunmasına rağmen bunlara olan ilgi pazarın kurulduğu gün % 50 oranında azalmaktadır. Pazar içerisinde tabla içerisinde, el arabasıyla ya da tekerlekli engelli

araçlarının arka tarafında yer alan küçük kasalarda teşbih, çakmak, dondurma, marul, tere, roka gibi ürünleri satan insanlar da bulunmaktadır. Özetle Pazar her kesimden insana hitap ederek her türden ihtiyaca karşılık vermektedir.

İlçede ikinci kurulan pazar, şehrin doğuya doğru genişlemesinin sonucu olarak ortaya çıkan pazar pazarıdır. Türkbirliği lisesinin kuzey tarafında Cumhuriyet Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Pazar, Çarşamba pazarının yaklaşık yarısı kadar bir büyüklüğe sahiptir. Dikdörtgen bir plan dâhilinde üzeri kapalı olarak inşa edilen pazar pazarı, Cumhuriyet Mahallesi ve yakın çevresinde ikamet edenlerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Hemen hemen her türden ürünün bulunduğu pazarın büyük bir bölümünde sebze ve meyve satıcıları bulunmaktadır. Pazarın yer aldığı mahallenin yakınlarında kamyon, kamyonet, pikap, el arabası ve tabla içerisinde mevsimine göre hangi ürün tercih ediliyorsa bunları getirip satanlar da yer almaktadır. Çarşamba pazarına kıyasla pazar pazarının kurulduğu alanı kırsal kesimden gelen insanlar fazla tercih etmemektedir. Çünkü köylüler genellikle gelenekselleşen yapının etkisiyle haftada bir gün Salihli ilçe merkezine gelmektedirler. Bu günde Çarşamba pazarının kurulduğu güne rastlamaktadır. Bu günde köylüler varsa ellerinde ürettikleri ihtiyaç fazlası ürünleri pazarda sergileyerek satmakta, kendilerine lazım olanları malzemeleri temin ederek akşam en geç saat 6 gibi ya traktörler ya da rus motoru olarak adlandırılan kasalı motorlarla köylerine dönmektedirler. Dolayısıyla Pazar pazarının kurulduğu gün köylülerin olmaması, pazarın daha sakin olmasına yol açmaktadır. Ancak Cumhuriyet Mahallesi ve yakın çevresinde yaşayan insanlar tarafından en fazla tercih edilen semt pazarı olan pazar pazarı özellikle akşam saatlerine doğru yoğun bir insan akınına sahne olmaktadır. Çarşamba pazarının aksine pazar pazarının kurulduğu sahanın yakın kesiminde insanların alternatif olarak tercih edebilecekleri büyük marketler sayıca fazla değildir. Bu durumda pazarın cazibe merkezi olma özelliğini arttırmaktadır.

Son kurulan semt pazarı olan Cumartesi pazarı, şehitler mahallesinde dikdörtgene benzeyen bir plan dâhilinde üzeri kapalı olarak inşa edilmiştir. Bu mevkide yaşayan insanların hem Çarşamba hem de Pazar pazarına uzak mesafede olmaları bu pazarın kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Cumartesi pazarı, Pazar pazarı ve Çarşamba pazarından da küçük bir alana sahiptir. İçerisinde daha çok sebze ve meyve satıcılarının yer aldığı pazarda giyim, ayakkabı, et, balık gibi ürünler çok ya da bazı günler hiç bulunmamaktadır. İnsanlar bu ihtiyaçlarını önceki dönemlerde ya mahallelerinde yer alan bakkallardan ya da Çarşamba pazarına giderek karşılamaktaydılar. Ancak günümüz itibarıyla Salihli'nin en büyük alışveriş merkezi olan Kipanın kurulmasıyla bu mevkide halk pazardan edinemedikleri ürünleri bulabilmektedirler. Pazar kurulduğundan bu yana çok fazla bir büyüme göstermemiş yalnızca pazardan yer almak istemeyen satıcıların buranın yakın çevresinde seyyar olarak ürünleri satması pazarın genişlemiş bir atmosfer kazanmasını sağlamaktadır.

Pazarların mekân üzerindeki dağılımları göz önüne alındığında en fazla alanın şüphesiz Çarşamba pazarına ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Çarşamba pazarı şehrin batı yakasında kurulmuş ve gelişimlerini hep bu yön doğrultusunda göstermiştir. Pazar pazarı ise şehrin orta bölümünde kurulmuş ve pazarın dağılım dokusu kurulduğu günden bu yana fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Aynı durum cumartesi pazarı için de geçerlidir. Pazar ilin batı ucunda Ankara – İzmir karayolunun kenarında kurulmuş ve gerek dağılım yapısı gerekse iç dizaynında büyük bir değişiklik olmamıştır.

Araştırma sahasındaki pazarların dağılım paternleri detaylı bir şekilde incelendiğinde bazı özellikler dikkat çekmektedir. Başlangıç noktası olarak ilk kurulan semt pazarı özelliğini taşıyan Çarşamba pazarı ele alınabilir. Kentin merkezi iş sahalarının yakınında (güneybatısında) kurulan

Çarşamba pazarından sonraki süreçte şehrin büyümesi ve artan ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan Pazar pazarı, Cumartesi pazarına doğru bir geçiş söz konusudur. Şehrin en eski Pazar yeri özelliğini taşıyan Çarşamba pazarı, ikinci sıradaki Pazar pazarı ve son sırada yer alan Cumartesi pazarı kuşbakışı birleştirildiğinde adeta üçgene benzeyen bir form ortaya çıkmaktadır. Günümüz itibarıyla de bu üçlü hem kırsal kesime hem de yerel halka hizmet etmeye devam etmektedir.

İlçedeki pazarlar mekân biçimleriyle incelendiğinde ortaya birbirine benzeyen durumlar çıkmaktadır. Salihli'deki semt pazarlarında ülkemiz genelinde olduğu gibi iki temel form söz konusudur. Bunlardan ilkinin cadde ve sokaklar boyunca uzanış gösteren pazarlar, ikincisini ise kendine özgü bir sahaya sahip olanlar oluşturmaktadır. Genel bir ifade ile semt pazarlarının formu kuruldukları alanın şekliyle paralellik göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle pazarlar cadde üzerinde kurulmuşsa satıcılar şeritler halinde yayılmış göstermekte ancak pazar için ayrılan özel bir alan var ise tezgâhlar kısa dizinler halinde sıralanmaktadır (Tunçel, 2003: s. 57). Salihli'deki semt pazarlarının tamamı kendine ait özel bir alanı olan pazarlardır. Satıcıların tezgâhları belli bir düzen içerisinde kısa dizinler halinde uzanmaktadır. Ancak buna rağmen bazı tezgâhlar özellikle de pazarda belediye tarafından satılan yerlerden almamış / alamamış satıcıların tezgâhları ya pazarın kurulduğu sokağın ya da caddenin kaldırımlarında ya da pazar içerisindeki uygun yerlerde bulunmaktadır.

Araştırma sahasındaki pazarların mekân organizasyonu belli başlı bir takım özelliklere sahiptir. Şehirdeki semt pazarlarında sebze, meyve, et, balık, ayakkabı, giyim, züccaciye, oyuncak gibi birçok ürünü satanlar mevcuttur. Bunların yanında aktar özelliği taşıyan tezgâhlar da bulunmaktadır. Özetle Salihli'deki semt pazarlarında belli bir üründe yoğunlaşan satıcıların sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu nedenle pazarlarda tek bir ürün üzerine ihtisaslaşma söz konusu değildir (Özgüç ve Mitchell: 2000: s. 45-47). İlçede kurulan semt pazarların tümü karma niteliklidir, ancak satışı yapılan ürünlerdeki çeşit bakımından fazla olması mekân organizasyonunda düzensiz bir durum oluşturmamaktadır. Her pazarda belirli türden ürünler farklı yerlerde satışa sunulmaktadır (Tunçel, 2003: s. 59). Genel olarak ilçede kurulan pazarların tamamında sebze-meyve gibi gıda ürünleri satanlar ile ayakkabı, züccaciye, giyim ürünlerini satanlar birbirinden belirgin olarak ayrılmakta ve pazarın farklı mevkilerinde yer almaktadırlar (Tümertekin, 1961: s. 118-121) Ayakkabı, züccaciye ve giyim gibi ürünleri satanlar diğer satıcılara göre pazarda daha fazla alan kaplamaktadırlar. Pazarlarda kavun, karpuz, balık, tavuk, peynir, tereyağı ve zeytin gibi ürünlerin tezgâhları ya pazarın girişinde ya da çıkış bölümünde bulunmaktadır. Bunlardan kavun ve karpuz gibi ürünleri satanlar bunları getirdikleri araçları tezgâh gibi kullanıp satışlarını bu araçlar üzerinden yapmaktadırlar.

Salihli'deki semt pazarlarında tezgah sayıları birbirinden farklıklar göstermekte ve ayrıca birden fazla ürünü satanlar ile tek bir ürünü satanlar arasındaki farklılıklar da dikkati çekmektedir. Birden fazla tezgâh üzerinde birden fazla ürün satışı yapanlarda çalışan kişi sayısı artmakta ve her kişi bir ürünün satışından sorumlu olmaktadır. Tek bir ürün üzerine yoğunlaşan tezgâhlarda ise genellikle bir ya da iki kişi çalışmaktadır. Ayakkabı, tuhafiyeye ve züccaciye gibi ürünler pazarda gıda ürünlerine göre daha fazla alan kapladıkları için buralarda da çalışan sayısı fazla olmaktadır. Tezgâhlarda çalışanların büyük bir bölümü ya bir ailenin fertleri ya da akraba, eş dostlardan oluşmaktadır. Buralarda çalışanların çok küçük bir bölümünü günlük yevmiye karşılığında çalışanlar teşkil etmektedir.

Tablo 3. Semt Pazarlarındaki Ürünlere Göre Tezgâh Sayıları²

Pazarlar	Satışı Yapılan Ürüne Göre Tezgâh Sayıları			
	Gıda	Giyim / Tuhafiye	Züccaciye	Diğer
Çarşamba Pazarı	207	38	27	19
Cumartesi Pazarı	59	13	8	5
Pazar Pazarı	88	36	24	15

İlçede yer alan pazarlar içerisinde yalnızca Çarşamba pazarındaki tezgâh sayısında bazı günlerde artışlar meydana gelmektedir. Bu rakamsal yükselişe züccaciye, ayakkabı ve tuhafiye gibi ürünleri satanlar neden olmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında pazarın şehrin bazı bölümlerine uzak olması ve gelenlerin de gıda ürünlerinden ziyade bu ürünlere ağırlık vermeleri, pazarın kurulduğu yerin hemen sağ tarafında ilçenin köylerle bağlantı noktasını oluşturan köy garajı yer almaktadır. Buna bağlı olarak pazardaki tüketici kitlesinin önemli sayılabilecek bir bölümünü köylerden gelenler oluşturduğu için köylüler gıda ürünlerinden ziyade ayakkabı, züccaciye ve giyim gibi ürünlere ağırlık vermektedir. Son olarak pazarın yakın çevresinde dükkânı olan pazarın kurulduğu gün belediyeden yer satın alan ya da pazarın yakınındaki kaldırımları tezgâh gibi kullanarak bu ürünlerin satışı yapanlar söz konusu artışa neden olmaktadır. Başka bir deyişle pazarda giyim, züccaciye ve ayakkabı gibi ürünleri satanların bir bölümünü daima pazarcılık işiyle uğraşanlar değil yakın çevrede esnaflık yapanlar oluşturmaktadır.

Pazar esnafının bir bölümü pazarda edindikleri yerlerin ürünlerin satışında etkili olduğu düşüncesine sahiptir (Çalışkan, 2007: s. 49-53). Bu nedenden dolayı pazardaki mevkiilerini beğenmeyen satıcılar pazarın kurulduğu gün ya daha işlek olup göz önünde olan yerlere doğru açılmakta ya da o gün hiç pazara çıkmamayı düşünmektedir. Bir açıdan onlar böyle günleri, kendilerine ve ailelerine zaman ayırabilecekleri tatiller olarak değerlendirmektedirler. Satıcıların büyük bir bölümünün ilk tercihi daima Çarşamba pazarıdır. Bunu Pazar pazarı izlemektedir. Hemen hemen bütün pazarcılar bu iki semt pazarından birinde bazıları ise ikisinde birden tezgâh kurmaktadır. Bu pazarların ikisinde birden tezgâh kurmanın yoğun, yorucu ve masraflı bir işidir. Çünkü tezgâh açılacak yerin satın alınabilmesi ya da belli bir süreliğine belediyeden kiralanması gerekmektedir. Her iki durum da satıcının ödeyeceği ücret oldukça fazladır. Bazıları bunları ödeyip yeri tamamen şahsına alırken birçoğu da kiralama yolunu tercih etmektedir. Bu ikisine de parası yetmeyenlerin pazarın kurulduğu cadde ya da sokaktaki boş yerleri ya da pazara ürün getirdiği araçları tezgâh gibi kullanıp ürünlerinin satışını gerçekleştirmektedir. Çarşamba pazarı hemen her kesimden insanı kendine çekerken, Pazar pazarı daha çok memur ve belli bir gelir seviyesinin üzerindeki insanlardan tarafından tercih edilmektedir. Çünkü Pazar pazarındaki ürünlerin fiyatları Çarşamba pazarına nazaran nispeten daha yüksektir. Zaten Pazar pazarının kurulduğu mevkide devlet memurları ve belli bir gelirin üzerindeki nüfus kitlesi toplanmıştır. Hafta içi alışveriş yapma imkânı olmayanların tercih noktası olarak ortaya çıkan Pazar pazarından bu kitle ihtiyaçlarının büyük bir bölümü karşılamaktadırlar. Aynı şekilde hafta sonu alışveriş imkânı olmayanlar ve gelir seviyesi ortalama değerler ve altında olan kitle için de Çarşamba pazarı tercih sebebidir. Her iki durum da pazarlardaki hareketliliği sağlayarak ilçe ekonomisinin canlanmasına katkı sağlamaktadır.

² Semt pazarlarındaki tezgâh sayıları yazar tarafından yapılan gözlemler sonucunda elde edilmiştir. Tezgâh sayıları yıl içerisinde sürekli değişiklik göstermektedir.

İlçedeki semt pazarlarındaki satıcı sayısında mevsimsel artış ve azalışlar meydana gelmektedir. Şöyle ki sıcaklık değerlerinin düştüğü ve yağışların artmaya başladığı dönem olan kış mevsimi semt pazarlarındaki tezgâh sayısında belirgin düşüşler yaşanmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak da pazarlardaki ürünlerin fiyatları yükselmektedir. Çünkü bu dönemde hem üretici hem de haldeki toptan gıda satıcıları ellerinde bozulmadan kalan ürünlerin fiyatını yükseltmektedirler. Durum böyle olunca da pazar esnafı ya bu ürünleri almayı o günü tatil ilan edecek ya da alıp üzerine bir miktar da kar koyup satış yolunu seçecektir. İkinci durumu göze alabilen esnaf sayısı fazla olmadığı için pazardaki ürünlerin etiket fiyatları doğal olarak artmaktadır (Baykara, 2001: s. 1-6). Bu süreçte pazarda tezgâh açmayan esnaflar, zaten pahalı olan ürünlere bir de kar marjının da eklenmesiyle satılmayıp ellerinde kalmasından endişe duymaktadır. Bu da pazardaki müşteri sayısını azalmaktadır.

Semt pazarlarındaki satıcıların sosyo-kültürel nitelikleri analiz edilebilecek bir diğer konudur. Yapılan anketlerde semt pazarlarındaki satıcıların yaklaşık % 37'i ilkökul mezunu olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bunu % 29 ortaokul mezunları, % 22 ile de lise ve dengi okul mezunları ve % 12 ile de yükseköğrenim mezunları takip etmektedir. Alınan eğitim düzeyi detaylı incelenmesiyle pazarda tezgâhı bulunan kişilerin bir bölümünün asıl işinin farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Anket sonuçlarının incelenmesiyle pazar esnafının % 51'inin tek işinin pazarcılık olduğu ve bu işi de uzun yıllardır yaptığı anlaşılmıştır. Geri kalan % 49'luk kesim ise başka bir mesleğe mensupken ya aile fertleri, eş, dost ve akrabalarından birinin yönlendirmesi ya da kendi sektöründe iş bulamaması nedeniyle pazarcılık yapmaya başladığı anket sonuçlarıyla ortaya çıkarılmıştır. Bu grup arasında kuaför, tornacı, fırıncı, elektrik teknisyeni, oto elektrikçisi, soğuk demirci gibi beceri gerektiren mesleklere mensup olanlar olduğu gibi muhasebeci, öğretmen, laborant gibi yükseköğrenim gerektiren meslek mensupları da bulunmaktadır. Bu iki gruba dâhil olan insanların pazarda yer alması buradaki alışveriş döngüsünü pozitif yönde etkilemektedir. Yani bu insanlar sayesinde alıcı ve satıcı arasında nezaket ve hoşgörü bağları kopmadan düzeyli bir ilişki kurulabildiği için her iki taraf da pazardan memnun ayrılmaktadır.

Semt pazarları incelenirken üzerinde durulması gereken bir diğer önem arz eden konu da alıcılarıdır. Çünkü semt pazarları bir yandan şehrin çeşitli bölümlerine yayılarak buradaki irili ufaklı birçok bakkal, market, süpermarket gibi alışveriş merkezlerine alternatif oluşturmakta diğer taraftan da buralarda olmayan ürünler için tamamlayıcı bir rol üstlenmektedirler. Bunların yanında semt pazarları toplumsal uzlaşma ve kaynaşma konusunda da adeta bir okul görevi görmektedir (Özgüç ve Mitchell, 2000: s. 35-36). Semt pazarlarının müşteri kitlesi konusunda da analiz edilmesi gerekmektedir. Bu durumda müşterilerin aylık gelirleri, hane büyüklükleri ve ihtiyaç duydukları ürünlere göre yaptıkları alışverişin cinsi ele alınması gereken konulardır. Tüm bunların yanında pazarları tercih etmelerinin altında yatan etkenler, ne zaman alışveriş yaptıkları, meskenleri ile pazar arasındaki mesafe ilişkisi ve pazarların etki alanları incelenebilecek diğer konulardır (Tunçel, 2003: 62).

Alışveriş için pazarı tercih eden müşterilere uygulanan anket sonuçları incelendiğinde, müşterilerin % 37'sinin gelirinin 2000 tl ve altında olduğu dikkat çekmektedir. Bunu % 30 ile 2000-3500 tl arası gelire sahip olanlar, % 21 ile 3500-5000 tl arası gelir sahipleri izlemektedir. Buradaki en düşük oran % 12 ile 5000 tl ve üzerindeki gelir grubuna aittir (Tablo 4). Bu değerler de gösteriyor ki gelir düzeyi yükseldikçe insanlar alışveriş için semt pazarlarını tercih etmemektedir. Bunun yerine yakın çevresinde yer alan market ya da hipermarket gibi alışveriş merkezlerine yönelmektedirler (Trak, 1959: s. 11-23).

Tablo 4. Aylık Ortalama Gelir ve Alınan Ürünler

Aylık Ortalama Gelir		Semt Pazarlarından Alınan Ürünler						
		Sebze	Meyve	Giyim	Züccaciye	Ayakkabı	Et	Balık
2000 ve Altı	Kişi	511	342	309	302	448	243	91
	%	35	32	34	35	49	40	33
2000-3500 arası	Kişi	445	311	286	263	228	209	77
	%	30	29	32	31	25	34	28
3500-5000 arası	Kişi	306	242	201	194	167	103	62
	%	21	23	22	23	18	17	23
5000 ve üzeri	Kişi	204	161	102	97	66	54	45
	%	14	15	11	11	7	9	16
Toplam		1466	1056	898	856	909	609	275

Hane halkı büyüklükleri ile satın alınan ürünler arasında da aylık ortalama gelirdeki gibi doğrudan bir ilişki söz konusudur. Tablo 5 incelendiğinde hanedeki fert sayısı arttıkça pazardan alışveriş yapma oranı yükselmektedir. Özetle, kalabalık aileler alışveriş için daha uygun fiyatların yer aldığı semt pazarlarını çekirdek ailelere nazaran daha çok tercih etmektedir. Birey sayısı 4 ve üzerindeki aileler gıda ürünlerinin yanı sıra giyim, ayakkabı ve züccaciye gibi ürünlerinin de büyük bir bölümünü pazardan temin etmektedir. Çünkü hanedeki fert sayısı arttıkça birey başına düşen gelir azalmaktadır. Bu durum insanları semt pazarlarındaki uygun fiyatlı ürünlere yöneltmektedir.

Tablo 5. Hane Halkı Sayısına Göre Pazardan Alınan Ürünler

Hane Halkı Büyüklüğü		Semt Pazarlarından Alınan Ürünler						
		Sebze	Meyve	Giyim	Züccaciye	Ayakkabı	Et	Balık
1-3 Kişi	Kişi	258	241	253	297	288	197	271
	%	27	22	23	27	28	21	27
4 Kişi	Kişi	297	361	373	335	324	351	362
	%	31	33	34	31	32	38	36
4 ve Üzeri	Kişi	389	498	473	449	401	388	376
	%	41	45	43	42	40	41	37
Toplam		944	1100	1099	1081	1013	936	1009

Müşterilerin semt pazarları ucuzluk, tazelik, seçme hakkı, ikamet alanına yakınlık, kolay değişim ve iade hakkı, ürün miktarının fazla olması gibi nedenlerle tercih etmektedir. Araştırma sahasında yapılan anket sonuçları semt pazarlarının tercih edilme nedenlerinin en başına % 42 gibi bir oranla ucuzluk gelmektedir. Bunu % 17 ile tazelik, % 13 ile ikamet alanına yakınlık, % 11 ile ürün çeşitliliğinin fazla olması, % 10 ile seçme hakkı ve % 7 ile de kolay değişim ve iade hakkının olması izlemektedir.

Alışveriş zamanları yıla, aya, güne göre değişiklik göstermektedir. Müşterilerin % 63'lük kesimi yıl boyunca sebze ve meyve ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü pazarlardan karşılamaktadır. Fakat alıcılar pazarı bütün yıl boyunca aynı oranda tercih etmemektedir.

Özellikle kış döneminde alıcıların önemli bir bölümü semt pazarları yerine ikamet alanına daha yakın olan market gibi yerleri alışveriş noktası olarak seçerken, yaz devresinde ise durum tersine dönmektedir (Aliğaoğlu, 2012: s. 45-49). Bu dönemde insanların büyük bir bölümü daha taze ürünlerin olduğunu düşündükleri pazarları alışveriş listelerinde ilk sıraya almaktadır. Ayrıca yaz döneminde insanlar salça, kurutulmuş patlıcan, biber gibi ürünlerle, reçel, pekmez gibi ürünleri daha taze daha uygun fiyata ve toptan bir şekilde alabilmek için semt pazarlarına yönelmektedir (Tinkler, 1973: s. 33-51).

Alışveriş için semt pazarlarına gelenlerin yaklaşık % 68'i öğleden sonraki zaman dilimini tercih etmektedir. Anket sonuçları bu durumun ortaya çıkmasına müşterilerin fiyatların düşeceğine olan inançları ve özellikle de yaz dönemlerinde sıcaklık değerlerinin düşmesini beklemelerinin neden olduğunu ortaya çıkarmıştı. Bunun yanında öğleden sonraki süreçte pazarın bu kadar kalabalık olmasına kamu ve özel sektörde çalışanların evlerine gitmeden pazara uğrayarak ihtiyaçlarını karşılamaları da etkili olmaktadır. Ülkemiz genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da pazarda ürünlerinin seçilmesinde izin veren satıcılar bulunmaktadır. Durum böyle olunca bu tarz satıcıların da belli başlı müşteri kitlesi oluşmaktadır. Bu tarz satıcıların müşterileri genellikle pazara sabah saatlerinde gelerek ürünler seçilmeden ve tazeliklerini yitirmeden almaktadırlar. Sürekli tek bir tezgâhtan ürün alan müşterilerle yapılan anketler, bu durumun satıcının ürünlerine güvenmesinin ve seçtirmesinin sonucunu olduğunu ifade etmektedirler. Müşteriler diğer bir neden olarak satıcıyla olan dost ve akrabalık bağlarının aynı tezgâhı tercih etmelerini sağladığını belirtmektedirler.

3.2. Salihli Semt Pazarlarının Etki Alanı

Geleneksel alışveriş merkezi konumunda olan semt pazarlarının etki alanlarını iki biçimde ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi pazarda satışa sunulan ürünlerin getirildiği yerler bakımından etki alanı, ikincisi ise şehir içerisindeki müşterileri kendine çekmesiyle oluşan etki alanıdır (Tunçel, 2003: s. 64).

Salihli'de semt pazarları ayakkabı, tuhafiye, züccaciye, oyuncak gibi ürünlerin tamamı yakın çevredeki illerden temin edilmektedir. Bu tarz ürünler İzmir, İstanbul, Bursa, Kocaeli, Antalya, Kütahya, Denizli, Amasya, Afyonkarahisar gibi illerden alınarak pazarlarda satışa sunulmaktadır. Gıda ürünlerinde ise Salihli daha çok ürünleri toptan alıp satan hale bağımlıdır. Halde sergilenen ve satışı yapılan gıda maddelerinin yaklaşık yarısı Salihli ve yakın çevresindeki ilçelere bağlı köylerden gelmektedir. Diğer yarısı da İzmir ve Bursa gibi yakın çevrede yer alan büyük metropollerden gelmektedir. Turunçgillerin önemli bir bölümü ile karpuz ve kavun gibi ürünler daha çok Antalya'dan temin edilmektedir. Elma, şeftali, soğan ve patates gibi ürünler de Amasya, Bursa, Afyonkarahisar gibi illerden alınmaktadır. Deniz mahsullerinin ise bir bölümü Manisa il sınırları içerisindeki Demirköprü Barajı ile Karadeniz Bölgesi'nin balık hali özelliğini taşıyan Trabzon alınmaktadır.

Salihli'deki semt pazarlarında özellikle yaz devresinin başlamasıyla çevre illerden gelen ürünlerin etkisi belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Bu süreçte köylerde yetiştirilen sebze ve meyveler pazarlarda sergilenmektedir. Söz konusu ürünlerin alıcıya ulaştırılması tüccarlar aracılığıyla olmaktadır. Bunun yanında köylüler ihtiyaç fazlası ürünlerini pazarlara getirerek burada alıcıyla buluşturmaktadırlar. Anket sonuçları idari bakımdan Salihli'ye bağlı köylerin yaklaşık 35 tanesi ihtiyaç fazlası ürünlerini pazarlara getirmektedir. Bu şekilde köylüler tarafından üretilip pazarlara getirilen ürünlerden bazıları, marul, tere, roka, zeytinyağı, erik, domates, biber, kekik, ayva, salatalık, patlıcan, maydanoz, taze soğandır.

Şehir içindeki etki alanları bakımından semt pazarları analiz edilecek olunursa, birtakım farklılıkların olduğu ortaya çıkmaktadır. Genel itibariyle değerlendirildiğinde semt pazarlarının etki alanları şehrin nüfus ve konut yoğunluğunun olduğu kuzey ve kuzeydoğu kesimlere doğru yaygınlık kazanmaktadır. Kentin bu bölümlerinde pazarların etki alanları bilhassa merkezi iş sahaları çevreler durumdadır. İlçedeki semt pazarları merkezi iş alanlarının hareketliliğinden faydalanmak amacıyla hem iş alanlarının dışında ancak yakınında kurulmuşlardır (Garnier ve Delopez, 1983: s. 25-37).

Çalışmaya dâhil edilen pazarlar içerisinde şüphesiz en fazla etkiyi Çarşamba pazarı oluşturmaktadır. Pazarın kurulduğu gün yakın çevredeki ilçeler ile köylerden gelen insanlar ilçenin daha da hareketli bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Durum böyle olunca da Çarşamba pazarının etki alanı genişlemektedir (Tunçel, 2009: s. 35-41). Çarşamba pazarı kurulduğu gün ana arterlerde ve pazarın çevresindeki sokaklarda trafik ve park sorunu oluşmaktadır. Öyle ki bu Pazar gelenekselleşen bir hal aldığı için şehrin en uzak noktasından bile müşteri çekmektedir. Pazarın etki sahasının bu denli geniş olmasında çevre ilçeler ile köylere giden otobüsler ve minibüslerin yer aldığı otogar kenarında kurulmuş olması etkili olmuştur.

İlçedeki pazarlar içerisinde etki sahası bakımından ikinci sırayı Pazar pazarı almaktadır. Şehrin tam orta noktası sayılabilecek bir mevkide kurulmuş olması ve kuruluş gününün hafta sonu tatiline denk gelmesi hafta içi müsait olmayanların bu günü değerlendirmesini sağlamaktadır (Koday ve Çelikoğlu, 2011: s. 245-254). Pazar kurulduğu muhit olarak orta seviyenin üzerinde gelire sahip insanlara hitap etmektedir. Gerçekten de Pazar pazarının olduğu mevkide daha çok memur ve memur emeklileri ile yüksek gelire özel sektörde çalışan kesim ikamet etmektedir. Durum böyle olunca pazardaki ürünlerin fiyatları da yükselişe geçmektedir. Pazar pazarı araştırma sahasının en etkili ikinci semt pazarı olmasına rağmen buraya uzak mahallelerden gelenlerin büyük bir bölümü yalnızca ya birkaç günlük ya da günlük ihtiyaçlarını giderecek kadar ürün almaktadır. Çünkü hem mesafenin fazla hem ürün fiyatlarının yüksek olması insanların tercihlerin böyle şekillenmesine neden olmaktadır.

Son olarak da Ankara-İzmir karayolunun kenarında kurulan cumartesi pazarı etki sahası bakımından en zayıf halkaya sahiptir. Pazar yalnızca kurulduğu mahalleyle birlikte birkaç yakın mahalleyi etkisi altına alarak buralardan müşteri çekmektedir (Özüdoğru ve Akdeniz, 2018: s. 113-119). Pazarda satılan ürünlerin miktar yönünden az olması ve birçoğunun öğle vaktine ulaşmadan tükenmesi, pazardaki tezgâh sayısının öğleden sonra azalmasına yol açmaktadır. Pazar, yeni yapılaşmaların olduğu ve doğal olarak kentleşme dokusunun yeni yeni gelişmeye başladığı bir semtte kurulmuştur. Bundan dolayı da etkisi sahası oldukça sınırlı ve hitap ettiği kitle genellikle orta seviye ve altındaki gruptur. Bu nedenle pazardaki satıcılar tezgâhlarının önü ile arkasında ürünlerin kalite dengesini iyi ayarlamalıdır. Çünkü alıcılarla yapılan mülakatlarda tezgâhın ön yüzüne daha çok müşteri çekebilmek amacıyla ürünlerin iri, parlak ve kaliteli olanları koyulduğunu, arka tarafta ise çürük, ezik, tadı ve rengi değişmiş ürünlerin yerleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun daha çok ürünlerini seçtirmeyen satıcılarda görüldüğünü de yine mülakatlar ortaya çıkarmıştır.

İlçe merkezindeki semt pazarlarında yapılan anket ve mülakatlarda erkek satıcıların pazarcılık mesleğinin zor ve aşırı yorucu olduğunu dile getirmişlerdir. Bu nedenle yaşlı olarak tabir edilen grupta kadın ve çocukların bu mesleği icra etmelerinin zor olduğunu ifade etmişlerdir.

4. Sonuç

Araştırma sahasındaki semt pazarlarının incelendiği bu çalışmadan elde edilen neticeler değerlendirildiğinde, alıcıların en çok üzerinde durdukları konu satıcıların tezgâhlarındaki ürün kalitesinin ön ve arka yüzde aynı olması arzudur. Özellikle ürünlerini kendilerini tartıp veren ve seçtirmeyen satıcıların bu duruma azami özen göstermeleri de dile getirilen bir başka istektir.

Kuruldukları zamandan bu yana halkın istek ve beklentilerine doğru ve yerinde karşılıklar veren semt pazarları çok kısa zamanda hem alıcı kitlelerini hem de etki sahaları genişletmeyi başarmışlardır. Merkezi iş alanlarının yakın çevresinde kurulan semt pazarlarının etki alanı çok geçmeden buraların çok ötesine taşınmıştır. Ucuz, kaliteli ürünlere kolay ulaşma imkânı ile seçme ve gün içerisinde iade ve değişim yapabilme hakkının pazar esnafı tarafından alıcıya sunulması buraların cazibelerini iyice arttırmaktadır. Semt pazarları kuruldukları ilçenin ekonomisine katkı yapmanın yanında insanların birbiriyle iletişim kurarak kaynaşmalarına hatta bazen kalıcı arkadaşlıklar ve dostluklar kurulmasını sağlamaktadır. Bu alanların hipermarketler ve avmlerle önlerinin kapatılması engellenmelidir.

Bunların yanında Prof. Dr. Harun TUNÇEL'in belirttiği gibi pazarcı esnafının, müşterilerin satıcıya olan güvenini arttırması ve onları diğer insanlardan kolayca ayırt edebilmesi için esnafın tanıtıcı bir kart taşıması ve önlük giymesi gibi basit ancak etkili birtakım tedbirlerin alınıp uygulanması pazarın müşteri çekme potansiyelinin yükselmesini pozitif yönde etkileyecektir.

Kaynaklar

- Aliağaoğlu, A. (2012). Balıkesir Şehrinde Haftalık Pazarlar: Çekicilikler ve Sorunlar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17 (27), 43 – 72.
- Baykara, T. (2001). Türk Kültür Tarihine Bakışlar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Beaujeu-Garnier, J. Delopez, A. (1983). Pazarlama Coğrafyası, (Çev. E. Tümertekin, A. Tümertekin), İst. Üniv. Yay. No 3111, İstanbul.
- Çalışkan, V. (2007). Kentsel Mekân Kullanımındaki Farklılıklar Üzerine Bir Yaklaşım: Bursa ve Çanakkale'nin Periyodik (Haftalık) Pazarlarından Örnekler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 49-78.
- Koday, S., & Çelikoğlu, Ş. (2011). Geleneksel Alışveriş Mekânlarına Bir Örnek: Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 243 – 262.
- Özgüç, N. Mitchell, W. A. (2000). Şehirlerin Alternatif Alışveriş Mekânları: İstanbul'da Haftalık Pazarlar, *Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi tasarım + kuram Dergisi* S: 2, s. 35-57, İstanbul.
- Özüdoğru, M., & Akdeniz, Ar, A. (2018). Halk Pazarı Ortamında Alıcı ve Satıcı Davranışları ve Karşılıklı Uygulanan Pazar Stratejileri Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 113-119.
- Tinkler, K. J. (1973). The Topology of Rural Periodic Market Systems, *Geografiska Annaler* 55 b: 2, p. 121-133.
- Tunçel, H. (2003). Anadolu Şehirlerinde Semt Pazarları: Elazığ Örneği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c: 13, s: 1, ss. 49-70.
- Tunçel, H. (2009). Geleneksel Ticaret Mekânı Olarak Türkiye'de Haftalık Pazarlar. *Journal of New World Sciences Academy*, 4 (2), 35-52.
- Trak, S. (1959). İktisadî ve Ticarî Türkiye, Cilt: III, İzmir: Endüstri Basım ve Yayımevi.
- Tümertekin, E. (1961). Pazarlama Coğrafyası; Mevzuu, Esas Meseleleri, *İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi* c: 6 (12), 117-122.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Alan Yeradları¹

Özcan Akınlı² Ferdi Akbaş³

Received/04.10.2019

Published/15.12.2019

Özet

Araştırma sahasını oluşturan Akhisar ilçesi Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Manisa ilinin yönetim sınırları dahilinde yer alan ilçe, sahip olduğu coğrafi konumun da etkisiyle tarih boyunca birçok medeniyet tarafından iskan alanı olarak seçilmiştir. Söz konusu durum neticesinde ilçede kültürel bir mozaik oluşmuş bu da coğrafi birimlerin adlandırılmasını büyük ölçüde etkilemiştir. Yer Adları Bilimi, ad bilimin alt kolu olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafya ve edebiyat gibi çeşitli bilim dallarının inceleme alanını oluşturan yer adları ile ilgili çalışmalar özellikle Cumhuriyet Devrinden sonra yaygınlık kazanmıştır. Yerleşme adları bir yerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik geçmişi hakkında önemli ve detaylı bilgiler vermektedir. Bu nedenle bir yerleşim yerlerinin coğrafi konumu, sosyolojik yapısı ve ekonomik durumlarının aydınlatılabilmesi için yer adlarının tarihi geçişleri hakkında bilgi edinebilmek için yer adlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada Akhisar ilçesi sınırları içerisinde adlarını yine bir yeradından alan yeradları detaylı bir şekilde coğrafya, edebiyat ve dilbilimin araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılmasıyla incelenmiştir. Çalışma toplamda 7 bölümden oluşmakta olup her bölümde mevcut olan yer adları coğrafi kaynakları ile edebiyat ve dilbilim açısından elde edilen kaynaklar ölçüsünde değerlendirilmesi yapılmıştır. Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Yeradları adlı bu çalışma, 1/25000 ölçekli Akhisar haritasında geçen yeradlarını içerisinde alan bir toponimi incelemesidir. Çalışmada amaç haritada geçen yeradlarının tespiti, bu yeradlarının yöreden edinilen bilgilerden de faydalanılarak araştırılması ve böylece Akhisar yöresindeki yer adı verme geleneğinin ortaya çıkartılmasıdır.

Anahtar kelimeler: yeradları, Akhisar, coğrafi konum, Ege Bölgesi, kültürel mozaik.

Place Names In Akhisar District Names From Place Names

Abstract

¹ Bu Çalışma Özcan AKINLI Tarafından 2014 Yılında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

² Şef, Erzurum Valiliği, Özel Kalem Müdürlüğü, Açık Kapı Koordinatörlüğü, 45ozcanakinli@gmail.com

³ Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Kadiri Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ferdi.akbas45@gmail.com

The district of Akhisar, which constitutes the research area, is located within the boundaries of the Aegean Region of the Aegean Region. The district, which is located within the administrative boundaries of Manisa in terms of administration, has been chosen as a settlement area by many civilizations throughout history due to its geographical position. As a result of this situation, a cultural mosaic was formed in the district and this affected the nomenclature of geographical units to a great extent. Place Names Science has emerged as a sub-branch of name science. Studies related to the names of the places of study of various branches of science such as geography and literature became widespread especially after the Revolution Period. The settlement names give important and detailed information about the socio-cultural and socio-economic history of a place. For this reason, geographic location, sociological structure and economic conditions of a settlement are needed to obtain information about the historical background of the place names. In this study, the geographic, literary and linguistic research methods and techniques of the geographic locations of Akhisar were investigated in detail. The study consists of 7 chapters in total and the place names in each section are evaluated according to the geographical sources and the sources obtained in terms of literature and linguistics. Akhisar Akhisar district names from Place Names This study, 1/25000 scale Akhisar map of the place names in the field of a toponym examination. The aim of the study is to determine the places mentioned in the map, to investigate these places by using the information obtained from the region and thus to reveal the tradition of giving the place name in the region of Akhisar.

Keywords: place names, Akhisar, geographical location, Aegean Region, cultural mosaic.

1. Giriş

Bu çalışma 1/25000 ölçekli Akhisar haritasında bulunan yeradlarının konu dahilinde derlemesini kapsamaktadır. Söz konusu yer adlarının bulunduğu pafta numaraları da parantez içerisinde verilmiştir. Araştırma yapılırken Akhisar Zeynelzâde Halk Kütüphanesi, Manisa Halk Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa Halk Kütüphanesi ve Afyon Kocatepe Üniversitesi kütüphanelerinden istifade edilmiştir. Toplanan yazılı kaynakların incelenmesi aşamasından sonra bütün köy muhtarlarıyla görüşülerek muhtarlardan yöredeki yeradları ile ilgili bilgi alınmıştır. Daha sonra köylerin yaklaşık yarısı gezilerek yöre halkından bilgiler edinilmiştir. Bunun yanında yörenin yerel tarihini araştıran, köy köy dolaşıp derlemeler yapmış ve çevreyi iyi tanıyan yerel tarih araştırmacısı öğretmen Mustafa Kuzucuk'un bilgilerinden de istifade edilmiştir.

1/25000 ölçekli Akhisar haritasında geçen yeradlarının derlenmesiyle başlayan çalışmada yazılı kaynakların yanında saha çalışmalarında yöre halkının verdiği bilgiler de kullanılmıştır. Bu bilgilerin bir kısmı köylerin gezilmesiyle toplanırken gezilemeyen köylerle ilgili ise muhtarlarla telefon görüşmeleri yapılmış ve gerek muhtarlardan gerekse yöre halkından bilgi alınmıştır. Ayrıca yeradlarıyla ilgili olan ve çevreyi iyi bilen kişilerin bilgilerinden de faydalanılmıştır. Akhisar haritasında geçen ve günümüzde onomastiğin toponimi gibi bir alt dalı olarak kabul edilen urbonimi kapsamında ele alınabilecek ağıl, ahır, dam, değirmen, durak, ev, istasyon, kale, köprü, ilçe merkezine ait mahalle, mandıra, mezarlık, türbe ve ziyaret yeri isimleri çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

2. Yeradından Yeradları (Topotoponimler)

Topotoponim: Yeradlarından oluşan, adını başka bir yeradından alan yeradlarına denir (Yavuz ve Şenel, 2013: 2252). Bu bölümde, adını orun adından alan, sulardan, dağlardan ve

bağlardan alan, el adlarından, ormanlardan ve yollardan alan yeradları olmak üzere 7 alt başlık bulunmaktadır.

2.1. Orun Adından Yeradları (Oykotoponimler)

Bu kısımda adını yerleşim birimlerinden alan yeradları ele alınmıştır.

Ada Tepe (J19C2) < *ada tepe*. Yöre halkı, tepenin yakınındaki *Ada mahallesinden* adını aldığını ifade etmektedir.

Akçeşme Mevki(s)i (3) (K19B2, K19B3, K19B3) < *ak çeşme mevki+(s)i*. Mevki adını yakınında yer alan *Akçeşme* köyünden almıştır.

Akhisar Ovalığı < *ak hisar ova+lık+i*.

Akköy Çeşmesi < *ak köy çeşme+si*. Çeşme, Hanpaşa köyünün mahallesi olan Akköy mahallesi yakınında yer almakta olup, adını bu mahalleden almıştır.

Bozhisar Sırtı < *bozhisar sırt+i*. 1646 yılında Osmanlı İmparatorluğunun Girit Seferi sırasında tanzim edilen *Kayacık Kazâsının Avârız Defteri* adlı vergi defterinde, Kayacık kazâsına bağlı *karye-i Bozhisar* adlı bir köy olduğu görülmektedir (Emecen, 2007: 237). Günümüze kadar ulaşamayan bu köy yakınında yer alan sırtın, adını tarihteki *Bozhisar* köyünden aldığını düşünmekteyiz.

Çaltıköy Deresi < *çaltı köy dere+si*.

Çaltıköy Mevki(s)i < *çaltı köy mevki+(s)i*.

Çanakçılı Yeri < *Çanakçı+lı yer+i*. Mevkide yer alan tarlanın Çanakçı köyünden bir şahsa ait olması nedeniyle mevki, adını bu köyden almıştır.

Çayırıklımahalle Mevki(s)i < *çayır+lık mahalle mevki+(s)i*. Çayır için bk. Çayırık Dere.

Çobanhasan Tepesi < *Çobanhasan tepe+si*. Tepe, adını *Çobanhasan* köyünden almıştır.

Çökek Çeşmesi < *çökek çeşme+si*. *Çökek* kelimesi Derleme Sözlüğü ve Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü'nde "bataklık, su kenarı, balçık" anlamlarındadır (DS, 1968: 1281; Gülensoy, 2007: 253). Ancak Sindelli köyü yakınlarında olan bu çeşme civarında eski dönemlerde *Çökek* adlı bir köyün olduğu ve günümüze kadar ulaşamayıp yok olan bu köyden *Çökek Çeşmesi*'nin adını aldığı yöre halkınca ifade edilmektedir. Bu nedenle *Çökek Çeşmesi* ile birlikte aynı mevkide yer alan *Çökek Sırtı* ve *Çökek Tepesi* bu bölümde değerlendirilmiştir.

Çökek Sırtı < *çökek sırt+i*. *Çökek* için bk. *Çökek Çeşmesi*.

Çökek Tepesi < *çökek tepe+si*. *Çökek* için bk. *Çökek Çeşmesi*.

Dayıoğlu Köyü < *dayı oğ(u)l+u köy+ü*. Yöre halkından alınan bilgiye göre köy kurulmadan önce köyün olduğu yerde *Dayıoğlu Çiftliği* adıyla bir çiftlik bulunmaktadır. Yöre halkı, çiftlik yakınlarına çiftlik sahibinin akrabalarının da yerleşmesi sonucu köyün kurulduğunu ifade

etmektedir. Bu nedenle köy, adını eski dönemlerdeki *Dayıoğlu Çiftliği*'nden almıştır. Köy, *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*'nde (R.1307/H.1308) Körük nahiyesine bağlı *Dayıoğlu karyesi* adıyla geçmektedir (Câvid, 2010: 449).

Değirmenbaşı Sırtı < *değirmen baş+ı sırt+ı*. Sırt, yakınında yer alan eski adı *Değirmenbaşı*, şimdiki adı *Zeytinlibağ* olan köyden adını almıştır.

Değirmenbaşı Tepesi < *değirmen baş+ı tepe+si*. Tepe, yakınında yer alan eski adı *Değirmenbaşı*, şimdiki adı *Zeytinlibağ* olan köyden adını almıştır.

Deliler Tepesi < *deli+ler tepe+si*. Tepe, yakınında bulunan *Deliler* mahallesinden adını almıştır.

Doğuca Köyü < *Doğuca köy+ü*. Osmanlı dönemi arşiv belgelerinde *Doğucalı (Doğucalu)* adıyla Saruhan sancağı, Manisa kazâsında göçebe Türkmân tâifesinden bir cemaat bulunmaktadır (Türkay, 1979: 334). Ancak bu cemaatin ötesinde yöre halkının verdiği bilgiye göre eski dönemlerde Yunanistan'ın *Doğuca* köyünden şimdiki köyün bulunduğu alana göçen köy halkı Yunanistan'daki köylerinin adını bu köye vermişlerdir.

Dolma Deresi < *Dolma dere+si*. Dere, adını yakınından geçtiği *Dolmadeğirmen* köyünden almıştır.

Eskigebeçınar Tepesi < *eski gebeçınar tepe+si*. Yöreden edinilen bilgiye göre tepe, geçmişte Muştullar köyüne bağlı *Gebeçınar mahallesi* adıyla bilinen, daha sonra *Tahtacı mahallesi* adını alan ve günümüzde yok olan *Gebeçınar mahallesinden* adını almıştır.

Frenkli Mevki(s)i < *Frenkli mevki+(s)i*. Gökçen (1950: 38), Osmanlı Devleti döneminde Saruhan sancağı Akhisar kazâsına bağlı *Frenkli* adıyla bir köyün olduğunu belirtmektedir. *64 No'lu Manisa Şer'iyye Sicili*'nde (M.1630-1631) Akhisar kazâsına bağlı *Frenkli* adlı bir köy geçmektedir (Çetin, 2013: 350). Bu nedenle mevkinin günümüzde kaybolmuş olan *Frenkli* köyünden adını aldığı düşünülmektedir.

Göcek Çeşmesi < *Göcek çeşme+si*. Çeşme, yakınında bulunan *Göcek* köyünden adını almıştır.

Gökbel Tepesi (K19B2) < *gökbel tepe+si*. Tepe, adını Topluca köyünden almaktadır. Topluca köyü sınırlarında yer alan tepe, Topluca köyünün eski adının *Gökbel* olması nedeniyle bu adı almıştır.

Gördes Çayı (K19B3, K20A4) < *Gördes çay+ı*. Çay, Gördes ilçesi sınırlarında doğup birçok küçük dereyle beslenerek, Akhisar sınırlarına girdiği için adını doğduğu yer olan *Gördes* ilçesinden almaktadır.

Gördük Deresi < *gördük dere+si*. *Gördük Çayı* “Akhisar'ın kuzeydoğu sınırından Foça ve Şahinkaya sırtlarından doğar ve 5-6 kilometre sonra Akhisar sınırlarına girer” (Satış, 1994: 12). Umar (1993: 524- 527), *Gördük Çayı*'nın Lydia bölgesinde Akhisar dolaylarından geçen bir dere olduğunu ve eski adının “Lykos” olduğunu, Lykos adının Anadolulu aslının Lu-ka olduğunu ve Lu-ka'nın Luwi dilinde “ışığı-yeri” anlamına geldiğini belirtmiştir. Gökçen (1950: 12) ise Osmanlı döneminde Saruhan sancağına bağlı *Gördük* adıyla bir kazânın olduğunu belirtmektedir. Bu bilgiler ve yöre halkından edinilen bilgiler doğrultusunda; akış güzergâhında yer alan,

merkezinin şimdiki Başlamış köyü yakınlarında olduğu ve günümüzde yok olan Gördük kazasından derenin adını aldığı düşünülmektedir. Dere, haritada bazı yerde *Gördük Deresi*, bazı yerde *Gürdük Deresi*, bazı yerde de *Gürdük Çayı* adları ile geçmektedir.

Gulfal Mevki(s)i < *gulfal mevki+(s)i*. 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri'nde (937/1530) Saruhan sancağında *Hâcî Kulfallar Yörük Cemâati* adıyla bir cemaat yer almaktadır (Özkılınç vd. , 1995: 340). Mevki, yörede *Kulfalı Mevkisi* adıyla bilinmektedir. Yöre halkı ve Mustafa Kuzucuk, Kavakalan ile Akçaalan köyleri yakınında yer alan mevkide Yunan işgalinden önce Kulfalı Aşireti'nin yurt edindiği *Kulfalı* adlı bir köyün olduğunu, Yunan işgali sırasında köyün yakılıp yağmalanması sonucu köyün yok olduğunu ve köy halkının Akçaalan köyüne taşındığını, mevkinin de adını eskiden bu mevkideki *Kulfalı* köyünden almış olabileceğini ifade etmektedirler.

Gürdük Çayı (2) (J19C4, K19B1) < *gürdük çay+ı*. *Gürdük* için bk. Gördük Deresi.

Gürdük Deresi (2) (J19C3, J19C3) < *gürdük dere+si*. *Gürdük* için bk. Gördük Deresi.

Harta Dağı < *harta dağ+ı*. 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri'nde (937/1530) Gördek nahiyesine bağlı *Harta* adlı bir köy yer almaktadır (Özkılınç vd. , 1995: 360). Eski adı *Milinge* olan, günümüzdeki *Tütenli köyü* yakınında yer alan *Harta Dağı* ve aynı adı taşıyan derenin adını, geçmişteki *Harta* adlı köyden aldığını düşünmekteyiz.

Harta Deresi (2) (J19C4, J19C4) < *harta dere+si*. *Harta* için bk.Harta Dağı.

Hasköy Tarlaları < *Hasköy tarla+lar+ı*. Tarlalar Hasköy arazisinde yer almakta olup adını Hasköy'den almıştır.

Heybeli Tepesi < *Heybe+li tepe+si*. Tepenin adını Saruhanlı ilçesinin bir köyü olan *Heybeli köyünden* aldığını düşünmekteyiz.

Kapaklı Düzü < *Kapak+lı düz+ü*. Düzü, adını yakınındaki *Kapaklı köyünden* almıştır.

Karabörklü Tepesi < *Kara börk+lü tepe+si*. Tepe, adını yakınındaki *Karabörklü köyünden* almıştır.

Karaköy Mevki(s)i < *Kara köy mevki+(s)i*.

Kayacık Çayı (2) (K20A1, K20A4) < *Kaya+cık çay+ı*. Gördes ilçesi Kayacık beldesi yakınından geçen çay, adını *Kayacık beldesinden* almıştır. Çay, haritada hem *Kayacık Çayı* hem de *Kayacık Deresi* olarak geçmektedir.

Kayacık Deresi < *Kaya+cık dere+si*. *Kayacık Deresi* için bk. Kayacık Çayı.

Kocagedik Tepesi (K20A1) < *koca+gedik tepe+si*. Tepe, adını Kocagedik mahallesinden almıştır.

Kömürcü Sırtı < *Kömür+cü sırt+ı*. Sırt, yakınındaki *Kömürcü köyünden* adını almıştır.

Köy Çeşmesi < *köy çeşme+si*.

Köy Deresi (3) (J19C3, K19A2, K20A2) < köy dere+si.

Köy Tepesi < köy tepe+si.

Kurtulmuş Çayı < *Kurtulmuş çay+ı*. Çay, adını yakınındaki *Kurtulmuş* köyünden almıştır.

Kurtulmuş Deresi < *Kurtulmuş dere+si*. Dere, adını yakınındaki *Kurtulmuş* köyünden almıştır.

Küçükasköy Mahallesi < *küçük asköy mahalle+si*. Asköy'ün mahallesi olan bu mahalle, adını *Asköy*'den almıştır.

Medar Çayı < *Medar çay+ı*. Çay, Medar beldesi yakınlarından geçtiği için adını bu belden almıştır.

Moralılar Köyü < *Mora+lı+lar köy+ü*. Yöreden ve Mustafa Kuzucuk'tan alınan bilgiye göre tarihte 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Mora Yarımadası'ndan gelen muhacirler köyü meydana getirmiştir. Mora'dan gelen göçmen halkın yeni kurdukları bu yerleşim yerine göç ettikleri yeri ifade eden *Moralılar* adı verilmiştir. Köy, *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*'nde (R.1307/H.1308) Gölmarmaracık nahiyesine bağlı *Moralılar karyesi* adıyla geçmektedir (Câvid, 2010: 449).

Musaca Deresi < *Musa+ca dere+si*. Dere, adını *Musaca* köyünden almıştır.

Palamut Deresi < *palamut dere+si*. Zeytinliova kasabası yakınlarından doğan dere, Mecidiye kasabası içinden geçmektedir. Dere, adını eski dönemlerde nahiyeye merkezi Zeytinliova (Yayaköy) kasabası olan Palamut nahiyesinden almıştır. Sezen (2006: 398), Başbakanlık Devlet Arşivleri belgelerine göre Saruhan sancağına bağlı nahiyeye merkezi Yayaköy (bugünkü Zeytinliova kasabası) olan 1590-1933 yılları arasında Palamut adlı bir nahiyeye olduğunu belirtmektedir. Nagata (1979: 736), Palamut nahiyesinin "Manisa ile Akhisar arasında; bugünkü Saruhanlı kazâsının kuzey kesimi ile Akhisar kazâsının Zeytinliova bucağının güney kesimine düştüğünü" belirtmiştir. Ayrıca yöre halkından edinilen bilgiye göre Zeytinliova kasabasının önceki adlarından birisi de Palamut'tur. Palamut Deresi de Palamut nahiyesinin merkezi olan Zeytinliova kasabası yakınlarından doğduğu için adını buradan almıştır.

Pınarcık Sırtı < *Pınar+cık sırt+ı*. Sırt, adını yakınındaki Pınarcık mahallesinden almıştır.

Sarıçalı Sırtı < *Sarı çalı sırt+ı*. Sırt, adını *Sarıçalı* köyünden almıştır.

Sarıçalı Tepesi < *Sarı çalı tepe+si*. Tepe, adını *Sarıçalı* köyünden almıştır.

Sarıç Çeşmesi < *Sarıç çeşme+si*. Çeşme, Sarıç köyü halkının arazisinde yer almakta olup adını bu köyden almıştır.

Sarıç Tepesi < *Sarıç tepe+si*. Tepe yakınındaki *Sarıç* köyünden adını almıştır.

Semerciler Mevki(s)i < *semer+ci+ler mevki+(s)i*. Mevki, Kulaksızlar köyü yakınlarında yer almakta olup yöre halkından edinilen bilgiye göre adını, eskiden bu mevki yakınlarında yer alan günümüzde yok olmuş olan Semerciler köyünden almıştır.

Seyirdim Tepesi < *Seyirdim tepe+si*. Yöre halkından edinilen bilgiye göre tepe, adını yakınında bulunan *Seğirdim* köyünden almıştır.

Tahtacı Mevki(s)i < *tahta+cı mevki+(s)i*. Geçmiş dönemlerde bu mevki yakınlarında Muştullar köyüne bağlı *Tahtacılar* adlı bir mahalle olduğu, mahalle halkının ağaç kesimi ve kerestecilikle uğraştığı, günümüzde ise bu mahallede kimsenin yaşamadığı yöre halkınca ifade edilmektedir. Mevki, *Tahtacılar mahallesi* civarında yer aldığı için adını bu mahalle ve halkından almıştır.

Tahtacı Tepesi < *tahta+cı tepe+si*. *Tahtacı* için bk. Tahtacı Mevki(s)i.

Yapılıkr Sırtı < *yapılı kır sırt+ı*. Sırt, adını yakınındaki *Yapılıkr mahallesi*nden almıştır.

Yeğenoba Deresi < *Yeğenoba dere+si*. “Kaynağını Akhisar’ın doğusundaki Yeğenoba köyü ile Dağdere beldesinden ve Karaoğlan Dağı’ndan alan dere, doğduğu yerde Yeğenoba Deresi olarak bilinmektedir” (Karakuyu vd. , 2012: 53). Daha sonra Gördes Kayacık beldesinden gelen Kayacık Deresi ile birleşerek Koca Dere adıyla bilinir. Yeğenoba Deresi, adını doğduğu kaynağa yakın olan Yeğenoba köyünden almıştır.

Yemişligöl Mevki(s)i < *yemiş+li göl mevki+(s)i*. Yöreden edinilen bilgiye göre mevki, adını yakınında bulunan Rahmiye köyünden almıştır. Çünkü Rahmiye köyünün eski adı *Yemişligöl*’dür.

2.2. Su Adından Yeradları (Hidrotoponimler)

Bu bölümde doğal ya da yapay yolla meydana gelen pınar, dere, çeşme, kuyu gibi su ile ilgili her türlü unsurdan adını alan yeradları ele alınmıştır.

Abdullah çeşmesi Mevki(s)i < *Abdullah çeşme+si mevki+(s)i*.

Abdullahkuyusu Mevki(s)i < *Abdullah kuyu+su mevki+(s)i*.

Abdülyılmazpınarı Mevki(s)i < *Abdül Yılmaz pınar+ı mevki+(s)i*.

Acemihüseyinkuyusu Mevki(s)i < *Acemi Hüseyin kuyu+su mevki+(s)i*.

Akçaoluk Deresi < *akça oluk dere+si*. *Oluk* için bk. Oluk Dere.

Akçeşme Köyü < *ak çeşme köy+ü*. Yöre halkından edinilen bilgiye göre köy adını, köyün içinde yer alan suyu bol, beyaz badanalı bir çeşmeden almıştır.

Akkuşçeşmesi Mevki(s)i < *ak kuş çeşme+si mevki+(s)i*.

Alevpınar Tepesi < *alev pınar tepe+si*.

Alipaşakuyu Mevki(s)i < *Ali Paşa kuyu mevki+(s)i*. Yöre halkı Ali adlı bir şahsın bu mevkide kazdığını ve *Alipaşakuyusu* adıyla bilinen kuyudan mevkinin adını aldığını söylemektedir.

Arlısu Deresi < *ar+lı su dere+si*.

Asarçeşmesi Mevki(s)i < *asar çeşme+si mevki+(s)i*.

Asmalıçeşmesi Mevki(s)i < *asma+lı çeşme+si mevki+(s)i*.

Aşağıkuyu Deresi < *aşağı kuyu dere+si*.

Aşağıoluk Çeşmesi < *aşağı oluk çeşme+si*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Aydınluk Çeşmesi < *aydın oluk çeşme+si*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Ayvacıçeşmesi Mevki(s)i < *ayva+cı çeşme+si mevki+(s)i*.

Badanpınar Deresi < *badan pınar dere+si*.

Bağbaşıkuşusu Mevki(s)i < *bağ baş+ı kuyu+su mevki+(s)i*. Yöre halkından alınan bilgiye göre Erdelli Köyü yakınındaki mevkide bir üzüm bağının ve bağın kenarında *Bağbaşıkuşusu* adlı bir kuyunun olması nedeniyle mevki, adını bu kuyudan almıştır.

Baltacıçeşmesi Mevki(s)i < *balta+cı çeşme+si mevki+(s)i*.

Beşgözpınarı Mevki(s)i < *beş göz pınar+ı mevki+(s)i*. Mevki, yöreden alınan bilgiye göre mevkide yer alan ve eskiden beş kaynaktan suyunun çıktığı *Beşgözpınarı*'ndan adını almıştır.

Bostanpınar Sırtı < *bostan pınar sırt+ı*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre, sırtta yer alan pınarın suyunun eskiden çok bol olduğu zamanlarda pınarın yakınlarındaki tarlalarda bağ, bahçe, bostanın bu pınardan sulanması sonucu pınara *Bostanpınar*, bu sırta da *Bostanpınar Sırtı* adı verilmiştir. Sırt adını bu pınardan almıştır.

Cevizliçeşme Mevki(s)i < *ceviz+li çeşme mevki+(s)i*.

Çakıcıkuşusu Mevki(s)i < *Çakıcı kuyu+su mevki+(s)i*. Yöreden alınan bilgiye göre mevki, adını mevkide yer alan ve *Çakıcı* lakaplı bir şahsın kazdirdığı kuyudan almıştır.

Çakıralıkuşusu Mevki(s)i < *Çakır Ali kuyu+su mevki+(s)i*.

Çamlıçeşmesi Mevki(s)i < *çam+lı çeşme+si mevki+(s)i*. Mevki haritada *Çamlıçeşmesi Mevkisi* adıyla geçmesine rağmen yöre halkınca *Çamlıçeşme Mevkisi* olarak bilinmektedir. Yöre halkının verdiği bilgiye göre mevki, mevkideki çam ağaçları arasında yer alan *Çamlıçeşme*'den adını almıştır.

Çamuryatakçeşmesi Mevki(s)i < *çamur yatak çeşme+si mevki+(s)i*. Yatak için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Çanakpınar Deresi < *çanak pınar dere+si*. Çanak için bk. Çanakçukuru Tepesi.

Çankalkuşusu Mevki(s)i < *çankal kuyu+su mevki+(s)i*.

Çeşmeönükuşusu Mevki(s)i < *çeşme ön+ü kuyu+su mevki+(s)i*.

Çınarlıpınar Deresi < *çınar+lı pınar dere+si*.

Çitlenbiklikuyu Mevki(s)i < *çitlenbik+li kuyu mevki+(s)i*.

Çobançeşmesi Mevki(s)i < *çoban çeşme+si mevki+(s)i*.

Çobankuyusu Mevki(s)i (2) (K19A1, K19A2) < *çoban kuyu+su mevki+(s)i*.

Çobanpınar Deresi < *çoban pınar dere+si*.

Çokoluk Çeşmesi < *çok oluk çeşme+si*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Dallıkuyu Mevki(s)i < *dal+lı kuyu mevki+(s)i*.

Dedeveliçeşmesi Mevki(s)i < *Dede Veli çeşme+si mevki+(s)i*. Yöre halkı mevkinin adını, Veli adlı bir şahsın yaptırdığı *Dedeveliçeşmesi*'nden aldığını söylemektedir.

Dedeveli Tepesi < *dede Veli tepe+si*. Yöre halkından alınan bilgiye göre tepe, adını yakınında yer alan *Dedeveliçeşmesi*'nden almıştır.

Demiroluk Çeşmesi < *demir oluk çeşme+si*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Dervişkuyu Mevki(s)i < *derviş kuyu mevki+(s)i*.

Dikenligöl Mevki(s)i < *diken+li göl mevki+(s)i*. Seğirdim köyü yakınındaki mevki, yöreden alınan bilgiye göre yağmur sularının birikmesi sonucu oluşan *Dikenligöl*'den adını almıştır.

Doğanlıçeşmesi Mevki(s)i < *doğan+lı çeşme+si mevki+(s)i*.

Döşemelikuyu Mevki(s)i < *döşeme+li kuyu mevki+(s)i*.

Dümbüldekpınar Mevki(s)i < *dümbüldek pınar mevki+(s)i*. Muştullar ile Doğankaya köyleri arasında yer alan mevki, adını yakınındaki *Dümbüldek Çeşme*'den almıştır. *Dümbüldek* için bk. *Dümbüldek Çeşme*.

Ebepınar Çeşmesi < *ebe pınar çeşme+si*.

Ekinsuyu Deresi < *ekin su+yu dere+si*.

Ekmekçikuyusu Mevki(s)i < *ekmek+çi kuyu+su mevki+(s)i*.

Enleroluk Pınarı < (?) *en+ler oluk pınar+ı*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Eroluk Deresi < *er oluk dere+si*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Eskikuyu Sırtı < *eski kuyu sırt+ı*.

Fatıçeşme Mevki(s)i < *fatı çeşme mevki+(s)i*. *Fatı* kelimesi Derleme Sözlüğü'nde Denizli, İstanbul ve Antalya'da "kasımpatı" anlamındadır (DS, 1972: 1839).

Gebeoluk Pınarı < *gebe oluk pınar+ı*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Gelinkuyusu Mevki(s)i (2) (K19A2, K19A2) < *gelin kuyu+su mevki+(s)i*.

Guccaçeşmesi Mevki(s)i < (?) *gucca çeşme+si mevki+(s)i*.

Güdükçeşmesi Mevki(s)i < *güdük çeşme+si mevki+(s)i*.

Güllününpınarı Mevki(s)i < *Güllü+nün pınar+ı mevki+(s)i*.

Hacalpınar Mevki(s)i < *hacal pınar mevki+(s)i*.

Haccaçeşmesi Mevki(s)i < *hacca çeşme+si mevki+(s)i*.

Hacıbayramçeşmesi Mevki(s)i < *Hacı Bayram çeşme+si mevki+(s)i*. Ballica beldesi yakınındaki mevki, yöre halkından alınan bilgiye göre adını, mevkide yer alan ve *Hacı Bayram* adlı şahsın yaptırdığı çeşmeden almıştır.

Hacıhalilkuyusu Mevki(s)i < *Hacı Halil kuyu+su mevki+(s)i*.

Hacıhasankuyusu Mevki(s)i < *Hacı Hasan kuyu+su mevki+(s)i*.

Hacıilyaşeşmesi Mevki(s)i < *Hacı İlyas çeşme+si mevki+(s)i*.

Hacıismailkuyusu Mevki(s)i < *Hacı İsmail kuyu+su mevki+(s)i*.

Hacıosmankuyusu Mevki(s)i < *Hacı Osman kuyu+su mevki+(s)i*.

Hacısı Çeşmesi < *hacı su çeşme+si*. Yöre halkıyla yaptığımız görüşme sonucu çeşmenin adının haritada geçtiği gibi *Hacısı Çeşmesi* değil de *Acısı Çeşmesi* olduğunu, haritaya yanlış yazıldığını düşünmekteyiz.

Hamamlıçeşmesi Mevki(s)i < *hamam+lı çeşme+si mevki+(s)i*. Yöre halkı bu mevki yakınlarında *Hamamlıçeşmesi* adıyla bilinen bir çeşme olduğunu, mevkinin de adını *Hamamlıçeşmesi*'nden aldığını söylemektedir.

Harlakçeşmesi Mevki(s)i < *harlak çeşme+si mevki+(s)i*. *Harlak*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "harıltı ile akan su, çağlayan", "tarlanın bitkilerin büyümesine elverişli olmayan yerleri" anlamlarındadır (DS, 1974: 2291). Yöre halkı, mevkinin adını mevkide yer alan *Harlakçeşmesi*'nden aldığını, bu çeşmenin de suyunun harıltılı, çağlayarak aktığını söylemektedir.

Hasansuyu Deresi < *Hasan su+yu dere+si*.

Haşhaşlıkpınarı Mevki(s)i < *haşhaş+lık pınar+ı mevki+(s)i*.

Hatibinkuyusu Mevki(s)i < *Hatip+in kuyu+su mevki+(s)i*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre mevki adını mevkide yer alan, *Hatip* adlı bir şahsın kazıdığı kuyudan almıştır.

Hayitözü Mevki(s)i < *hayıt öz+ü mevki+(s)i*. *Hayıt* için bk. Hayıtlı Dere. *Öz* kelimesi Türkçe Sözlük'te "çay, dere" anlamındadır (TS, 2005: 1554).

Hayratçeşmesi Mevki(s)i < *hayrat çeşme+si mevki+(s)i*.

Ilıcakçeşme Mevki(s)i < *ılı(k)+cak çeşme mevki+(s)i*. Yöre halkından alınan bilgiye göre mevki adını Ilıcak Dere yanındaki *Ilıcakçeşme*'den almıştır.

Ilıcaksu Kaplıcası < *ılı(k)+cak su kaplıca+su*.

Ilıcapınarı Mevki(s)i < *ılıca pınar+ı mevki+(s)i*.

İğdelikuyu Mevki(s)i < *iğde+li kuyu mevki+(s)i*.

İğdeoluk Pınarı < *iğde oluk pınar+ı*. *Oluk* için bk. Oluk Dere.

İkiçeşme Mevki(s)i < *iki çeşme mevki+(s)i*.

İkioluk Çeşmesi (2) (J19C3, K19A1) < *iki oluk çeşme+si*. *Oluk* için bk. Oluk Dere.

İkioluklu Çeşme < *iki oluk+lu çeşme*. *Oluk* için bk. Oluk Dere.

İlyaskayaninkuyusu Mevki(s)i < *İlyas Kaya+nın kuyu+su mevki+(s)i*.

İncirlikuyusu Mevki(s)i < *incir+li kuyu+su mevki+(s)i*.

İncirli pınar Mevki(s)i < *incir+li pınar mevki+(s)i*. Mevki, Balıca beldesi yakınında olup yöre halkınca *İncirleşme Mevkisi* olarak bilinmektedir. *Eşme* kelimesi yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "kaynak, göze, pınar" anlamındadır (DS, 1972: 1794). Yöreden edinilen bilgiye göre mevki, adını bu mevkide yer alan *İncirleşme* adlı pınardan almıştır.

İncirli pınarı Mevki(s)i < *incir+li pınar+ı mevki+(s)i*.

İnlidere Tepesi < *in+li dere tepe+si*. *İN* için bk. İnbaşı Tepesi.

Kabaçay Deresi < *kaba çay dere+si*.

Kadı kuyusu Mahallesi < *kadı kuyu+su mahalle+si*. Akçeşme köyünün mahallesidir. Yerel tarih araştırmacısı Mustafa Kuzucuk, 1700'lü yıllarda Akhisar kadılığı yapan Zeynelzâde Hacı Ali Efendi⁴'nin Gölarmara ilçesi yakınlarında, bu mahalle çevresinde arazilerinin olduğunu ve mahallenin Hacı Ali Efendi'ye ait arazilerdeki kuyulardan adını almış olabileceğini tahmin etmektedir.

Karaağaçkuyu Mevki(s)i < *kara ağaç kuyu mevki+(s)i*.

Karabacakçeşmesi Mevki(s)i < *Karabacak çeşme+si mevki+(s)i*. Yöreden edinilen bilgiye göre mevki, Boyalılar köyüne bağlı Yağlılar mahallesinde oturan *Karabacak* lakaplı bir çobanın

⁴ Zeynelzâde Hacı Ali Efendi aynı zamanda Akhisar'a 1797 yılında ilk halk kütüphanesini yaptıran ve günümüzde Zeynelzâde İlçe Halk Kütüphanesi'ne de adı verilen kişidir.

bulduğu doğal, kendiliğinden ortaya çıkan bir kaynak suyu olan *Karabacakçeşmesi*'nden adını almıştır.

Karadutkuyusu Mevki(s)i < *kara dut kuyu+su mevki+(s)i*.

Karagöz Tepesi (K19B2) < *kara göz tepe+si*. Seğirdim köyü yakınında yer alan tepe, yöreden edinilen bilgiye göre yamacındaki *Karagöz Çeşmesi*'nden adını almıştır.

Karamehmetkuyusu Mevki(s)i < *Kara Mehmet kuyu+su mevki+(s)i*.

Karapınar Deresi (2) (J20D4, K19A2) < *kara pınar dere+si*.

Karapınar Mahallesi < *kara pınar mahalle+si*. Osmanlı dönemi arşiv belgelerinde *Karapınar Yörükleri* adıyla Paşa sancağı Edirne kazasında Yörükân tâifesinden bir cemaat bulunmaktadır (Türkay, 1979: 484). Ancak bu cemaatin ötesinde Kocakağan köyüne bağlı olan bu mahalle, yöreden alınan bilgiye göre yakınından akan yörede *Karapınar* adıyla bilinen pınardan adını almıştır.

Karapınar Sırtı < *kara pınar sırt+ı*.

Katırpınar Sırtı < *katır pınar sırt+ı*. Sırt, Muştullar köyü yakınındadır. Yöre halkı, eskiden Muştullar köyünün yakınında, halkının odunculukla geçindiği *Gebeçınar* adlı bir köyün olduğunu ve bu köy halkının katırlarını sulamak için bir çeşme yaptırdığını ifade etmektedir. Köy halkının yaptırdığı bu çeşme, *Katırpınarı* adıyla bilinmektedir. Sırtın bu çeşmenin üst tarafında yer alması nedeniyle sırta Katırpınar *Sırtı* adı verilmiştir.

Kavakçeşme Deresi < *kavak çeşme dere+si*.

Kavaklıçeşmesi Mevki(s)i < *kavak+lı çeşme+si mevki+(s)i*.

Kavaklıpınar Mevki(s)i < *kavak+lı pınar mevki+(s)i*.

Kayalıçeşmesi Mevki(s)i < *Kayalı çeşme+si mevki+(s)i*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre mevki, adını bu mevkide yer alan ve *Kayalı* lakaplı şahsın yaptırdığı *Kayalıçeşmesi* adlı çeşmeden almıştır.

Kayaoluk Çeşmesi < *kaya oluk çeşme+si*. *Oluk* için bk. Oluk Dere.

Kayapınar Mevki(s)i < *kaya pınar mevki+(s)i*.

Kayapınar Tepesi < *kaya pınar tepe+si*.

Kazımçeşme Mevki(s)i < *Kazım çeşme mevki+(s)i*.

Kelçeşme Mevki(s)i < *kel çeşme mevki+(s)i*.

Kıraçkuyusu Mevki(s)i < *kıraç kuyu+su mevki+(s)i*. Yörede *Kıraçkuyu Mevkisi* adıyla bilinen mevki, adını bu mevkide yer alan *Kıraçkuyu*'dan almıştır.

Kırkuyusu Mevki(s)i < *kır kuyu+su mevki+(s)i*. *Kır* için bk. *Kır Tepe*.

Kızçeşmesi Mevki(s)i < *kız çeşme+si mevki+(s)i*.

Kızılgölcük Tepesi (2) (J20D4, K19B3) < *kızıl göl+cük tepe+si*.

Kızıloluk Deresi < *kızıl oluk dere+si*. *Oluk* için bk. *Oluk Dere*.

Kızkuyusu Mevki(s)i < *kız kuyu+su mevki+(s)i*.

Kızmehmetçeşmesi Mevki(s)i < *Kız Mehmet çeşme+si mevki+(s)i*.

Kireççiçeşmesi Mevki(s)i < *kireç+ci çeşme+si mevki+(s)i*.

Kocaaliniçeşmesi Mevki(s)i < *Koca Ali+nin çeşme+si mevki+(s)i*.

Kocaçeşme Mevki(s)i (2) (K19A1, K19B2) < *koca çeşme mevki+(s)i*. Mevkinin adını, bu mevkide yer alan *Kocaçeşme* adlı bir çeşmeden aldığı yöre halkınca söylenmektedir.

Kocaismailkuyusu Mevki(s)i < *Koca İsmail kuyu+su mevki+(s)i*.

Kocapınar Deresi < *koca pınar dere+si*.

Kokarsupınarı Mevki(s)i < *kokar su pınar+ı mevki+(s)i*.

Körkuyu Mevki(s)i < *kör kuyu mevki+(s)i*.

Körkuyu Tepesi < *kör kuyu tepe+si*. Yöre halkınca, tepenin yakınında üç tane kuyu olduğu ve bu kuyulara birçok hayvanın düşmesi nedeniyle kuyulara *Körkuyu* adı verildiği, tepenin de adını bu kuyulardan aldığı söylenmektedir.

Köroluk Mevki(s)i < *kör oluk mevki+(s)i*. *Oluk* için bk. *Oluk Dere*.

Kurtçeşme Mevki(s)i < *kurt çeşme mevki+(s)i*.

Kurtdere Tepesi < *kurt dere tepe+si*. Tepe, yöreden alınan bilgiye göre eski dönemlerde kurtların toplanıp avını bekledikleri bu tepe yakınında yer alan *Kurtdere* adı verilen dereden adını almıştır.

Kurtkuyusu Mevki(s)i < *kurt kuyu+su mevki+(s)i*. Yöreden alınan bilgiye göre mevki, bu mevkide yer alan ve *Kurtkuyusu* adıyla bilinen kuyudan adını almıştır.

Kurtpınar Deresi < *kurt pınar dere+si*.

Kurtpınarçeşmesi Mevki(s)i < *kurt pınar çeşme+si mevki+(s)i*.

Kuruçeşme Mevki(s)i < *kuru çeşme mevki+(s)i*.

Kurupınar Çeşmesi < *kuru pınar çeşme+si*.

Kuyu Tepesi < *kuyu tepe+si*.

Kuyu Yeri Mevki(s)i < *kuyu yer+i mevki+(s)i*.

Kuyualan < *kuyu alan*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre Sindelli köyü yakınında olan bu alanda su kuyularının çok olması nedeniyle alan bu adı almıştır.

Kuzpınar Deresi < *kuz pınar dere+si*. Kuz için bk. Kuz Tepesi.

Küçükçeşme Mevki(s)i < *küçük çeşme mevki+(s)i*.

Küçükpınar Tepesi < *küçük pınar tepe+si*.

Kürecipınarı Mevki(s)i < *küre+ci pınar+ı mevki+(s)i*. *Küre*, Derleme Sözlüğü'nde "hayvanların öğleüstü otlamaksızın toplu olarak ayakta durup dinlenme biçimi" anlamındadır (DS, 1975: 3044).

Masantıpınarı Mevki(s)i < *masantı pınar+ı mevki+(s)i*. Mevki, yakınından geçen Masantı Deresi yanında yer alan *Masantı Pınarı* adlı pınardan adını almıştır.

Mehmetçavuşkuyusu Mevki(s)i < *Mehmet Çavuş kuyu+su mevki+(s)i*.

Mercankuyusu Mevki(s)i < *mercan kuyu+su mevki+(s)i*.

Mersinligölcüğü Tepesi < *mersin+li göl+cük+ü tepe+si*.

Mezarlıçeşme Mevki(s)i < *mezar+lı çeşme mevki+(s)i*.

Musakuyusu Mevki(s)i < *Musa kuyu+su mevki+(s)i*.

Muslukçeşmesi Mevki(s)i < *musluk çeşme+si mevki+(s)i*. *Musluk*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "çam ağacından yapılmış çeşme yalağı" anlamındadır (DS, 1977: 3223).

Narlıkuyu Mevki(s)i < *nar+lı kuyu mevki+(s)i*. Mevki, yörede *Narlıkuyu* adıyla bilinen kuyunun bu mevkide yer alması nedeniyle bu adı almıştır.

Osmansu Deresi < *Osman+su dere+si*.

Örençeşmesi Mevki(s)i < *ören çeşme+si mevki+(s)i*. *Ören* için bk. *Ören Çeşmesi*. Yöre halkı, mevkinin bulunduğu yerde eski dönemlere ait yıkıntıların olduğunu ve mevkinin adını mevkide yer alan *Örençeşmesi*'nden aldığını söylemektedir.

Ramazankuyusu Mevki(s)i < *Ramazan kuyu+su mevki+(s)i*.

Rasimhocakuyusu Mevki(s)i < *Rasim Hoca kuyu+su mevki+(s)i*.

Sarısu Deresi < *sarı su dere+si*.

Sarısu Sırtı < *sarı su sırt+ı*.

Satılmışkuyusu Mevki(s)i < *Satılmış kuyu+su mevki+(s)i*. Yöre halkından alınan bilgiye göre mevki, mevkide yer alan ve *Satılmış* adlı bir şahsın kazdırdığı kuyudan adını almıştır.

Seyfioluk Çeşmesi < *Seyfi oluk çeşme+si*. *Oluk* için bk. *Oluk Dere*.

Sığıroluk Çeşmesi < *sığır oluk çeşme+si*. *Oluk* için bk. *Oluk Dere*.

Sığırtmaççeşmesi Mevki(s)i < *sığırtmaç çeşme+si mevki+(s)i*. *Sığırtmaç* Derleme Sözlüğü'nde "sığır çobanı" anlamındadır (DS, 1978: 3604). Yöreden alınan bilgiye göre mevki, adını mevkide yer alan ve yöredeki bir sığırtmacın yaptığı *Sığırtmaççeşmesi*'nden almıştır.

Sıtmapınar Sırtı < *sıtma pınar sırt+ı*. Sırt, yöreden alınan bilgiye göre bu sırtta bulunan eski dönemler sıtma hastalığına suyunun iyi geldiği düşünülen ve suyundan sıtmalı kişilere içirilen ve adı *Sıtmapınar* olan pınardan adını almıştır.

Sivriöz Deresi < *sivri öz dere+si*. *Öz* için bk. *Hayıtözü Mevki(s)i*.

Soğukkuyu Mevki(s)i < *soğuk kuyu mevki+(s)i*.

Soğukpınar Deresi < *soğuk pınar dere+si*.

Soğuksu Deresi < *soğuk su dere+si*.

Söğütlüçeşmesi Mevki(s)i < *söğüt+lü çeşme+si mevki+(s)i*.

Süleymankuyusu Mevki(s)i < *Süleyman kuyu+su mevki+(s)i*.

Süllüçeşme Deresi < *süllü çeşme dere+si*.

Tahtapınar Mevki(s)i < *tahta pınar mevki+(s)i*.

Taşgöl Tepesi < *taş göl tepe+si*.

Taşpınar Deresi < *taş pınar dere+si*.

Tatlıkuyu Mevki(s)i < *tat+lı kuyu mevki+(s)i*.

Tekepınar Mahallesi < *teke pınar mahalle+si*. Musalar köyüne bağlı olan mahalleye, yakınında yer alan *Tekepınar* adlı pınardan çobanların keçi ve tekelerini sulamaları nedeniyle *Tekepınar mahallesi* adı verilmiştir.

Tellikavakçeşmesi Mevki(s)i < *tel+li kavak çeşme+si mevki+(s)i*.

Termeliçeşmesi Mevki(s)i < *terme+li çeşme+si mevki+(s)i*.

Toprakgöl Tepesi < *toprak göl tepe+si*.

Tuzlukuyu Deresi < *tuz+lu kuyu dere+si*.

Uluçakçeşmesi Mevki(s)i < *uluçak çeşme+si mevki+(s)i*.

Ulupınar Deresi < *ulu pınar dere+si*.

Ulupınar Köyü < *ulu pınar köy+ü*. Yöre halkından alınan bilgiye göre köy, yakınında yer alan *Ulupınar* adındaki büyük bir çeşmeden adını almıştır.

Uyuzpınar Deresi < *uyuz pınar dere+si*. Yöre halkından alınan bilgiye göre eski dönemlerde uyuz hastalığına yakalanan hayvanların bu dere kenarındaki pınarda ve bu dereye çamura yattıkları için bu pınara *Uyuzpınar*, dereye de *Uyuzpınar Deresi* adı verilmiştir.

Uzunkuyu Mevki(s)i < *uzun kuyu mevki+(s)i*.

Üççeşme Mevki(s)i < *üç çeşme mevki+(s)i*.

Üstünoluk Burnu < *üstün oluk bur(u)n+u*. Oluk için bk. Oluk Dere.

Velipınarı Mevki(s)i < *Veli pınar+ı mevki+(s)i*.

Yağızoğluçeşmesi Mevki(s)i < *yağız oğ(u)l+u çeşme+si mevki+(s)i*.

Yarpınar Deresi < *yar pınar dere+si*. Yar için bk. Yar Tepe.

Yeniçeşme Mevki(s)i (2) (K19B4, K20A1) < *yeni çeşme mevki+(s)i*.

Yenikuyu Mevki(s)i < *yeni kuyu mevki+(s)i*.

Yenipınar Deresi < *yeni pınar dere+si*.

Yenipınar Mevki(s)i (2) (J19C3, K20A1) < *yeni pınar mevki+(s)i*.

Yenisuyu Deresi < *yeni su+yu dere+si*.

Yılanlısu Deresi < *yılan+lı su dere+si*.

Yılanlısu Mevki(s)i < *yılan+lı su mevki+(s)i*.

Yılanpınarı Mevki(s)i < *yılan pınar+ı mevki+(s)i*. Yöreden alınan bilgiye göre mevki, bu mevkide yer alan ve eski dönemlerde yılanların çok görüldüğü *Yılanpınarı* adlı pınardan adını almıştır.

Zerdali Deresi < *zerdali dere+si*. Yöre halkı derenin adını, yakınında yer alan *Zerdali Çeşme*'sinden aldığını söylemektedir.

Zincirlikuyu Mevki(s)i < *zincir+li kuyu mevki+(s)i*.

2.3. Dağ Adından Yeradları (Orotoponimler)

Adını dağ adından alan yeradları başlığı altında yükselti, girinti, kabarıklık ve çukurluk gibi unsurlardan adını alan yeradları yer almaktadır.

Adatepe Yamaçları < *ada tepe yamaç+lar+ı*.

Ağılkaya Deresi < *ağıl kaya dere+si*. Ağıl için bk. Ağıl Kuyusu.

Ahlıkaya Deresi < *ah+lı kaya dere+si*.

Ahlıkaya Sırtı < *ah+lı kaya sırt+ı*.

Akbabataş Tepesi < *akbaba taş tepe+si*.

Akçamkaşı Mevki(s)i < *ak çam kaş+ı mevki+(s)i*. Kaş, “yatay duruşlu tabakaların sıralandığı alanlarda, sert bir tabakanın yamaçta ileri doğru çıkıntı yaptığı yerdir” (İzbirak, 1964: 194).

Akkaya Mevki(s)i < *ak kaya mevki+(s)i*.

Akkıran Deresi < *ak kıran dere+si*. Kıran için bk. Kıran Deresi.

Aktaş Tepesi (3) (J20D4, K19B2, K20A1) < *ak taş tepe+si*.

Akyar Sırtı < *ak yar sırt+ı*. Yar için bk. Yar Tepe.

Akyar Tepesi < *ak yar tepe+si*. Yar için bk. Yar Tepe.

Andıkçukuru Deresi (2) (J20D4, K20A2) < *andık çukur+u dere+si*.

Andıkdeli Tepesi < *andık deli(ği) tepe+si*.

Arıkaşı Tepesi < *arı kaş+ı tepe+si*. Kaş için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Arıtaş Mevki(s)i < *arı taş mevki+(s)i*.

Arıtaş Tepesi < *arı taş+ı tepe+si*. Yöre halkından alınan bilgiye göre tepenin eteğindeki delik bir kayada yaban arılarının yuva yapması sonucu tepeye bu ad verilmiştir.

Bakacakkaşı Mevki(s)i < *bakacak kaş+ı mevki+(s)i*. Bakacak için bk. Bakacak Deresi. Kaş için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Beşikkaya Burnu < *beşik kaya bur(u)n+u*. Yöre halkından alınan bilgiye göre Görenez Dağı yakınında olan bu burunda yer alan ve şekli itibariyle beşik gibi düz ve çukur olan *Beşikkaya* adlı kayadan burun adını almıştır.

Bileytaş Deresi < *biley taş dere+si*.

Bileytaşı Sırtı < *biley taş+ı sırt+ı*.

Boğazyarı Deresi < *boğaz yar+ı dere+si*. Boğaz için bk. Boğaz Tepe. Yar için bk. Yar Tepe.

Bozburun Tepesi < *boz burun tepe+si*. *Burun*, “kıyıların uzanışında ileri doğru çıkıntı yapmış, çoğunca yüksekçe yer” şeklinde tanımlanmıştır (İzbirak, 1964: 49). Ancak yörede toprak parçasının öne doğru burun gibi sivrilmiş, çıkıntılı kısmına verilen addır.

Buhurtaş Mevki(s)i < *buhur taş mevki+(s)i*.

Büyükçukur Deresi < *büyük çukur dere+si*.

Çakırkıran Tepesi < *çakır kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Çalılıburun Sırtı < *çalı+lı burun sırt+ı*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi.

Çaltıkıran Tepesi < *çaltı kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Çaltılıboğaz Deresi < *çaltı+lı boğaz dere+si*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

Çaltılıçukur Mahallesi < *çaltı+lı çukur mahalle+si*. Seğirdim köyünün mahallesidir. Yöreden alınan bilgiye göre mahallenin bulunduğu alan, yerleşimden önceki dönemde çukur ve çaltı bitkileriyle kaplıdır. Zamanla mahalle halkı bu alandaki çaltıları keserek burayı yerleşime açmış ve mahalle adını çukurluklar ve çaltılarla kaplı bu alandan almıştır.

Çamlıkıran Tepesi < *çam+lı kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Çamlıyayla Mevki(s)i < *çam+lı yayla mevki+(s)i*.

Çamlıyaylakaşı Mevki(s)i < *çam+lı yayla kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Çanacıkkaşı Mevki(s)i < *çanacık kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Çanakçukuru Tepesi < *çanak çukur+u tepe+si*. *Çanak*, “çevresine göre çukurluk gösteren, çoğunlukla içine su biriken coğrafi bir yapıdır” (Ada, 2012: 582).

Çatalkaya Tepesi (2) (J19C2, K20A1) < *çatal kaya tepe+si*.

Çavdarçukuru Sırtı < *çavdar çukur+u sırt+ı*.

Çayırgeği Tepesi < *çayır gedik+i tepe+si*. *Çayır* için bk. Çayırık Dere. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Çerkeztaş Tepesi < *çerkez taş+ı tepe+si*.

Çingilburun Tepesi < *çingil burun tepe+si*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi.

Çıraktaşı Sırtı < *çırak taş+ı sırt+ı*.

Çökecikkaşı Mevki(s)i < *çökecik kaş+ı mevki+(s)i*. *Çökecik* kelimesi Derleme Sözlüğü’nde “kaymakta olan toprak veya dağ” anlamındadır (DS, 1968: 1281). *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Çömlekçukur Deresi < *çömlek çukur dere+si*.

Dağçukur Deresi < *dağ çukur dere+si*.

Damburun Sırtı < *dam burun sırt+ı*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi. *Dam* için bk. Dam Sırtı.

Değirmenkaşı Mevki(s)i < *değirmen kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Delikkaya Mevki(s)i < *delik kaya mevki+(s)i*.

Deliktaş Tepesi < *delik taş tepe+si*.

Devebeli Tepesi < *deve bel+i tepe+si*. *Bel*, dağ sırtında geçit veren çukur yerlere denir (TS, 2005: 235).

Doğankaya Köyü < *doğan kaya köy+ü*. Yöre halkından alınan bilgiye göre köy, ilk olarak arkasında uzanan Görenez Dağı'nın eteklerinde kurulmuştur. Bu nedenle köy, bu dağdan dolayı ilk olarak *Görenez* adını almıştır. Ancak burada sık sık eşkıyaların soygunlarına uğradıkları için köy halkı köyün şimdiki yerine taşınmıştır. Yöre halkı; köyün önünde yer alan, doğanların yuva yaptığı ve yörede *Doğankaya* adıyla bilinen kaya kitlesinden köyün günümüzdeki adını aldığını ifade etmektedir. Köy, *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*'nde (R.1307/H.1308) Körük nahiyesine bağlı *Körenez karyesi* adıyla geçmektedir (Câvid, 2010: 448).

Döşektaş Tepesi < *döşek taş+ı tepe+si*.

Döşemetep Mevki(s)i < *döşeme tepe mevki+(s)i*.

Düztepe Mevki(s)i < *düz tepe mevki+(s)i*.

Ebekaya Tepesi < *ebe kaya tepe+si*. Tepe, üzerinde yer alan büyük kaya kitlelerinden adını almıştır.

Ebekayas Mahallesi < *ebe kaya+sı mahalle+si*. Yenidoğan köyünün mahallesi olan bu mahalle, adını arkasında uzanan kayalarla kaplı *Ebekayas Tepesi*'nden almıştır.

Evlikıran Tepesi < *ev+li kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Germikaya Tepesi < *germi kaya tepe+si*. Tepe, yörede *Germekaya Tepesi* adıyla bilinmektedir. *Germe* için bk. Germe Tepesi.

Gökburun Tepesi < *gök burun tepe+si*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi.

Gökçukur Sırtı < *gök çukur sırt+ı*.

Gökgedik Tepesi < *gök gedik tepe+si*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Gölcükkaşı Mevki(s)i < *göl+cük kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Göreneyayla Mevki(s)i < *göreney yayla mevki+(s)i*. Mevki, bu mevkide yer alan Göreney Dağı eteklerindeki *Göreney Yaylası* adıyla bilinen yayladan adını almıştır.

Gözettaşı Mevki(s)i < *gözet taş+ı mevki+(s)i*.

Hacıgediğitepe Mevki(s)i < *hacı gedik+i tepe mevki+(s)i*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Hamıztaşkaşı Mevki(s)i < *hamız taş kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Hamittuzlası Tepesi < *Hamit tuzla+sı tepe+si*. *Tuzla*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "kırdada varlara tuz verilen düz, taşlık ve kayalık yer" anlamındadır (DS, 1978: 4003). Hamit köyü yakınındaki bu tepede yer alan bir kayada çobanların hayvanlarına tuz verdiği yöre halkınca da belirtilmektedir.

Harlekgediği Sırtı < *harlek gedik+i sırt+ı*. *Harlek* için bk. Harlakçeşmesi Mevkisi. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Havuzgediği Sırtı < *havuz gedik+i sırt+ı*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Heykayası Tepesi < *hey kaya+sı tepe+si*.

Höyükkıran Tepesi < *höyük kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi. *Höyük* için bk. Höyük Tepe.

İğdeliboğaz Sırtı < *iğde+li boğaz sırt+ı*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

İnkaya Sırtı < *in kaya sırt+ı*. Hamit köyü yakınındaki sırta yer alan kayalık arazide inlerin bulunduğu, yöre halkınca söylenmektedir.

İnkaya Tepesi < *in kaya tepe+si*. *İn* için bk. İnbaşı Tepesi. Yöre halkınca tepenin altında yer alan kayalık alanda inlerin yer aldığı ve tepenin inlerin bulunduğu bu kayalardan adını aldığı söylenmektedir.

İsaca Yaylası Mevki(s)i < *İsa+ca yayla+sı mevki+(s)i*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre İsaca köyü yakınındaki mevkide, köy halkının eskiden yaz aylarında çıktıkları yayla bulunmaktadır. Mevki, bu mevkide yer alan *İsaca Yaylası*'ndan adını almıştır.

Kabağıntaşı Sırtı < *kabak+ın taş+ı sırt+ı*.

Kabuz Deresi < *kabuz dere+si*. *Kabuz*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "dağlarla çevrili dar boğaz" anlamındadır (DS, 1975: 2583).

Kadıdağı Köyü < *kadı dağ+ı köy+ü*. Yöre halkından alınan bilgiye göre köyün arkasında uzanan *Kadıdağı* adlı büyük dağda, sık ormanların içinde eski dönemlerde bir kadı efendinin kaybolması nedeniyle dağ bu hadiseden dolayı *Kadıdağı* adını almıştır. Kadıdağı köyü ise adını köyün arkasında uzanan *Kadıdağı*'ndan almıştır. 1950'li yıllarda köyün adının *Kadıdağ* olarak geçtiği görülmektedir (Gökçen, 1950: 59).

Kaleboynutaşı Tepesi < *kale boy(u)n+u taş+ı tepe+si*.

Kanlıgedik Deresi < *kan+lı gedik dere+si*. *Gedik* için bk.Yelligedik Sırtı.

Kanlıtepe Mevki(s)i < *kan+lı tepe mevki+(s)i*.

Kapıkaya Tepesi < *kapı kaya tepe+si*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre Akhisar-Sındırgı yolunun yapımı sırasında yol güzergâhında bulunan bu tepedeki büyük kaya kitlesinin kapı şeklinde yarılarak yolun yapılması nedeniyle tepede yer alan kayaya *Kapıkaya* adı verilmiştir. Tepe de adını bu kayadan almıştır.

Kaplandağ Deresi < *kaplan dağ dere+si*.

Karabaşgediği Sırtı < *Karabaş gedik+i sırt+ı*. *Gedik* için bk.Yelligedik Sırtı. Sırt, *Karabaş* lakaplı bir şahıstan adını alan *Karabaşgediği*'nden adını almıştır.

Karacakaya Deresi < *kara+ca kaya dere+si*.

Karacakaya Tepesi < *kara+ca kaya tepe+si*.

Karadağ Tepesi < *kara dağ tepe+si*.

Karamankaya Tepesi < *karaman kaya tepe+si*.

Karataş Mevki(s)i < *kara taş mevki+(s)i*.

Karataşlık Mevki(s)i < *kara taş+lık mevki+(s)i*. *Taşlık* için bk. Çakırak Taşlığı.

Karatepe Sırtı < *kara tepe sırt+ı*. *Karatepe*, yörede *Kartep*e olarak bilinmektedir. Sırt, adını bu tepeden almıştır.

Kaşaktaşı Sırtı < *kaşak taş+ı sırt+ı*. *Kaşak*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "ahırda kuzu, malak ve buzağı konulan yer, bölme" anlamındadır (DS, 1975: 2678).

Katırcıdağı Mevki(s)i < *katır+cı dağ+ı mevki+(s)i*.

Kazankaya Deresi < *kazan kaya dere+si*.

Kıran Deresi < *kıran dere+si*. *Kıran*, "birbirine paralel olarak uzanan iki akarsu arasında kalmış, yüksekçe, üstü düzce sırta denir" (İzбірak, 1964: 201).

Kıran Düzü < *kıran düz+ü*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kıran Mevki(s)i < *kıran mevki+(s)i*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kıran Sırtı (3) (K19A2, K19A2, K20A1) < *kıran sırt+ı*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kıran Tepesi (2) (K20A1, K20A4) < *kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kırantarla < *kıran tarla*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kırıktaş Sırtı < kırık taş sırt+ı.

Kırtaş Sırtı (2) (J19D3, K20A1) < kır taş sırt+ı.

Kırtaş Tepesi < kır taş tepe+si.

Kızıлтаş Sırtı < kızıl taş sırt+ı.

Kızılyar Sırtı < kızıl yar sırt+ı. Yar için bk. Yar Tepe.

Kirsekıranı Tepesi < kirse kıran+ı tepe+si. Kirse, Derleme Sözlüğü'nde "kilise" anlamındadır (DS, 1975: 2881) Ancak yörede Kirse kelimesinin anlamı bilinmemektedir. Kıran için bk. Kıran Deresi.

Kocaboğaz Deresi < koca boğaz dere+si. Boğaz için bk. Boğaz Tepe.

Kocagedik Tepesi (K19B2) < koca gedik tepe+si. Gedik için bk. Yelligedik Sırtı.

Kocakaya Tepesi (3) (J19C2, J19C3, J20D3) < koca kaya tepe+si.

Kocakıran Tepesi (3) (J20D4, K19B1, K20A4) < koca kıran tepe+si. Kıran için bk. Kıran Deresi.

Kocataş Mevki(s)i < koca taş mevki+(s)i.

Kolankaya Sırtı < kolan kaya sırt+ı.

Kumçukuru Tepesi < kum çukur+u tepe+si.

Kurttaş Sırtı < kurt taş+ı sırt+ı. Sırt, adını sırtta bulunan Kurttaş adlı kayadan almıştır.

Kuyugediğikaşı Mevki(s)i < kuyu gedik+i kaş+ı mevki+(s)i. Kaş için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i. Gedik için bk. Yelligedik Sırtı.

Kuzguncuktaş Mevki(s)i < kuzgun+cuk taş mevki+(s)i.

Küllüçukuru Mevki(s)i < kül+lü çukur+u mevki+(s)i.

Laleliçukurkaşı Mevki(s)i < lale+li çukur kaş+ı mevki+(s)i. Kaş için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Meşeliçukur Tepesi < meşe+li çukur tepe+si.

Mezargedığı Tepesi < mezar gedik+i tepe+si. Gedik için bk. Yelligedik Sırtı.

Midillikıran Tepesi < midil+li kıran tepe+si. Kıran için bk. Kıran Deresi.

Musataşı Tepesi < Musa taş+ı tepe+si.

Nalçakıran Tepesi < *nalça kıran tepe+si*. *Nalça*, Derleme Sözlüğü'nde İstanbul'da (Rumeli göçmenleri arasında) "devede boynun şişmesine neden olan hastalık" anlamındadır (DS, 1977: 3235). *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Naldökenkaşı Mevki(s)i < *nal döken kaş+ı mevki+(s)i*. Mevki, *Naldöken Mevkisinin* kaşında yer aldığı için bu adı almıştır. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Nallıkaya Tepesi < *nal+lı kaya tepe+si*. Tepe, yörede *Nallıkaya* adıyla bilinen mevkide yer aldığı için bu adı almıştır.

Namazcıkası Mevki(s)i < *namaz+cı kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Namazlarkaşı Mevki(s)i < *namaz+lar kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Ninegediği Tepesi < *nine gedik+i tepe+si*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Nohuttepe Sırtı < *nohut tepe sırt+ı*.

Ortaburun Deresi < *orta burun dere+si*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi.

Ortaburun Tepesi (2) (K19B2, K19B3) < *orta burun tepe+si*. *Burun* için bk. Bozburun Tepesi.

Ortadağ Tepesi < *orta dağ tepe+si*.

Öküzini Tepesi < *öküz in+i tepe+si*.

Örentepe Mevki(s)i < *ören tepe mevki+(s)i*. *Ören* için bk. Ören Çeşmesi.

Payamlıçukur Tepesi < *payam+lı çukur tepe+si*. *Payam* için bk. Payamlı Mevki.

Payamlıkaya Deresi < *payam+lı kaya dere+si*. *Payam* için bk. Payamlı Mevki.

Pirelikıran Sırtı < *pire+li kıran sırt+ı*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Sakarkaya Köyü < *sakar kaya köy+ü*. Yöre halkından ve Mustafa Kuzucuk'tan alınan bilgiye göre köy, Manisa Yuntdağı'nın uzantılarından olan *Sakarkaya Dağı*'nın eteğinde kurulması nedeniyle adını bu dağdan almıştır. Köy, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri 16.yüzyıl tahrir defterlerinde, Tapu-Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi tahrir defterlerinde ve *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri*'nde (937/1530) Palamud nahiyesine bağlı görülmektedir (Emecen, 2013: 198; Özkılınç vd. , 1995: 309). Yine aynı tarihi kayıtlarda *Dündarlı* adlı bir mezranın da Sakarkaya köyüne bağlı olduğu görülmektedir (Emecen, 2013: 198; Özkılınç vd. , 1995: 309).

Samancıkası Mevki(s)i < *saman+cı kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Sarıkaya Sırtı < *sarı kaya sırt+ı*.

Sarıkaya Tepesi (5) (J19C3, J19D3, J20D4, K20A4, K19B3) < *sarı kaya tepe+si*.

Sarıtaş Tepesi < *sarı taş tepe+si*.

Sazakburnu Tepesi < *szak bur(u)n+u tepe+si*. Tepe, adını yakınıdaki *Sazak Burnu*'ndan almıştır.

Selmigediği Tepesi < *selmi gedik+i tepe+si*. Tepe, yörede *Selvigediği Tepesi* adı ile bilinmektedir. *Gedik* için bk.Yelligedik Sırtı.

Semer kaya Mahallesi < *semer kaya mahalle+si*. Seğirdim köyüne bağlı olan mahalle adını, mahalle yakınında yer alan ve görünüş itibariyle bir semeri andıran *Semer kaya* adlı büyük bir kaya kitlesinden almıştır.

Sivri taş Mevki(s)i < *sivri taş mevki+(s)i*.

Sivri taş Tepesi < *sivri taş tepe+si*.

Sümbül taş Tepesi < *sümbül+taş+ı tepe+si*.

Şahinkaya Tepesi < *şahin kaya tepe+si*. Tepe, Gördes ilçesi Kayacık beldesi yakınlarında yer almaktadır. Yöreden alınan bilgiye göre tepe üzerinde *Şahin Kayası* adıyla bilinen çok büyük bir kaya kitlesi yer almaktadır. Bu kaya kitlesinin üzerinde milattan önceki dönemlerden kalma sur duvarları ve sarnıçlar yer almaktadır. Yöre halkı, eski dönemlerde bu tepe üzerinde *Şahinkaya Kalesi* olarak bilinen bir kale olduğunu ifade etmektedir. Yöreden alınan bilgiye göre tepe, adını *Şahin Kayası* adlı üzerindeki sarp kaya kitlesinden almıştır.

Tahtalıkıran Tepesi < *tahta+lı kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi. Yöre halkınca eski dönemlerde bu tepeye *Tahtalı Güvercini* adıyla bilinen bir cins güvercinin geldiği ve bu güvercinleri avlamak için avcılarının bu tepedeki sırta siperler yapıp avlandıkları, tepenin de adını bu güvercin türünden aldığı belirtilmektedir.

Taşkıran Tepesi < *taş kıran tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Tavşançukuru Mevki(s)i < *tavşan çukur+u mevki+(s)i*.

Tekelkaşı Mevki(s)i < *tekel kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Topçutaş Sırtı < *top+çu taş sırt+ı*.

Tosunçukuru Mevki(s)i < *tosun çukur+u mevki+(s)i*.

Tozlu yayla Mevki(s)i < *toz+lu yayla mevki+(s)i*.

Tuzlakaşı Mevki(s)i < *tuzla kaş+ı mevki+(s)i*. Yeradı, "tuzlanın kaşında bulunan mevki" anlamındadır. *Tuzla* için bk.Tuzla Sırtı. *Kaş* için bk.Akçamkaşı Mevki(s)i.

Türkmenkıranı Tepesi < *Türkmen kıran+ı tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Uzungedik Sırtı < *uzun gedik sırt+ı*. *Gedik* için bk.Yelligedik Sırtı.

Uzuntarlakaşı Mevki(s)i < *uzun tarla kaş+ı mevki+(s)i*. *Kaş* için bk. Akçamkaşı Mevki(s)i.

Üçkayalar Tepesi < *üç kaya+lar tepe+si*.

Velilertaşı Sırtı < *Veli+ler taş+ı sırt+ı*.

Yanıkboğaz Deresi < *yanık boğaz dere+si*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

Yarıkkaya Deresi < *yanık kaya dere+si*. Dere, yörede *Yarıkkaya Deresi* adıyla bilinmektedir. Yöre halkı, dere kenarında, uçurumda ortadan ikiye yarılmış vaziyette bir kaya kitlesinin olduğunu, derenin de bu kayadan adını aldığını söylemektedir.

Yarıkkaya Tepesi < *yarık kaya tepe+si*.

Yaylakıranı Sırtı < *yayla kıran+ı sırt+ı*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Yelligedik Sırtı < *yel+li gedik sırt+ı*. *Gedik*, Derleme Sözlüğü'nde "yüksek yer, tepe" anlamındadır (DS, 1972: 1966). Yöreden edinilen bilgiye göre, sırtın sürekli rüzgar alan bir gedikte olması nedeniyle sırta bu ad verilmiştir.

Yelligedik Tepesi < *yel+li gedik tepe+si*. *Yelligedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Yığıltaş Tepesi < *yığılı taş tepe+si*.

Yumrutaş Mevki(s)i < *yumru taş mevki+(s)i*. Yöre halkı bu mevkide yer alan taşların yuvarlağa yakın bir biçimde olduğunu ve mevkinin adını bu taşlardan aldığını ifade etmektedir.

Yumrutaş Tepesi < *yumru taş tepe+si*. *Yumrutaş* için bk. Yumrutaş Mevkisi.

Yüksekkıran Mevki(s)i < *yüksek kıran mevki+(s)i*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Zerdaligediği Tepesi < *zerdali gedik+i tepe+si*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Zeytindağı Tepesi < *zeytin dağ+ı tepe+si*.

Zeytinliboğaz Deresi < *zeytin+li boğaz dere+si*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

Zülümtaş Sırtı < *zulüm taş sırt+ı*.

2.4. Bağ Adından Yeradları (Agrotoponimler)

Bu bölümde kır, bayır ve tarla gibi tarım yapılan topraklardan adını alan yeradları bulunmaktadır.

Aktoprak Sırtı < *ak toprak sırt+ı*.

Alabayır Sırtı < *ala bayır sırt+ı*. *Bayır*, "yerşekillerinde biri aşağıda, ötekisi yukarıda olan iki düzlük arasındaki eğimli yerdir" (İzbrak, 1964: 36).

Alan Tepesi < *alan tepe+si*.

Alitarla Sırtı < *Ali tarla sırt+ı*.

Andikkırı Tepesi < *andık kır+ı tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Ayrıklıbağ Tepesi < *ayrık+lı bağ tepe+si*. *Ayrık* için bk. Ayrık Sırtı.

Balikkırı Tepesi < *balık kır+ı tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Boğaztarla Deresi < *boğaz tarla dere+si*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

Boğaztarla Sırtı < *boğaz tarla sırt+ı*. *Boğaz* için bk. Boğaz Tepe.

Bozalan Tepesi < *boz alan tepe+si*.

Burçaktarlası Mevki(s)i < *burçak tarla+sı mevki+(s)i*.

Büyükalın Mevki(s)i < *büyük alan mevki+(s)i*.

Çalıldüzü Tepesi < *çalı düzü tepe+si*.

Çamtarla Deresi < *çam tarla dere+si*.

Çelebidüzü Mevki(s)i < *celebi düz+ü mevki+(s)i*.

Çoruhkırı Tepesi < *Çoruh kır+ı tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe. Haritada *Çoruhkırı* adıyla geçen tepe, yörede *Çorukkırı* olarak bilinmektedir. Çoruk köyünün doğu yakasında yer alan tepe, adını Çoruk köyü yakınındaki kırdan almıştır.

Çukurbağlar Mevki(s)i < *çukur bağ+lar mevki+(s)i*. Sindelli köyü yakınında, çevresine göre alçakta olan mevkiye, eski dönemlerde üzüm bağlarının olduğunu ve mevkinin adını bu bağlardan aldığını yöre halkı ifade etmektedir.

Çukurtarla Deresi < *çukur tarla dere+si*.

Darıbükü Deresi < *darı bük+ü dere+si*. *Bük* için bk. Bük Deresi.

Dedekesik Çeşmesi < *dede kesik çeşme+si*. *Kesik*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "köye yakın tarla, bahçe" anlamındadır (DS, 1975: 2763).

Demircitarlası Sırtı < *demir+ci tarla+sı sırt+ı*.

Deretarla Sırtı < *dere tarla sırt+ı*.

Döllükkırı Sırtı < *döllük kır+ı sırt+ı*. *Döllük* için bk. Döllük Dere. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Düztarla Tepesi < *düz tarla tepe+si*. Yöre halkı, tepenin olduğu alanda yer alan tarlaların genişçe bir düzlükte bulunduğunu söylemektedir. Tepe, “düz tarlaların bulunduğu tepe” manasında bu adı almıştır.

Gölcük Sırtı < *göl+cük sırt+ı*. Yöre halkından alınan bilgiye göre sırt, adını yakınında yer alan yörede *Gölcüktarla* olarak bilinen tarladan almıştır.

Güneytarla Sırtı < *güney tarla sırt+ı*.

Harapbağ Sırtı < *harap bağ sırt+ı*.

İçalan Tepesi < *iç alan tepe+si*.

İlkiltarla Tepesi < *ilkil tarla tepe+si*.

İzmirbağları Mevki(s)i < *İzmir bağ+lar+ı mevki+(s)i*.

Kadirbağ Deresi < *Kadir bağ dere+si*.

Kadirbeyçiftliği Mevki(s)i < *Kadir Bey çiftlik+i mevki+(s)i*. Mevki adını, yakınındaki *Kadir Bey Çiftliği*'nden almıştır.

Karabağ Sırtı < *kara bağ sırt+ı*.

Karabağlar Mevki(s)i < *kara bağ+lar mevki+(s)i*. Yöre halkı eski dönemlerde bu mevkiye kara üzüm bağlarının olduğunu ve mevkinin adını bu bağlardan aldığını söylemektedir.

Karabağlar Tepesi < *kara bağ+lar tepe+si*. *Karabağlar* için bk. *Karabağlar Mevkisi*.

Karabayır Tepesi < *kara bayır tepe+si*. *Bayır* için bk. *Alabayır Sırtı*.

Kartinyeri Sırtı < *Kart+ın yer+i sırt+ı*. Sırt, yörede *Kart* lakabıyla tanınan şahsın tarlasının yakınında olduğu için bu adı almıştır.

Kavakalan Köyü < *kavak alan köy+ü*. Köy, *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*'nde (R.1307/H.1308) Kayacık nahiyesine bağlı *Kavakalan karyesi* adıyla geçmektedir (Câvid, 2010: 440). Yöre halkından alınan bilgiye göre köy halkı eski dönemlerde köyün bulunduğu alana yerleşmeden önce ilk olarak *Som Alanı* adlı alana yerleşmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde köyün bulunduğu alana *Som Alanı*, *İnbaşı* ve *Kulfalı* yerleşim yerlerinden gelen halk köyü meydana getirmiştir. Oğuzların Üçok Boyu'na mensup olduklarını ifade eden yöre halkı, kuruluş döneminde köyün bulunduğu alanda kavak ağaçlarının çok olması nedeniyle köye *Kavaklıalan* adının verildiğini, sonraları bu adın *Kavakalan*'a dönüştüğünü ifade etmektedir.

Kayışalanı Tepesi < *kayış alan+ı tepe+si*.

Keçeninkırı Sırtı < *keçe+nin kır+ı sırt+ı*. *Kır* için bk. *Kır Tepe*.

Keklikbağları Tepesi < *keklik bağ+lar+ı tepe+si*.

Kemerova Kuyusu < *kemer ova kuyu+su*. Kuyu, Kapaklı köyü arazisindeki *Kemerova* adlı ovadan adını almıştır.

Kemerova Sırtı < *kemer ova sırt+ı*. Sırt, Kapaklı köyü arazisindeki *Kemerova* adlı ovadan adını almıştır.

Kesikler Sırtı < *kesik+ler sırt+ı*. *Kesik* için bk. Dedekesik Çeşmesi.

Kırantarla Tepesi < *kıran tarla tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kırbağlar Mevki(s)i < *kır bağ+lar mevki+(s)i*. Çamönü köyü yakınındaki mevkide eski dönemlerde üzüm bağlarının olması nedeniyle mevkinin bu adı aldığı yöre halkınca söylenmektedir.

Kırbağlarbaşı Mevki(s)i < *kır bağ+lar baş+ı mevki+(s)i*. Yöre halkı eski dönemlerde bu mevkide, kara üzüm bağlarının olduğunu ve mevkinin de adını bu bağlardan aldığını söylemektedir.

Kırlar Sırtı < *kır+lar sırt+ı*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kırlar Tepesi < *kır+lar tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kırtarla Tepesi (2) (K20A1, K20A4) < *kır tarla tepe+si*.

Kızıltarla Sırtı (2) (K20A1, K20A1) < *kızıl+tarla sırt+ı*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre sırt, yakınında yer alan *Kızıltarla*'dan adını almıştır.

Kızıлтаşarla Sırtı < *kızıl taş tarla sırt+ı*.

Kirazdüzü Tepesi < *kiraz düz+ü tepe+si*.

Kocaalan Gediği < *koca alan gedik+i*. *Gedik* için bk. Yelligedik Sırtı.

Kocaalan Tepesi < *koca alan tepe+si*.

Kocakesik Tepesi < *koca kesik tepe+si*. *Kesik* için bk. Dedekesik Çeşmesi.

Kocakır Tepesi < *koca kır tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kocatarla Mevki(s)i < *koca tarla mevki+(s)i*.

Kozalan Mevki(s)i < *koz alan mevki+(s)i*.

Kumtarla Sırtı < *kum tarla sırt+ı*.

Kuruçayır Mevki(s)i < *kuru çayır mevki+(s)i*. *Çayır* için bk. Çayırılık Dere.

Küçükalan Deresi < *küçük alan dere+si*.

Ormantarla Tepesi < *orman tarla tepe+si*.

Sazakalanı Sırtı < *szak alan+ı sırt+ı*. *Sazak* için bk. Sazak Burnu.

Selviçiftliği Sırtı < *Selvi çiftlik+i sırt+ı*. Yöreden alınan bilgiye göre sırt, adını yakınındaki *Selviçiftliği* adlı çiftlikten almıştır.

Sümbüllükır Tepesi < *sümbül+lü kır tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Tarla Tepesi (3) (J20D1, K19B2, K19B3) < *tarla tepe+si*.

Taşlıgen Sırtı < *taş+lı gen sırt+ı*. *Gen*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "bir müddet sürülmeyle boş kalmış ve otlarla kaplanmış tarla" anlamındadır (DS, 1972: 1988).

Tütüncesığı Tepesi < *tütün kesik+i tepe+si*. *Kesik* için bk. Dedekesik Çeşmesi.

Üçavlu Köyü < *üç avlu köy+ü*. Köy, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri 16.yüzyıl tahrir defterlerinde, Tapu-Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi tahrir defterlerinde ve *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri*'nde (937/1530) Palamud nahiyesine bağlı *Üç-Havlu* adı ile geçmektedir (Emecen, 2013: 201; Özkılınç vd. , 1995: 309). Kuzucuk, *havlu* isminin Arapça *havele* (çevirdi) fiilinden türediğini ve *havlu* kelimesinin "etrafi çevrili, korunaklı yer" anlamında kullanıldığını ifade etmektedir. Kuzucuk, "h" harfindeki mahreç zayıflığı nedeniyle Rumeli göçmenlerinin yaşadığı bu köyde "h" harflerinin söylenmediği ve bu nedenle tarihî kayıtlarda *Üç-Havlu* olarak geçen köyün adının zamanla *Üçavlu* olarak değiştiğini ifade etmektedir. Yöre halkı da üç çobanın köyün bulunduğu alana gelerek yerleşmesi sonucu köyün kurulduğunu ifade etmektedir.

Zeytinlibağ Köyü < *zeytin+li bağ köy+ü*. Yöreden alınan bilgiye göre köy, 1992 yılına kadar Çanakçı köyüne bağlı *Değirmenbaşı* adında bir mahalle iken 1992'de Çanakçı köyünden Zeytinlibağ köyü adı ile ayrılmıştır. Köy, Zeytinlibağ adını köy halkının zeytincilikle yoğun bir şekilde uğraşması nedeniyle almıştır.

Zeytinlioiva Beldesi < *zeytin+li ova belde+si*. Yöreden ve Zeytinlioiva belediyesi kayıtlarından edinilen bilgiye göre kasabanın güneyinde dağılmakta olan Palamut adlı köyün adı yeni kurulan bu yerleşim yerine verilmiş ve kasabanın ilk adı *Palamut* olmuştur. Sonraki dönemlerde *Yağköy* olan köyün adı zamanla *Yayaköy*'e dönüşmüştür. Kasabada zeytin ağacının çok olması nedeniyle 1960'lı yıllarda beldeye *Zeytinlioiva* adı verilmiştir.

Sezen (2006: 398), Başbakanlık Devlet Arşivleri belgelerine göre 1590-1933 yılları arasında Saruhan sancağına bağlı Palamut nahiyesi adıyla bir nahiye olduğunu ve nahiye merkezinin de Yayaköy (bugünkü Zeytinlioiva kasabası) olduğunu belirtmektedir. Belde, *Aydın Vilâyet Sâlnâmesi*'nde de (R.1307/H.1308) Palamut nahiyesine⁵ bağlı *Yaya karyesi* adıyla geçmektedir (Câvid, 2010: 434).

Bakanlar Kurulu'nun 27 Ekim 1969 tarihli toplantısında hazırlanan bir kararname ile Palamut beldesinin adı Zeytinlioiva olarak değiştirilmiştir (Şaşmaz, 2014: 129).

⁵ Aydın Vilâyet Sâlnâmesi'nde (R.1307/H.1308) Palamut nahiyesinin toplamda 10513 nüfusa sahip olduğu ve bu nahiyeye 35 köyün bağlı olduğu görülmektedir (Câvid, 2010: 533).

17. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devletinde taşrada başlayan âyânlık müessesesi ile birlikte eski adları Palamut ve Yayaköy, şimdiki adı Zeytinliova olan bu belde ve çevresinde *Karaosmanoğulları* adlı bir âyân ailesi uzun yıllar hâkimiyeti ele geçirmiş, çiftlikler kurmuş ve aile Manisa bölgesinin baş âyânı konumuna gelmiştir (Nagata, 1997: 26-95).

2.5. El Adından Yeradları (Horotoponimler)

Bu başlık altında resmi bir sınırı olmayan ancak doğal sınırları belli olan yeradlarından adını almış yeradları bulunmaktadır.

Ağılbaşı Tepesi < *ağıl baş+ı tepe+si*. *Ağıl* için bk. Ağıl Kuyusu. Yöre halkı bu tepe civarında eski dönemlerde hayvan ağıllarının olduğunu ve tepenin adını bu ağılların olduğu mevkiden aldığını söylemektedir.

Ağılönü Tepesi < *ağıl ön+ü tepe+si*. *Ağıl* için bk. Ağıl Kuyusu. Yöre halkı tepenin olduğu civarda eski dönemlerde hayvan ağıllarının olduğunu ve tepenin adını bu ağılların bulunduğu mevkinin adından aldığını söylemektedir.

Alacakonağı Tepesi < *alaca konak+ı tepe+si*.

Alanbaşı Sırtı < *alan başı sırt+ı*.

Arapmezarı Tepesi < *arap mezar+ı tepe+si*.

Aşağıdeğirmen Mevki(s)i < *aşağı değirmen mevki+(s)i*.

Aşağıkışlak Sırtı < *aşağı kışlak sırt+ı*. *Kışlak* için bk. Kışla Deresi.

Atlıharman Sırtı < *at+lı harman sırt+ı*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre sırt, eski dönemlerde düğünlerde atlarla cirit oynanan *Atlıharman* adlı harman yerinden adını almıştır.

Ayanınyatağı Tepesi < *ayan+ın yatak+ı tepe+si*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Azizbeyharmanyanı Sırtı < *Aziz Bey harman yanı sırt+ı*. Yöre halkı Aziz Bey adlı bir şahsın bu sırtın yakınındaki *Azizbeyharmanı* adlı harmanlıkta her yıl harmanını kaldırdığı için sırtın adını bu harmanlıktan aldığını söylemektedir.

Bağbaşı Mevki(s)i < *bağ baş+ı mevki+(s)i*

Bağlararkası Mevki(s)i < *bağ+lar arka+sı mevki+(s)i*.

Bağlarbaşı Mevki(s)i < *bağ+lar baş+ı mevki+(s)i*.

Bağlarbaşı Sırtı < *bağ+lar baş+ı sırt+ı*.

Bağlaryanı Sırtı < *bağ+lar yan+ı sırt+ı*.

Bahçecikkaynağı Mevki(s)i < *bahçe+cik kaynak+ı mevki+(s)i*.

Bayramnyurdu Tepesi < *Bayram+ın yurt+u tepe+si*.

Bekirkonağı Tepesi < *Bekir konak+ı tepe+si*.

Binekyeri Tepesi < *binek yer+i tepe+si*.

Çalıklarinyazyurdu Mevki(s)i < *Çalık+lar+ın yaz yurt+u mevki+(s)i*. *Yazyurdu* için bk. *Yazyurdu Tepesi*.

Çalılıyatak Deresi < *çalı+lı yatak dere+si*. *Yatak* için bk. *Çobanyatağı Tepesi*.

Çamlıgeriz Mevki(s)i < *çam+lı geriz mevki+(s)i*.

Çetmimezarı Sırtı < *çetmi mezar+ı sırt+ı*. Yöre halkı “Çepni” kelimesini “Çetmi” olarak kullanmaktadır. Biz de “Çetmi” kelimesinin “Çepni” kelimesinden geldiğini ve geçmişte bu sırt yakınında *Çepni Aşiret*inden bir şahsın mezarının olduğunu, sırtın da adını bu mezardan almış olabileceğini düşünmekteyiz. Osmanlı dönemi arşiv belgelerinde *Çepni* adıyla Trabzon, Hudâvendigâr, Aksaray, Sivas, Urfa, Karahisâr-ı Şarkî, Karasi, Saruhan, Kefe, Sivas, Kocaeli, Kayseriye, Adana, Çıldır, Rakka, Erzurum, Kars, Ahıska, Halep, Aydın, Kütahya, Akşehir, Canik, Hamîd, İçel sancakları ile Bozok ve Diyarbekir eyâletlerinde konar-göçer Türkmân Yörükânı taifesinden bir cemaat bulunmaktadır (Türkay, 1979: 297). Yine Osmanlı dönemi arşiv belgelerinde *Çepni* adıyla Karasi, Trabzon ve Paşa sancaklarında bir aşiret bulunmaktadır (Türkay, 1979: 72).

Çıtak Deresi < *çıtak dere+si*. Dere, Selçikli köyü sınırlarında olup köy halkınca Çıtak Mevkisi adıyla bilinen mevkiden akmakta ve bu mevkide yer alan pınarın suları ile beslenmektedir. *Çıtak Deresi*, adını bu mevkiden almıştır.

Çıtak Sırtı < *çıtak sırt+ı*. Sırt, Selçikli köyü sınırlarında olup köy halkınca Çıtak Mevkisi olarak bilinen mevkiden almıştır. *Çıtak Sırtı*, adını bu mevkiden almıştır.

Çıtakdeğirmeni Mevki(s)i < *çıtak değirmen+i mevki+(s)i*. Mevki, eski dönemlerde Çıtak köyü yakınında yer alan ve su ile çalışan değirmenden adını almıştır.

Çıvgınmezar Sırtı < *çıvgın mezar sırt+ı*.

Çobandamları Mevki(s)i < *çoban dam+lar+ı mevki+(s)i*. *Dam* için bk. *Dam Sırtı*.

Çobanyatağı Tepesi < *çoban yatak+ı tepe+si*. *Yatak* kelimesi Derleme Sözlüğü’nde “koyun ve sığırların yazın, gece dağda kaldıkları yer” anlamındadır (DS, 1969: 4199). Yörede de *yatak*, davarların yazın geceyi geçirdikleri yer anlamındadır. Yöre halkından edinilen bilgiye göre, *Çobanyatağı Tepesi* de eskiden yaz aylarında çobanların davarlarıyla birlikte bu tepede konaklayıp geceyi burada geçirmeleri nedeniyle bu adı almıştır.

Çamaltı Düzlüğü < *çam alt+ı düzlük+ü*.

Çorağınbaşı Tepesi < *çorak+ın baş+ı tepe+si*.

Dalünü Sırtı < *dal ün+ü sırt+ı*. Sırt, haritada *Dalünü* olarak geçmesine rağmen yöre halkınca *Dalönü* adıyla bilinmekte olup adını sırtın yakınlarında bulunan Dalönü Mevkisi’nden almıştır.

Davulcukuzu Deresi < *davulcu kuz+u dere+si*. *Davulcu* kelimesi Derleme Sözlüğü'nde Balıkesir ve çevresinde "böğürtlen" anlamındadır (DS, 1969: 1382). *Kuz* için bk. Kuz Tepesi.

Davulyalıyatak Mevki(s)i < *davulya+lı yatak mevki+(s)i*. Mevki, haritada *Davulyalıyatak* adı ile geçmesine rağmen yöre halkınca, *Davulgalıyatak* ya da *Davulgayatağı* olarak bilinmektedir. Mevkideki davulga ağaçlarının altında çobanların hayvanlarını yatırması sonucu mevki bu adı almıştır. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Dedeyatağı Sırtı < *dede yatak+ı sırt+ı*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Dedeyatağı Tepesi < *dede yatak+ı tepe+si*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Dedeyeri Tepesi < *dede yer+i tepe+si*.

Değirmencivarı Mevki(s)i < *değirmen civar+ı mevki+(s)i*.

Derinyatak Deresi < *derin yatak dere+si*. Yöre halkından edinilen bilgiye göre dere, *Derinyatak* adlı mevkiden aktığı için bu adı almıştır.

Dibekyeri Sırtı < *dibek yer+i sırt+ı*.

Dikmensazağı Pınarı < *dikmen sazık+ı pınar+ı*. *Sazık* için bk. Sazık Burnu.

Domuzkörü Sırtı < *domuz kör+ü sırt+ı*.

Efendindeğirmeni Mevki(s)i < *efendi+nin değirmen+i mevki+(s)i*.

Eldizen Deresi < *eldizen dere+si*. Dere, yörede *Eldizen* adı verilen mevkiden aktığı için bu mevkiden adını almıştır.

Eldizen Mahallesi < *eldizen mahalle+si*. Kocakağan köyünün mahallesi olan bu mahalle, yakınından geçen *Eldizen Deresi*'nden (Yörede Eldizensuyu adıyla bilinir) adını almıştır.

Eskimezar Sırtı < *eski mezar sırt+ı*.

Feriyeri Sırtı < *feri yer+i sırt+ı*.

Fırinyeri Deresi < *fırın yer+i dere+si*.

Geyikkısığı Sırtı < *geyik kısık+ı sırt+ı*.

Gölbaşı Sırtı < *göl baş+ı sırt+ı*.

Gölbaşı Tepesi < *göl baş+ı tepe+si*.

Gölyeri Deresi (J19C3) < *göl yer+i dere+si*. Dere, Selçikli köyü sınırlarında olup, eskiden yağmurun çok yağması sonucu su birikintilerinin gölcükler oluşturduğu, yörede *Gölyeri* olarak bilinen mevkiden akmaktadır. Dere, adını bu mevkiden almıştır.

Gölyeri Deresi (J20D4) < *göl yer+i dere+si*. Dere, Kocakağan köyü yakınlarından akmakta olup, adını yörede *Gölyeri* olarak bilinen sulak bir mevkiden almıştır.

Gölyeri Sırtı (J19C3) < *göl yer+i sırt+ı*. *Gölyeri Sırtı*, Muştullar köyü sınırlarında yer almakta ve yöreden alınan bilgiye göre çukur bir alanda, kışın suların biriktiği ve küçük gölcüklerin oluştuğu *Gölyeri* adlı mevkiye bakmaktadır. Sırt, adını bu mevkiden almıştır.

Gölyeri Sırtı (J19D4) < *göl yer+i sırt+ı*. Sırt, Evkafteke köyü sınırlarında olup, adını yöre halkınca *Gölyeri* olarak bilinen mevkiden almıştır.

Gölyeri Tepesi < *göl yer+i tepe+si*. Tepe, Kocakağan köyü yakınlarında olup, yöre halkınca *Gölyeri* olarak bilinen sulak bir mevkiye baktığı için bu mevkinin adını almıştır.

Güneyyurt Tepesi < *güney yurt tepe+si*.

Gürcümezar Deresi < *gürcü mezar dere+si*.

Hacıhasanönü Mevki(s)i < *Hacı Hasan ön+ü mevki+(s)i*.

Hacıaryatağı Sırtı < *hacı+lar yatak+ı sırt+ı*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi. Yöreden edinilen bilgiye göre bu sırta *Hacılar Sülalesi* olarak bilinen sülalenin hayvanları konakladığı için sırt, bu sülalenin hayvanlarının konakladığı yataktan adını almıştır.

Hamitdeğirmeni Mevki(s)i < *Hamit değirmen+i mevki+(s)i*. Yöreden alınan bilgiye göre mevki adını, eski dönemlerde Hamit köyünün un ihtiyacını karşılamak için Ilıcak Dere'den gelen su ile çalışan ve mevkide yer alan *Hamitdeğirmeni*'nden almıştır.

Havuziçi Sırtı < *havuz iç+i sırt+ı*.

İnbaşı Tepesi < *in baş+ı tepe+si*. *İn* kelimesi “kayalık bir yamaçtaki ya da bir kayalığın dibindeki kovuk” anlamındadır (İzbırak, 1964: 169).

İnönü Deresi < *in ön+ü dere+si*. *İn* için bk. İnbaşı Tepesi.

İskelearkası Mevki(s)i < *iskele arka+sı mevki+(s)i*.

Kale Deresi < *kale dere+si*. Dere adını, yakınında yer alan *Kale Tepesi*'nden almıştır.

Karaboduryatağı Mevki(s)i < *kara bodur yatak+ı mevki+(s)i*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Karahöyük Dağı (2) (K19B1, K19B4) < *kara höyük dağ+ı*. *Höyük* için bk. Höyük Tepe.

Karakütük Deresi (2) (K20A4, K20A4) < *kara kütük dere+si*.

Karasaya Mevki(s)i < *kara saya mevki+(s)i*. *Saya* için bk. Saya Tepesi.

Karşıyaka Sırtı < *karşı yaka sırt+ı*. Selçikli köyü yakınında olan sırt, yörede *Karşı* adıyla bilinen ve yöre halkının bayramlarda, hıdırellezlerde piknik yaptığı *Karşıyaka* adlı mevkiden adını almıştır.

Kartalkonağı Sırtı < *kartal konak+ı sırt+ı*.

Katranyalağı Tepesi < *katran yalak+ı tepe+si*.

Kayaaltı Deresi < *kaya alt+ı dere+si*.

Kayabaşı Tepesi < *kaya baş+ı tepe+si*.

Kayacıkdeğirmeni Mevki(s)i < *Kaya+cık değirmen+i mevki+(s)i*. Mevki, adını yakınındaki eskiden su ile çalışan *Kayacıkdeğirmeni*'nden almıştır.

Keçiyatağı Mevki(s)i < *keçi yatak+ı mevki+(s)i*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Kestaneyanı Deresi < *kestane yan+ı dere+si*.

Kıraltı Çeşmesi < *kır alt+ı çeşme+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kıraltı Deresi < *kır alt+ı dere+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kıranyeri Sırtı < *kıran yer+i sırt+ı*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kıran yurt Tepesi < *kıran yurt tepe+si*. *Kıran* için bk. Kıran Deresi.

Kıradı Deresi < *kır ard+ı dere+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kırüstü Tepesi < *kır üst+ü tepe+si*. *Kır* için bk. Kır Tepe.

Kıryatak Sırtı < *kır yatak sırt+ı*. *Kır* için bk. Kır Tepe. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Kışlaiçi Deresi < *kışla iç+i dere+si*. *Kışla* için bk. Kışla Deresi.

Kızancıkmezarlığı Mevki(s)i < *kızan+cık mezar+lık+ı mevki+(s)i*. *Kızan*, yörede ve sözlüklerde “çocuk”, “erkek çocuk, delikanlı” anlamlarındadır (DS, 1975: 2860; Gülensoy, 2007: 523).

Kızılyer Tepesi < *kızıl yer tepe+si*.

Kızılyurt Deresi < *kızıl yurt dere+si*.

Kireçocağı Deresi < *kireç ocak+ı dere+si*. Dere, yöreden edinilen bilgiye göre eskiden kullanılan yakınındaki kireç ocağından adını almıştır.

Kireçocağı Tepesi < *kireç+ocak+ı tepe+si*. Tepe, yöreden edinilen bilgiye göre eskiden kullanılan yakınındaki kireç ocağından adını almıştır.

Kocakışla Mevki(s)i < *koca kışla mevki+(s)i*. *Kışla* için bk. *Kışla Deresi*.

Kocakışla Tepesi < *koca kışla tepe+si*. *Kışla* için bk. *Kışla Deresi*.

Kocayalak Tepesi < *koca yalak tepe+si*.

Kocayatak Mevki(s)i (2) (J19C3, J19C3) < *koca yatak mevki+(s)i*. *Yatak* için bk. *Çobanyatağı Tepesi*.

Kocayatak Tepesi (2) (J20D4, K20A4) < *koca yatak tepe+si*. *Yatak* için bk. *Çobanyatağı Tepesi*.

Kovuk Deresi (K19B2) < *kovuk dere+si*. Dere adını, yakınında yer alan *Kovuk Tepesi*'nden almıştır.

Kökyeri Tepesi < *kök yer+i tepe+si*.

Kulakdedemezarlığı Mevki(s)i < *Kulak dede mezar+lık+ı mevki+(s)i*.

Kumunbaşı Mevki(s)i < *kum+un baş+ı mevki+(s)i*.

Kükürt Deresi (2) (K19B2, K20A1) < *kükürt dere+si*. Dere, yöre halkının verdiği bilgiye göre *Kükürt Bayırı* adlı bayırdan akmakta ve adını bu bayırdan almaktadır.

Kütükyer Sırtı < *kütük yer sırt+ı*.

Laka Çukuru < *laka çukur+u*.

Mandraaltı Tepesi < *mand(ı)ra alt+ı tepe+si*.

Mezar Tepesi (5) (J19C3, J20D1, J20D4, K19B3, K19A3) < *mezar tepe+si*.

Mezaraltı Tepesi < *mezar alt+ı tepe+si*.

Mezarardı Deresi < *mezar ard+ı dere+si*.

Mezarbaşı Tepesi < *mezar baş+ı tepe+si*.

Mezarlık Sırtı < *mezar+lık sırt+ı*.

Naldöken Deresi < *nal döken dere+si*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre dere, *Naldöken Mevkisi* boyunca aktığı için bu mevkinin adını almıştır.

Nazilliağıl Düzü < *nazilli ağıl düz+ü*. *Ağıl* için bk. *Ağıl Kuyusu*.

Payamlıkonak Mevki(s)i < *payam+lı konak mevki+(s)i*. *Payam* için bk. *Payamlı Mevki*.

Sarnıçönü Tepesi < *Sarnıç ön+ü tepe+si*. Tepe, *Sarnıç köyü* yakınında yer alan ve yörede *Sarnıçönü* adıyla bilinen mevkide yer aldığı için bu adı almıştır.

Selçiklideğirmeni Mevki(s)i < *selçik+li değirmen+i mevki+(s)i*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre mevki, adını yakınında yer alan Selçikli köyünden bir şahsın işlettiği değirmenden almıştır.

Sığıreğreği Tepesi < *sığır eğrek+i tepe+si*. *Eğrek* için bk. Eyrek Dere.

Sığıryatağı Tepesi < *sığır yatak+i tepe+si*. *Yatak* için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Söğütlerboyu Mevki(s)i < *söğüt+ler boy+u mevki+(s)i*.

Söğütlü Mahallesi < *söğüt+lü mahalle+si*. Yayakırıldık köyünün mahallesidir. Yöreden edinilen bilgiye göre mahallenin bulunduğu mevki, yörede “söğütlü mevki” olarak bilindiği için mahalle de bu mevkiden dolayı *Söğütlü mahallesi* adını almıştır.

Sökünaltı Mevki(s)i < *sökün alt+i mevki+(s)i*. *Sökün* kelimesi yörede ve Derleme Sözlüğü’nde “göçmen kuş kümelerinin ilkbaharda gelip, sonbaharda gitmeleri” anlamındadır (DS, 1978: 3676).

Subaşı Gölü < *su baş+i göl+ü*.

Subaşı Tepesi < *su baş+i tepe+si*.

Şavklıbaşı Mahallesi < *şavk+lı baş+i mahalle+si*. Yenidoğan köyüne bağlı olan mahalle, adını mahalle içinde yer alan *Şavklı Çeşme* adlı çeşmeden almıştır. Çeşmeye ve dolayısıyla bu mahalleye adını veren, çeşme duvarına kabartma şeklinde tasvir edilmiş olan eski dönemlerde aydınlatma aracı olarak kullanılan bir gaz lambası motifi kabartmasıdır.

Şerifalideğirmeni Mevki(s)i < *Şerif Ali değirmen+i mevki+(s)i*. Yöre halkından edinilen bilgiye göre mevkide yer alan, Şerif Ali adlı bir şahsa ait eski bir su değirmeninden mevki adını almıştır.

Tahtalideğirmen Mevki(s)i < *tahta+lı değirmen mevki+(s)i*.

Talyurt Tepesi < *tal yurt tepe+si*. *Tal* için bk. Tallı Tepe.

Taşaltı < *taş alt+i*.

Taşaltı Deresi < *taş alt+i dere+si*.

Taşaltı Mevki(s)i < *taş alt+i mevki+(s)i*.

Taşaltı Sırtı < *taş alt+i sırt+i*.

Taşaltı Tepesi < *taş alt+i tepe+si*.

Taşarası Mevki(s)i < *taş ara+sı mevki+(s)i*.

Taşbaşı Tarlası < *taş baş+i tarla+ı*.

Taşdibi Tepesi < *taş dip+i tepe+si*.

Taşlıyatak Deresi < taş+lı yatak dere+si. Yatak için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Topakbölük Mevki(s)i < topak bölük mevki+(s)i.

Topkale Tepesi < top kale tepe+si.

Tozluyeri Sırtı < toz+lu yer+i sırt+ı.

Türkmenkonağı Tepesi < Türkmen konak+ı tepe+si.

Tütünyeri Tepesi < tütün yer+i tepe+si.

Yağcıyeri Tepesi < yağ+cı yer+i tepe+si.

Yanıkdeğirmen Mevki(s)i < yanık değirmen mevki+(s)i.

Yanikkertik Mevki(s)i < yanık kertik mevki+(s)i.

Yanikkışla Deresi < yanık kışla dere+si. Kışla için bk. Kışla Deresi.

Yanık yurt Mevki(s)i < yanık yurt mevki+(s)i.

Yarbaşı Mevki(s)i < yar baş+ı mevki+(s)i. Yar için bk. Yar Tepe.

Yassıdam Kır < yassı dam kır+ı. Dam için bk. Dam Sırtı. Kır için bk. Kır Tepe.

Yassıdam Tepesi < yassı dam tepe+si. Dam için bk. Dam Sırtı.

Yatakyeri Sırtı < yatak yer+i sırt+ı. Yatak için bk. Çobanyatağı Tepesi.

Yavaşyeri Tepesi < yavaş yer+i tepe+si.

Yazyurdu Mevki(s)i < yaz yurt+u mevki+(s)i. Yazyurdu için bk. Yazyurdu Tepesi.

Yazyurdu Tepesi < yaz yurt+u tepe+si. Muştullar köyü yakınında olan tepe, çobanların yazın bu tepeye gelerek hayvanlarıyla birlikte konaklaması, hayvanlarıyla burada geceyi geçirmesi nedeniyle bu adı almıştır.

Yeğenobadeğirmeni Mevki(s)i < Yeğenoba değirmen+i mevki+(s)i. Mevki, adını yakınında bulunan Yeğenobadeğirmeni'nden almıştır.

Yenideğirmen Mevki(s)i < yeni değirmen mevki+(s)i.

Yılandıkalesi Mevki(s)i < yılan+cık kale+si mevki+(s)i. Yöre halkından edinilen bilgiye göre mevki, Yılandık Deresi üstündeki tepede yer alan, Yunan işgali sırasında Yunan askerlerinin gözetleme amacıyla kullandığı Yılandıkalesi'nden adını almıştır.

Yörükyeri Sırtı < yörük yer+i sırt+ı.

Yukarıpınarbaşı Sırtı < *yukarı pınar baş+ı sırt+ı*.

Yumru değirmeni Mevki(s)i < *yumru değirmen+i mevki+(s)i*.

Yüksekyurt Tepesi < *yüksek yurt tepe+si*.

Zeybekyeri Deresi < *zeybek yer+i dere+si*.

Zeynelmezarlığı Mevki(s)i < *Zeynel mezar+lık+ı mevki+(s)i*.

2.6. Orman Adından Yeradları (Dirimotoponimler)

Bu bölümde ormanlardan ve çamlıklardan adını alan yeradları bulunmaktadır.

Çakalorman Sırtı < *çakal orman sırt+ı*.

Danaormanı Mevki(s)i < *dana orman+ı mevki+(s)i*.

Karaolduruk Tepesi < *kara olduruk tepe+si*. *Olduruk*, yörede ve Derleme Sözlüğü'nde "kereste yapılacak kadar kalın çam ağacı" anlamındadır (DS, 1977: 3277).

Kocaorman Tepesi < *koca orman tepe+si*.

Körçamlık Tepesi < *kör çam+lık tepe+si*. Tepe, haritada *Körçamlık Tepesi* adıyla geçmesine rağmen yöre halkınca *Köyçamlığı Tepesi* adıyla bilinmektedir. Yöre halkı şenliklerin, kutlamaların bu tepede yapıldığını söylemektedir.

Söbeorman Deresi < *söbe orman dere+si*. Günümüzde Karabörklü köyünde köy içinde kalan dere, yöreden edinilen bilgiye göre eskiden ormanlık, çalılık bir mecradan akarken zamanla derenin suyu çekilmiş, çalılık arazi köylülerce kazılmış ve günümüzde dere, kaybolarak köy içinde düz bir arazi olmuştur. Yöre halkınca derenin adını, eski dönemlerde çevresinin ormanlık oluşundan aldığı söylenmektedir.

Yetimorman Sırtı < *yetim orman sırt+ı*.

Zeybekçamlığı Sırtı < *zeybek çam+lık+ı sırt+ı*.

2.7. Yol Adından Yeradları (Dromotoponimler)

Bu bölümde her türlü hat ve yollardan adını almış yeradları bulunmaktadır.

Akyol Tepesi < *ak yol tepe+si*.

Beyoğluköprü Mevki(s)i < *bey oğ(u)l+u köprü mevki+(s)i*. Yöre halkının verdiği bilgiye göre eski dönemlerde *Su Deliği* adlı mevkideki un değirmenine geçebilmek için su kanallarının üzerine *Beyoğlu* lakabıyla bilinen bir şahsın bir köprü yaptırması sonucu mevki bu şahsın yaptırdığı köprüden adını almıştır.

Deveyolu Tepesi < *deve yol+u tepe+si*.

Evardıyolu Deresi < *ev ard+ı yol+u dere+si*.

Göçyolu Sırtı (2) (J19C3, K20A1) < *göç yol+u sırt+ı*.

Göçyolu Tepesi < *göç yol+u tepe+si*.

Kapan Gediği < *kapan gedik+i*. *Kapan*, “dağların dik yamaçlarında ve uçurumların yanında uzanan eğribüğü, çok tehlikeli dar yola denir” (İzбірak, 1964: 184). *Gedik* için bk.Yelligedik Sırtı.

Kapan Yeri < *kapan yer+i*. *Kapan* için bk. Kapan Gediği.

Kırıldık yolu Sırtı < *kırıldık yol+u sırt+ı*. Sırt, Yayakırıldık köyü yoluna baktığından dolayı bu adı almıştır.

Pazaryolu Mahallesi < *pazar yol+u mahalle+si*. Selçikli köyüne bağı olan bu mahalle, yaz aylarında tarımla uğraşmak için Selçikli köyü halkının mevsimlik ikamet ettiği bir mahalledir. Yöreden edinilen bilgiye göre eski dönemlerde Selçikli köyünden Akhisar ilçesine giden *Pazaryolu* adlı yolun bulunduğu alanda kurulmuş bir mahalle olması sebebiyle adını bu yoldan almıştır.

Sarıyol Deresi < *sarı yol dere+si*.

Tahtaköprü Mevki(s)i < *tahta köprü mevki+(s)i*.

Uluyol Sırtı < *ulu yol sırt+ı*.

Üçyol Mahallesi < *üç yol mahalle+si*. Karaköy’e bağı olan mahalle, yöreden edinilen bilgiye göre yazları tarım yapmak için taşınan, mevsimlik ikamet edilen bir mahalledir. Mahalle bu adı üç tane yolun birleştiği bir yerde olmasından dolayı almıştır.

4. Sonuç

Oronimler içerisinde özellikle tepeler ve sırtlar geniş yer tutarken kendi içinde komonim, astionim ve orpedyonim olarak ayrılan oykonimlerin ise büyük çoğunluğu komonimdir. Komonimleri astionimler takip ederken orpedyonimler en az görülen türdür. Komonimler arasında ise ağırlığı köy adları oluşturmaktadır. Köy adlarını da köye bağı mahalle adları takip etmektedir. Yaylak ve kışlak adlarından oluşan orpedyonimlerde ise kışlak adları yaylak adlarına göre çoğunluktadır. Hidronimlerde ise türü oluşturan potamonim ve limnonimlerden potamonimlerin geniş bir yer tuttuğu görülür. Potamonimler içerisinde ise dere adları çoğunlukta çesme ve pınar adları da ikinci ve üçüncü sırada yer alır. Limnonimlerde ise kuyu adlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Horonimlerin tamamını mevki adları oluştururken agroonimlerde ise tarla adlarının öne çıktığı görülmektedir. Bayırların ve boğazların adlarını genellikle coğrafi özelliklerine bağı olarak aldıkları görülür. Kır adlandırmalarına bakıldığında ise genel olarak kırlar coğrafi yapılarına bağı olarak adlandırılmıştır. Dağ adlarında kendi coğrafi yapılarından dolayı yapılan adlandırmalar çoğunluğu teşkil etmektedir.

Yeradı verme geleneği açısından bakıldığında yörede coğrafi yapıların genel olarak buldukları yerlerin adlarını aldıkları görülür. Adlandırmaların, yakınından geçtiği için Dolmadeğirmen köyünden adını alan Dolma Deresi rneđinde olduğu gibi toponim kaynaklı olduğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmanın Akhisar yöresindeki yeradı verme geleneğinin ortaya çıkartılmasına katkıda bulunduğunu mit etmekteyiz. Anadolu'nun sahip olduğu, dil zenginliğini ortaya çıkarmak ve gösterebilmek açısından önemli bir malzeme olan yeradları, geç kalınmadan tespit edilmeli ve bu alana gereken önem verilmelidir.

Kaynaklar

- Ada, E. (2012). Eskişehir İli Yer Adları. (Yayınlanmamış YL Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Akalın, Ş. H. (1997). Akhisar'da Karaca Ahmet Türbesi ve Bu Türbe ile İlgili İnançlar. 03.07.2014, <http://turkoloji.cu.edu.tr/kisisel/akalin/KARACA~HTM>
- Akdeniz, E. ve Şahin, M. K. (2014). Akhisar Gezi Rehberi. Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Algın, Y. ve Bozacı, G. B. (1999). Akhisar'ın Yerel Tarihi. Manisa: Emek Matbaacılık.
- Alkayış, M. F. (2007). Türkiye Türkçesinde Bitki Adları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Ayaz, B. (2006). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Akhisar Kazası (1923 - 1933). (Yayınlanmamış YL Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Banguoğlu, T. (2004). Türkçenin Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baytop, T. (2007). Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Belce, A. (1968). Manisa İli Yer Adları. (Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bora, H. S. (1993). Alliance Israelite Universelle'in Osmanlı Yahudi Cemaatini Tarım Sektöründe Kalkındırma Çalışmaları ve İzmir Yakınlarında Kurulan Bir Çiftlik Okul: "Or Yehuda". Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 1(3), 387 - 400.
- Câvid, İ. (2010). Aydın Vilâyet Sâlnâmesi (R.1307/H.1308), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çetin, S. (2013). 64 No'lu Manisa Şer'iyye Sicili. (Yayınlanmamış YL Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Devellioğlu, F. (2006). Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, M. (1981). Büyük Türkçe Sözlük, Ankara: Birlik Yayınları.
- Emecen, M. F. (2007). Tarih İçinde Manisa (İkinci Basım). Manisa: Manisa Belediyesi Kültür Yayınları.
- Emecen, M. F. (2013). XVI. Asırda Manisa Kazâsı (2. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Eren, H. (2010). Yer Adlarımızın Dili, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erkol, F. (2013). Afyonkarahisar İli Çay İlçesinin Mikrotoponimleri ve Dil İncelenmesi. (Yayınlanmamış YL Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Gökçen, İ. (1946). Saruhan'da Yürük ve Türkmenler, Manisa: Manisa Halkevi Yayınları.
- Gökçen, İ. (1950). Tarihte Saruhan Köyleri, İstanbul: Berksoy Basımevi.
- Gülensoy, T. (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2011). Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453 – 1650), İstanbul: Togan Yayıncılık.
- <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (06.08.2014, 14.08.2014, 21.09.2014, 23.09.2014).
- İzbrak, R. (1964). Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Ankara: Doğu Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi Matbaası.
- İzdem, E. (1944). Dünkü-Bugünkü Akhisar, İstanbul: Ülkü Basımevi.
- Kahraman, S. A. (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Kütahya-Manisa-İzmir-Antalya-Karaman-Adana-Halep-Şam-Kudüs-Mekke-Medine (1.Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karacan, N. (2014). Sinop İli Yerleşim Yeri Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi. (Yayınlanmamış YL Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Karahan, L. (2013). Türkçede Söz Dizimi (19. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karakuyu, M., Sarıusta, F. ve Yalçın, S. (2012). Kentleşme Sürecinde Akhisar. Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.

- Karakuyu, M. (2012). Mahalle Mahalle Akhisar, Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Karakuyu, M. (2012). Tarihi Coğrafyasıyla Akhisar, Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köylerimiz. (1968). Ankara: İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Kurgun, L. (2002). Denizli İli Yer Adları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Müderisoğlu, M. E. (1956). Akhisarlı Türk Büyükleri ve Eserleri, İzmir: Piyasa Matbaası.
- Nagata, Y. (1979). 16. Yüzyılda Manisa Köyleri:1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi. Tarih Dergisi, Sayı 32, 731-758.
- Nagata, Y. (1997). Tarihte Âyânlar Karaosmanoğulları Üzerinde Bir İnceleme, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkılınç, A., Coşkun, A., Karazeybek, M., Sivridağ, A., Yüzbaşıoğlu, M. (1995). 166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri (937/1530), (Defter-i Hâkânî Dizisi: II). Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Resmî Gazete, 11 Nisan 1989, Sayı 20136, s.3.
- Resmî Gazete, 16 Şubat 1945, Sayı 5933, s.8301.
- Resmî Gazete, 2 Ocak 1951, Sayı 7697, s.325.
- Resmî Gazete, 21 Haziran 1934, Sayı 2733, s. 4003-4004.
- Resmî Gazete, 27 Şubat 1947, Sayı 6543, s. 11937.
- Satış, B. (1994). İlkçağdan Günümüze Akhisar, İzmir: Akhisar Sağlık Eğitim Kültür Vakfı Yayınları.
- Sezen, T. (2006). Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla), Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimizin Adları. (1928). İstanbul: Hilâl Matbaası.
- Şahin, İ. (2007). Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 32, 1-14.
- Şahin, İ. (2011). Yeradı Bilim Çalışmalarında Mikrotoponiminin Yeri, Önemi ve Araştırma Yöntemi: Tırnak Köyü (İçel / Gülnar) Örneği. Turkish Studies, 1807 - 1830.
- Şahin, İ. (2013). Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları. Avrasya Terimler Dergisi, 1 (1), 46 - 58.
- Şahin, İ. (2014). Toponimi Çalışmalarında Leksikosemantik Sınıflandırma Ne Şekilde Olmalıdır. 7. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 16- 18 Ekim, Elazığ.
- Şaşmaz, M. (2014). Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, XI.
- Talaysüm, B. (1965). Akhisar İlçesi Monoğrafyası. (Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Türkay, C. (2001). Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşîret ve Cemaatlar, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2005). (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. (1965, 1968, 1969, 1972, 1974, 1975, 1977, 1978, 1979). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, II-XI.
- Umar, B. (1993). Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü. Turkish Studies, 2239-2254.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Der Stellenwert Der Frau In Den Deutschen Und Türkischen Sprichwörtern*

Nevin Gökay¹ Doç. Dr. Erdinç Yücel²

Received/22.08.2019

Published/15.12.2019

Zusammenfassung

Die Kultur ist die Lebensweise der Menschen und reflektiert deren Bildung, Traditionen, Verhaltensweisen, usw. Jede Gesellschaft hat ihre eigenen ethnischen, kulturellen und religiösen Werte und die Kultur macht uns deutlich, was uns mit den anderen Gesellschaften verbindet und was uns trennt. Die Sprichwörter sind die wichtigsten Bestandteile einer Kultur und sie widerspiegeln auch die traditionellen Vorstellungen über die Geschlechter. Daher werden sie als ein wichtiges Teil der Gesellschaft angesehen. Alles, was in den Sprichwörtern gesagt wird, findet sich fast in allen Zeiten, Räumen und Kulturen. Ausgangspunkt der Sprichwörter sind die Erfahrungen der Menschen in alten Zeiten. Gezielt wird in dieser Arbeit, die deutschen und türkischen Sprichwörter zu analysieren und das Frauenbild in beiden Kulturen in die Hand zu nehmen. Dadurch wird versucht die gleichen oder die unterschiedlichen Einsichten gegenüber Frauen festzustellen. In dieser Arbeit wird die Dokumentenanalyse der Qualitativen Forschungsmethode angewendet. Die Datenerhebung folgte aus verschiedenen schriftlichen und online Quellen. Die Sprichwörter sind nach bestimmten Eigenschaften klassifiziert und evaluiert worden. Aus dieser Arbeit wurde herausgestellt, dass die Frauen in mehreren Sprichwörtern in die Hand genommen worden sind, aber dass die negativen Eigenschaften der Frauen hervorgehoben sind und die Rolle der Frauen in der Gesellschaft unterschätzt wird.

Schlüsselwörter: kultur, sprichwort, frau, gesellschaft

Türk ve Alman Atasözlerinde Kadına Verilen Değer

Özet

Kültür insanların yaşam biçimidir ve onların davranışlarını, geleneklerini ve düşünce yapılarını yansıtmaktadır. Her toplumun kendi etnik, geleneksel ve dini değerleri vardır ve kültür de bize, nelerin

* Bu çalışma ICOSS Kapadokya 16-20 Nisan – Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansında Bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Konya, Türkiye. nevingokay@hotmail.com

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi, Konya, Türkiye. erdincyucel@hotmail.com

bizi diğer toplumlarla birleştirdiğini veya nelerin bizi onlardan ayırdığını göstermektedir. Atasözleri de kültürün en önemli unsurlarından biridir ve insanların tecrübelerine dayandığından, kadınların ve erkeklerin geleneksel düşünce yapılarını ve günlük yaşamını yansıttığından, bir toplumun ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Atasözlerinde söylenmiş her söze, tüm zaman, mekân ve kültürlerde rastlamak mümkündür. Çıkış noktası ise, çok eski zamandan insanların edindiği tecrübelerdir. Bu çalışmada Türk ve Alman atasözleri karşılaştırma yapılarak incelenmiş ve her iki kültürde kadınlara bakış açıları ele alınarak benzer ya da farklı görüşlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine başvurulmuştur ve veriler farklı yazılı ve online kaynaklardan elde edilmiştir. Atasözleri, çeşitli özelliklere göre sınıflandırılmış ve karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir. Bu araştırma bize, ‘kadın’ın birçok atasözünde ele alınmış olduğunu göstermiştir. Ancak incelediğimiz atasözlerinde, her iki toplumda kadınların kötü özelliklerine vurgu yapıldığı ve toplumdaki rolünün küçümsendiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: kültür, atasözü, kadın, toplum

1. Einleitung

Jeder Mensch wird in eine Kultur hineingeboren und nimmt diese direkt auf. Die Kultur ist die Lebensweise der Menschen und reflektiert deren Bildung, Traditionen, Verhaltensweisen usw. Jede Gesellschaft hat ihre eigenen ethnischen, kulturellen und religiösen Werte und die Kultur macht uns deutlich, was uns mit den anderen Gesellschaften verbindet und trennt. Nach Hofstede (1993: 17) ist Kultur eine gelernte Programmierung der menschlichen Sinne, die eine Menschengruppe oder Menschen einer Klasse von anderen unterscheidet. Biechele (2003: 12) definiert die Kultur folgendermaßen:

„Kultur umfasst die gesamte Lebenswirklichkeit, der in einem bestimmten Sprach- und Kulturraum lebenden Menschen, d.h. alle Produkte und Tätigkeiten ihres Denkens und Handelns. Dazu gehören ebenso Erfahrungen und Regeln, die das menschliche Zusammenleben bestimmen, wie die Haltung von Menschen gegenüber Neuem und Fremdem sowie gegenüber Ideen, Wertsystemen und Lebensformen.“

Die Sprichwörter sind die wichtigsten Bestandteile einer Kultur und implizieren Erfahrungen, Urteile, Ratschläge, Warnungen usw. Alles, was in den Sprichwörtern gesagt wird, findet sich fast in allen Zeiten, Räumen und Kulturen. Ausgangspunkt der Sprichwörter sind die Erfahrungen, die die Menschheit von jeher gemacht hat. Damit wird auch aufgezeigt, dass die Menschheit von Zeit und Raum, Rasse, Sprache, Kultur und Religion abhängig ist. Die Sprichwörter widerspiegeln auch die traditionellen Vorstellungen über die Geschlechter. In dieser Arbeit werden wir uns mit den deutschen und türkischen Sprichwörtern über die Frauen auseinandersetzen und dadurch versuchen, das Frauenbild in beiden Kulturen vorzuweisen.

2. Forschungsmethode

Als Forschungsmethode wurde die Dokumentenanalyse der Qualitativen Methode angewendet. Das Untersuchungsmaterial ist aus schriftlichen und online Quellen gesammelt worden. Die meisten stammen jedoch aus dem türkischen und deutschem Sprichwörterlexikon von Metin Yurtbaşı (1994; 2002). Die türkische Kollektion enthält mehr als 5000 Sprichwörter, von denen 79 über Frauen handeln. In dem deutschen Sprichwörterlexikon sind nur 31 Sprichwörter gesammelt worden, die das Thema ‘Frau’ behandeln. In www.bk-luebeck.eu sind 172 allgemeine Sprichwörter vorhanden. Davon handeln nur 3 über die Frauen. Weitere

Sprichwörter sind aus <http://www.alle-sprichwoerter.de> herausgesucht worden, wo die ‚Frau‘ in 152 Sprichwörtern thematisiert wird. Eine weitere Online-Quelle ist www.sprichwoerter.net, von der 18 Sprichwörter herausgenommen worden sind.

In dieser Arbeit ist die Anzahl der aufgenommenen Sprichwörter relativ gering. Gezielt wird hier, die Ähnlichkeiten und Unterschiede der Einstellungen über die Frauen in beiden Kulturen anhand der Sprichwörter aufzuweisen. Demgemäß sind die Sprichwörter nach verschiedenen Eigenschaften sortiert und analysiert worden. Anschließend sind die deutschsprachigen Sprichwörter mit den türkischen Sprichwörtern verglichen und evaluiert worden.

3. Die Funktion der Sprichwörter

Die Sprichwörter haben eine lebendige Funktion und zeigen uns, wann und wie wir handeln können oder sollen und welche Fehler beim Handeln auftreten können. Sie werden im Alltag oft verwendet und sind deshalb auch beachtenswert, weil durch sie die nationale Kultur teilweise an die neuen Generationen übertragen wird, denn sie widerspiegeln die Verhaltensweisen, Werte und Normen, Traditionen einer Gesellschaft. Wotjak (1996: 4-9) legt die Sprichwörter als eigenständige, oft lehrhafte Mikrotexte dar, die sich durch strukturelle Selbstgenügsamkeit (wenn auch kontextuelle Interpretationsbreite) auszeichnen. Die Sprichwörter sind lehrhaft, bildend und sind aus dem Grund gesagt worden, damit man sich aus den Ereignissen eine Lehre zieht. Nach Özdemir (2006: 13) weisen die Sprichwörter folgende Eigenschaften auf:

- Sprichwörter sind kurz, bündig und formelhaft.
- Sie basieren auf Beobachtungen.
- Sie sind Mittel der Belehrung.
- Sprichwörter beruhen auf allgemeine Urteile.
- Sie widerspiegeln die gesellschaftliche Realität.
- Der Hauptgedanke wird allegorisch vermittelt.
- Sie beinhalten auch Kritik und Beurteilung.

Die Sprichwörter bestehen meistens aus nur einem Satz und diese Kürze verleiht ihnen eine besondere Stärke. Durch diese einmalige sprachliche Stärke, Festigkeit und Beständigkeit erhält das Sprichwort quasi schriftlichen Charakter und eignet sich damit im mündlichen und außerschriftlichen Sozialleben ganz besonders für die Kodifizierung und Konservierung der „ungeschriebenen Gesetze“.³ Man vertritt die Meinung, dass die Sprichwörter selbst keine Wahrheit bieten, sondern nur Mittel zum Zweck der Wahrheitsfindung sind. Durch die Beschäftigung mit den Sprichwörtern lässt sich feststellen, dass sich die Völker trotz ihrer kulturellen, historischen, wirtschaftlichen, geographischen und sozialen Bedingungen in der Denkart gleichen. Dies gilt auch für die Erfahrung mit der Erziehung, Arbeit, Liebe, Kinder und Frauen.

---

³ Vgl.: Wilfried Buch: Sprichwörter über Sprichwörter, in: Yurtbaşı, Metin: Türkisches Sprichwörterlexikon. (2. Auflage). Ankara: Özdemir Yayıncılık, 1994.

3.1. Das Frauenbild in den Sprichwörtern

Sprichwörter über Frauen kann man als Frauenspiegel des Volksmunds verstehen. Es gibt positive als auch negative Sprichwörter über Frauen. Schon seit jeher gibt es gesellschaftliche Differenzen zwischen Frauen und Männer. Die Frauen sind mit den Männern nicht gleichberechtigt und haben andere Pflichten zu erfüllen als sie. In der Berufswelt, Familie, Partnerschaft werden die Frauen als Opfer patriarchaler Strukturen gesehen. Es sind in den meisten Kulturen viele negative Sprichwörter über Frauen vorhanden und aufgrund des negativen Frauenbildes wird ihnen nur wenig positive Beachtung geschenkt. Die Frau wird in den meisten Sprichwörtern als dumm oder gerade 'teuflisch' schlau, geschwätzig, wehleidig, streitlustig, herrschsüchtig, unzuverlässig, untreu usw. bezeichnet. Doch die Selbstlosigkeit, Fürsorge und Leistungen der Frauen werden auch nicht verweigert.

Es liegt in der deutschen und türkischen Sprache und Kultur eine umfangreiche Sprichwort-Sammlung vor. Wir werden uns hier nur auf die Sprichwörter beschränken, die das Thema 'Frau' beinhalten.

- **Frauen sind gut oder böse**

Deutsche Sprichwörter:

- *Ein böses Weib erspart den Hund*
- *Das Gold wird probiert durchs Feuer, die Frau durchs Geld.*
- *Das Weib ist am schwächsten, wenn es liebt, und am stärksten, wenn es geliebt wird.*

Türkische Sprichwörter:

- *Aslan bile avrada dokunmaz (Man darf Frauen nicht kränken oder gar schlagen)*
- *Avrat ev yapar, avrat ev yıkar (Es gibt Frauen, die ein Heim schaffen, es gibt andere, die ein Heim zerstören)*
- *Avrat vardır arpadan aş eder, avrat vardır bulguru keş eder (Manche Frauen können ein Mahl aus Gerste kochen, aber manche ruinieren sogar den Weizen)*
- *Erkeğin iyisi eşeğinden, kadının iyisi eşliğinden bellidir (Den besten Mann erkennt man an seinem Esel und die beste Frau an ihrer Schwelle, d.h. Sauberkeit)*
- *Kadın kalbi merhamet kaynağıdır (Das Herz einer Frau ist eine Quelle des Mitleids)*
- *Kadını hamarat eden ateştir (Was eine Frau fleißig macht, ist die Feuerstelle)*
- *Karidan hayır gelmez (Nichts Gutes kommt von einer Frau)*

- *Kadının şerrinden Allah'a sığınmalı (Vor der Bosheit der Frau sollte man bei Gott Schutz suchen)*

Ausgehend von den untersuchten Sprichwörtern wurde herausgestellt, dass es in der türkischen Kultur eine Mehrzahl von Sprichwörtern vorhanden ist, die über die jeweilige Charaktereigenschaft der Frau handelt. Obwohl die Frauen in den meisten Sprichwörtern lediglich als böse bezeichnet werden, gibt es auch welche, die die Frau für ihre Güte loben. Es wird auch darauf angedeutet, was eine gute Frau ausmacht. *“Das Gold wird probiert durchs Feuer, die Frau durchs Geld.“* Ausgehend von diesem Sprichwort, bekommt man aber den Eindruck, dass das Geld die Frauen verändern kann. Auch in der türkischen Kultur ist man der Ansicht, dass die Frauen dem Geld nicht widerstehen können. Sie geben immer viel Geld aus, ohne dass es Nutzen hat.

- **Die Treue der Frauen und der Verlass auf sie**

Deutsche Sprichwörter:

- *Kinder und Weiber verschweigen alles (nur), was sie nicht wissen*
- *Ein Geheimnis ist beim Weibe verschlossen, wie Wasser in ein Sieb gegossen*
- *Was soll verschwiegen bleiben, sage nicht den Weibern*
- *Der Rat einer klugen Frau kann eine Festung zerstören*
- *Die Frauen sagen wohl die Wahrheit-aber nie ganz*
- *Frauengunst und Aprilwetter sind veränderlich*
- *Auf heiteren Himmel und lachende Frauen ist nicht zu bauen*
- *Drei Dinge ändern sich geschwind: Weib, Glück und Wind*
- *Weiber weinen, lachen, klagen und sind wieder gesund nach Behagen.*

Türkische Sprichwörter:

- *At ile Avrada inan olmaz (Pferden und Frauen sollte man nicht vertrauen)*
- *Avrattan vefa, zehirden şifa (Treue von einer Frau ist wie Heilung durch Gift)*
- *Karı ile çıkma yola, başına gelir türlü bela (Geh nicht auf eine Reise mit einer Frau, viel Ärger kann dir begegnen)*
- *Ak akçe ile ak baldıra güven olmaz (Man darf nicht weißen Talern und weißen Schenkeln trauen)*

Wenn wir uns diese Sprichwörter aus der Perspektive der beiden Kulturen betrachten, sehen wir, dass es fast keinen Unterschied bei den Einstellungen gegenüber den Frauen gibt. Laut

diesen Sprichwörtern sind die Frauen unzuverlässig, unbeständig und zwielichtig, deshalb kann man den Frauen nicht trauen.

- **Frauen sind mächtig und herrschsüchtig**

Deutsche Sprichwörter:

- *Der Mann führt das Regiment im Haus, aber was die Frau will, muss geschehen.*
- *Wo ist die Frau im Haus regiert, ist der Teufel Hausknecht.*
- *Der Finger einer Frau zieht stärker als ein Paar Ochsen.*
- *Es ist keine List über Frauenlist.*
- *Der Mann weiß, die Frau weiß besser.*
- *Frauen und Geld regieren die Welt.*
- *Ein Frauenhaar zieht mehr als ein Glockenseil.*
- *Eine Frauenhand findet immer zu tun.*

Türkische Sprichwörter:

- *Beşiği sallayan el dünyaya hükmeder (Die Hand, die Wiege schaukelt, verwaltet die Welt).*
- *Kadının fendi erkeği yendi (Der List der Frau besiegte den Mann).*
- *Kadinsız ev olmaz (Kein Haus ist vollständig ohne Frau)*

Es wurde festgestellt, dass es in der türkischen Kultur nur eine geringe Anzahl von Sprichwörtern gibt, die über die Herrschsüchtigkeit berichten. Im Gegensatz zu den deutschsprachigen Sprichwörtern sind die vorhandenen türkischen Sprichwörter jedoch positiv gemeint. Denn Laut der Deutschen haben die Frauen die Eigenschaft, immer nur das zu tun, was sie für richtig halten. Sie bestimmen immer die Richtung und übertreffen in der Bosheit sogar den Teufel.

- **Frauen sind gefährlich**

Deutsche Sprichwörter:

- *Weiber, Wein und Würfelspiel, verderben Menschen viel.*
- *Weiber und Wein, bringen den weisesten ins Elend hinein.*
- *Wen der Himmel strafen will, dem beschert er ein böses Weib.*

- *Ein schönes Weib hat den Teufel im Leib.*
- *Auf der Gasse ein Engel, zu Hause ein Teufel.*
- *Es ist kein Mann so klug, das Weib macht ihn zum Narren.*

Türkische Sprichwörter:

- *Avrat gibi düşman olmaz, güler bildirmez; köpek gibi dost olmaz, ulur bildirmez (Kein Feind wie eine Frau, sie hält die Wahrheit hinter ihrem Lächeln verborgen; kein Freund wie ein Hund, er hält sein Geheimnis hinter seinem Heulen zurück).*
- *Ateşle oynama elini yakar, avratla oynama evini yakar (Spiele nicht mit dem Feuer, sonst verbrennt es deine Hand; spiele nicht mit dem Weib, sonst verbrennt sie dir dein Heim).*
- *Erkeğin şeytanı kadındır (Der Teufel des Mannes ist die Frau).*
- *Erkek aslan aslan da, dişi aslan aslan değil mi (Der männliche Löwe gilt als Löwe und ist der weibliche Löwe kein Löwe)?*
- *Kadın şerri, şeytanın şerrine eşittir (Die Boshaftigkeit einer Frau ist wie die des Teufels).*
- *Kadın şeytana pabuç diker (Eine Frau näht Schuhe für den Teufel).*

Auch hier sehen wir, dass die Frauen dem Teufel gleichgestellt werden. Sie sind so gefährlich, dass sie sogar den Mann in den Untergang bringen können. Es wurde herausgestellt, dass diese negativen Eigenschaften der Frauen nicht nur in den deutschen Sprichwörtern, sondern auch in den türkischen Sprichwörtern mehrmals hervorgehoben werden.

- **Frauen sind zänkisch und geschwätzig**

Deutsche Sprichwörter:

- *Dreier Weiber Gezänk macht einen Jahrmarkt.*
- *Die Frau hat ihre Waffen bei sich.*
- *Drei Weiber und eine Gans machen einen Jahrmarkt.*
- *Alte Weiber und Frösche quaken viel.*
- *An einer Frau und an einer Mühle gibt es immer was zu flicken.*

Türkische Sprichwörter:

- *Bal arıdan, kavga karıdan çıkar (Honig kommt von der Biene und Streit von einer Frau).*
- *Güzel nerde, kavga orda (Wo eine schöne Frau ist, da gibt es Streit).*

- *Kadının zoru diline kuvvet (Die Mühe der Frau ist, ihre Zunge zu stärken).*

Laut diesen Sprichwörtern können die Frauen nicht ohne Ärger leben. Da wo sie sich befinden und bewegen, produzieren sie viel Lärm und erzählen viel. Sie verbreiten Dinge, die man nicht weitererzählen sollte. Dass eine Frau leise spricht oder auch schweigt, ist etwas, was nur sehr selten geschieht.

- **Frauen sind dumm und wertlos**

Deutsche Sprichwörter:

- *Langes Haar, kurzes Sinn.*
- *Wo die Frau wirtschaftet, wächst der Speck am Balken.*
- *Einer Frau Arbeit ist nie getan.*

Türkische Sprichwörter:

- *Avradın öğüdü avrada geçer (Der Rat einer Frau gilt für eine Frau).*
- *Avradın saçı uzun, akli kısadır (Dem Weib sind die Haare lang, der Verstand kurz).*
- *Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz (Wasser sprudelt nicht aus dem Brunnen, den eine Frau gegraben hat).*
- *Kadının yüklediği yük şuraya varmaz (Die Last, die einem Esel von einer aufgeladen wird, hält nicht einmal eine kurze Strecke).*
- *Kadınların işi tavukların eşinmesine benzer (Frauen arbeiten wie Hennen, die den Boden aufkratzen).*
- *Karı sözüne uyan adam değildir (Wer auf den Rat einer Frau hört, ist kein Mann).*
- *Karının bir akli, erkeğin dokuz akli vardır (Die Frau hat einen Verstand und der Mann neun).*

Das Denkvermögen der Frauen wird unterschätzt. Man bekommt den Eindruck, dass das in der türkischen Kultur ein gängiger Glaube ist. Der Verstand der Frau wird herabgeschaut und es wird kein Wert auf die Frau gegeben. Die Talente der Frauen werden in beiden Kulturen ebenfalls als mangelhaft bewertet.

- **Frauen sind schön oder hässlich**

Deutsche Sprichwörter:

- *Eine schöne Frau macht noch keinen Hausstand.*

- *Ist die Frau vor dem Spiegel, so vergisst sie den Tiegel.*

Türkische Sprichwörter:

- *Bağın taşlısı, karının saçlısı (Ein Weingarten mit vielen Steinen, eine Frau mit langen Haaren).*
- *Beyazın adı var, esmerin tadı (Blonde haben einen Ruf, aber Brünette haben Charme).*
- *Çirkin karı evin toprak, güzel karı sokak gezer (Eine hässliche Frau säubert ihr Haus, eine schöne Frau geht durch die Straßen).*
- *Er kemaliyle, avrat cemaliyle anılır (Ein Mann ist für seine Vollkommenheit und eine Frau für die Schönheit ihres Gesichts bekannt).*

In den deutschen Sprichwörtern werden die Schönheit und die schlechten Eigenschaften verbunden. Die Sprichwörter aus der türkischen Kultur sind eher eine Beschreibung, wie eine Frau sein muss. Jedoch ist man in beiden Kulturen der Meinung, dass schöne Frauen sich nicht mit dem Haushalt beschäftigen, sondern eher immer ihre Zeiten draußen verbringen.

- **Positive Sprichwörter über Frauen:**

Deutsche Sprichwörter:

- *Eine sparsame Frau ist eine sichere Rente.*
- *Es ist kein schöner Ding auf Erden als Frauenlieb, wem sie mag werden.*
- *Das Weib allein kennt wahre Liebestreue.*
- *Wo keine Frau ist, da fehlt's am besten Hausrat.*

Türkische Sprichwörter:

- *Erkek aslan dişisine bakar da kuvvet alır. (Löwenmännchen nimmt Kraft von seinem Weibchen).*
- *Kadın kalbi merhamet kaynağıdır. (Weibliches Herz ist eine Quelle der Barmherzigkeit).*
- *Kadınsız ev olmaz. (Frauenloses Haus ist kein Haus).*

Man kann sagen, dass die Sprichwörter die Frauen schlecht behandeln. Es gibt in beiden Kulturen nur eine geringe Anzahl von Sprichwörtern, die die Frauen aus positiver Sicht betrachten. Laut diesen Sprichwörtern wird angedeutet, dass ein Leben ohne Frauen kaum vorstellbar ist. Die Liebe und die Barmherzigkeit der Frauen werden in den Vordergrund gebracht, wenn auch nur knapp.

4. Schlussfolgerung

Die Sprichwörter werden als das Gesamturteil eines Volkes betrachtet. Sie beschreiben menschliche Erfahrungen und reflektieren das Alltagsleben. Die Sprichwörter sind die Bestandteile einer Kultur und widerspiegeln auch die traditionellen Vorstellungen über die Geschlechter. Es werden den Frauen bestimmte Eigenschaften zugeschrieben und diese Eigenschaften, die bei einer Frau auftreten, werden oft negativ gewertet. Man kann sagen, dass das Sprichwort die Frau schlecht behandelt. Es hat sich bezüglich der Gleichstellung von Frauen und Männern vieles verändert und obwohl wir in einer sozusagen gleichberechtigten Gesellschaft leben, ist die Stellung der Frau schwächer als die des Mannes. Frauen müssen wie Gebrauchsgegenstände beaufsichtigt und überprüft werden. Von den Frauen wird erwartet, dass sie gute Hausfrauen werden und man bekommt von diesen untersuchten Sprichwörtern den Eindruck, dass die meisten Sprichwörter aus der Perspektive der Männer seien. Die Frauen sind heute im gesellschaftlichen Leben gleichberechtigt, aber in den Sprichwörtern nicht. Dies zeigt uns, dass die mittels der Sprichwörter vermittelten Frauenbilder, die Spiegel der Zeit ist, in der sie entstanden sind. Auffallend ist es bei der deutschen Kultur auch, dass die meisten älteren Sprichwörter das Wort 'Weib' verwenden, wo heute 'Frau' steht. Ebenso ist es auch bei der türkischen, die das Wort 'Avrat' mehrmals anwenden, was heute mit 'Kadın' ersetzt worden ist.

Die Untersuchung hat uns gezeigt, dass der Begriff 'Frau' in vielen Sprichwörtern in die Hand genommen wird. Jedoch geben nur wenige Belege ein positives oder ein neutrales Bild der Frau. In den meisten Sprichwörtern werden die Frauen übersehen und deren Rolle und deren Position in der Gesellschaft unterschätzt. Wir haben in dieser Arbeit versucht, die ähnlichen oder die unterschiedlichen Einstellungen der deutschen und der türkischen Kultur gegenüber den Frauen mittels der Sprichwörter zu thematisieren. Wir haben dabei das Untersuchungsmaterial nur von einer begrenzten Quelle gesammelt. Jedoch kann sich aus diesem Thema eine umfangreiche Arbeit darbieten. Vor allem wäre es auch interessant, Untersuchungen bezüglich der heute verwendeten oder von den Jugendlichen verwendeten Sprichwörtern zu machen.

Literaturverzeichnis

- Biechele, M. (2003), *Didaktik der Landeskunde. Fernstudieneinheit 31*, München: Langenscheidt.
- Hofstede, G. (1991), *Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in DaF*, Frankfurt: Verlag Moritz.
- Wotjak, B. (1996), Redewendungen und Sprichwörter. Ein Buch mit sieben Siegeln? in: Wotjak, B. (Hrsg.): *Fremdsprache Deutsch, Heft 15: Redewendungen und Sprichwörter*, s. 4-9.
- Özdemir, A. (2006), *Türk Atasözlerinden Seçmeler*, İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınlar.
- Yurtbaşı, M. (1994), *Türkisches Sprichwörterlexikon*, (2. Auflage), Ankara: Özdemir Yayıncılık.
- Yurtbaşı, M. (2002), *Alman Atasözleri ve Türkçe Karşılıkları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Online-Quellen:

<http://www.wissenswertes.at/index.php?id=sprichwort-frau>

Zugriffsdatum: 22.07.2017

<http://www.sprichwoerter.net/content/category/8/30/95/>

Zugriffsdatum: 22.07.2017

<http://www.alle-sprichwoerter.de/cgi-bin/selector.cgi>

Zugriffsdatum: 23.07.2017

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Elektromanyetik Alanın *Aloe vera* Bitkisinin Büyüme ve Gelişimine Etkisi¹

Emirhan Varol² Hayat Sivrikaya³ Yunus Emre Akkaya⁴

Received/27.06.2019

Published/15.12.2019

Özet

Bitki gelişiminde etkili çevresel koşullar arasında yer alan ve yıllarca bitkiler üzerindeki etkisi araştırılan elektromanyetik alanın bitki gelişiminde etkili olduğu öngörülmektedir. Zengin bir içeriğe sahip olan *Aloe vera* bitkisi sağlık, kozmetik, gıda alanında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. *Aloe vera*'nın etkilerinin fazlalığından dolayı önemi giderek artmaktadır. Bu öngörüden yola çıkarak çalışma elektromanyetik alanın *Aloe vera* bitkisi üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan deneysel yöntemle yapılan bu çalışma da 5 deney grubu 5 kontrol grubu olmak üzere 10 farklı saksıda yetiştirilen *Aloe vera* bitkisi kullanılmıştır. Bitkilerdeki büyüme ve yeşil yaprak boylarındaki gelişimleri 36 gün boyunca gözlemlenmiş ve ölçümler yapılarak boy uzunlukları 7 gün ara ile not edilmiştir. Verilerin analizinde elektromanyetik alanın etkisini belirlemek ve mevcut durumu ortaya koymak amacıyla bitki yeşil yaprak boyları, kök uzunlukları, kütle ve protein miktarları ölçülüp kaydedilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler Microsoft Office Excel 2010 programında analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elektromanyetik alanın *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğu tespit edilirken, elektromanyetik alanda yetişen bitkilerin bitki yetiştiriciliğinde, erkencilik açısından deney grubundan bağımsız elektromanyetik alan dışında yetişen bitkilerden daha hızlı büyüme ve köklenme gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: aloe vera, elektromanyetik alan, bitkilerde büyüme ve gelişme, bitki

Effect of Electromagnetic Field on Growth and Development of *Aloe vera* Plant

Abstract

¹Bu çalışma, 25-28 Mart 2019 tarihinde Bursa'da yapılan TUBİTAK 13. Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması Bölge Finalinde özet olarak sunulmuştur.

²Balıkesir Açı Ortaokulu 7. Sınıf Öğrencisi ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7665-7496>, BALIKESİR

³Balıkesir Açı Ortaokulu 6. Sınıf Öğrencisi ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3905-1484>, BALIKESİR

⁴Balıkesir Açı Ortaokulu Fen Bilimleri Öğretmeni. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6686-0738>, BALIKESİR.

It is estimated that electromagnetic field, which is among environmental conditions that affect plant growth and whose effects upon plants have long been studied is effective upon plant development. *Aloe vera* plant, having a rich content, is widely used in health, cosmetics and food sectors. Importance of *Aloe vera* has been increasing due to its effects. With this estimation, the study was done in order to explore the effect of electromagnetic field upon *Aloe vera* plant. Of quantitative study methods, experimental method was used and 10 *Aloe vera* plants, grown in different pots, were used and 5 experimental groups and 5 control groups were composed. Growth of the plant and growth of green leaves were observed for 36 days and length of leaves was measured every seven days. To determine the effect of electromagnetic field and to demonstrate the existing situation; lengths of green leaves, root lengths, mass and protein amounts of the plants were measured and written down. The data obtained from the study were processed and analyzed via Microsoft Office Excel 2010 program. As a result of the analyses, it was explored that electromagnetic field had significant effects upon growth and development of *Aloe vera* plant. The plants growing in electromagnetic field grew faster and had better roots than the experimental group in terms of early growth.

Keywords: aloe vera, electromagnetic field, growth and development in plants, plants

1. Giriş

Dünyada tedavi amaçlı ve baharat olarak kullanılan bitkilerin sayısının 20.000 civarında olduğu Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından rapor edilmiştir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2012). Bu bitkilerden biri olan *Aloe vera* Afrika kökenli bir bitki olup kullanım tarihi yaklaşık olarak 6000 yıl öncesine kadar uzanmakta ve Dünya’da 400’den fazla türü olduğu bilinmektedir (Scala, vd., 2013; Akev, vd., 2015). *Aloe vera*’nın botanik adı *Aloe barbadensis miller*’dir. Asphodelaceae (Liliaceae) ailesine ait, ağaçsı, uzun ömürlü, etli, bezelye yeşili renkte bir bitkidir. Genel olarak Afrika, Avrupa ve Amerika’nın kuru bölgelerinde yetişmektedir. Türkçe adı “Sarisabır veya Ödağacı” olup, özellikle yurdumuzun Güneybatı Anadolu bölgesinde yetişmektedir (Scala, vd., 2013; Türsen ve Türsen, 2014).

Aloe vera ismi Latin kökenlidir ve “gerçek Aloe” anlamını taşır. Bu ismin verilmesinin nedeni ise insan sağlığı için en faydalı tip olmasıdır. Günümüzde bu bitki Hindistan, Çin, Güneyorta Amerika, Karayipler, İspanya, Meksika ve kısmen Teksas ve Florida’da yetiştirilmektedir. *Aloe vera*, epitel hücrelerin çoğalmasını hızlandırır, bağışıklık sistemini düzenler, antibakteriyel ve antiviral özellikler gösterir, ağrı kesici ve ateş düşürücü etkisi vardır, depresyon, uyku bozukluklarını giderir, antioksidant etki gösterir (Çete, Arslan ve Yaşar, 2005). *Aloe vera*, özellikle cilt hastalıklarının tedavisinde, aynı zamanda mide rahatsızlığı, böbrek hastalığı, kabızlık, hemoroid, bademcik iltihabı ve saç dökülmesi gibi farklı bozukluklar için yüzyıllar boyunca insanlığın kullandığı "mucizevi" bir bitki olarak anılmıştır (Chung ki, 2006).

Aloe vera içerdiği vitaminler, enzimler, mineraller, şekerler, amino asitler gibi potansiyel olarak aktif bileşenler ile yara ve dokuların iyileşmesinde önemli rol oynamaktadır (Scala, vd., 2013). Günümüzde ise *Aloe vera* yapraklarının kuru halini içeren ürünler ve yapraklarından üretilen jel ve meyve suları kullanılmakta olup, *Aloe vera* jelinin kaşıntı, yanma hissi ve skar oluşumunu azalttığı da bilinmektedir. Uzun yıllardan beri yanık tedavisinde kullanılmaktadır. Tedavi süresini kısaltmakta, iyileşme ve epitel oluşum hızını arttırmaktadır

(Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2012). Yaralarda (Sarı, vd., 2010), yanık ve harici yaralanmalar (Sıcak, Çolak, İlhan, Sevindik ve Alkan, 2013) cilt mantarı enfeksiyonları, bazı kanser tedavilerinde kullanıldığı ve bağışıklık sistemini güçlendirici etkileri olduğu da tespit edilmiştir (Durusoy ve Gözel Ulusoy, 2007; Hamman, 2008; Özkorkmaz ve Özay, 2009; Bacanlı, vd., 2012; Dat, poon, Pham ve Doust, 2012). Ayrıca radyasyon hasarına karşı cildi koruyucu etkisi, anti-inflamatuar, anti mikrobiyal, nemlendirici ve anti-aging etkisi olduğu da bildirilmiştir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2012; Türsen ve Türsen, 2014).

Bu faydalarının yanında *Aloe vera*, ilaç, kozmetik, gıda, tekstil gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. *Aloe vera* 'nın bileşenlerinin etkilerinin fazlalığı öneminin giderek artmasına ve bu alanda hala daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır (Akev, vd., 2015).

1.1. Elektromanyetik Alan ve Bitki Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Bir elektrik yükünün hareketi sonucunda uzayda oluşan değişikliklere elektromanyetik alan (EMA) denir. Elektrik enerjisi, elektromanyetik kuvvet oluşturur (Kuzugüdenli ve Kaya 2012). Elektrik sistemlerinden kaynaklanan EMA oldukça düşük frekanslı (50 Hz) olup, sistemin gücüne ve yakınlığına bağlı olarak farklı şiddetlerde etkileyici olabilmektedir (Dardeniz ve Tayyar 2007). Çeşitli canlı organizmalar EMA'dan farklı şekillerde etkilenmekte, bu etkiler uygulanan bölgelere bağlı olarak değişiklik göstererek hücre düzeyinde ortaya çıkmaktadır (Yakıncı, 2016). Bitkiler çevresel koşullardaki değişimlere bağlı olarak büyüme, gelişme ve fizyolojilerini değiştirebilirler (Kılıç ve Çavuşoğlu, 2009).

EMA'nın bitki gelişimi üzerine etkisi ile ilgili ilk araştırmalar 1930 yılında Ssawostin tarafından gerçekleştirilmiştir (Kuzugüdenli ve Kaya, 2012; Dardeniz ve Tayyar, 2007). EMA ile bitki gelişimi ve büyümesi üzerine yapılan diğer çalışmalarda, buğday (Ćirković, vd., 2017), domates, soya fasulyesi (Baby, 2011), cardinal üzüm çeşidi (Dardeniz ve Tayyar, 2007), karaçam (Kuzugüdenli ve Kaya, 2012) ve oğulotu (Yalçın ve Tayyar, 2011) gibi çeşitli bitkilerin verimlerinin EMA'dan olumlu şekilde etkilendiği belirtilmektedir (Güçlü, 2011).

Mısır ile yapılan bir araştırmada, kontrole göre 10 dakikalık 0.15 mT'lık manyetik alan uygulaması ile çimlenmede en yüksek değer elde edilmiştir. Ayrıca yaş sürgün ağırlığında kontrole göre %72'lik, sürgün uzunluğunda ise %25'lik bir artış olduğu belirtilmiştir. Manyetik alanın bitkilerde bir enerji artışına neden olduğu, daha sonra bu enerjinin atomlar arasında dağılarak metabolik aktiviteyi hızlandırdığı ve sonuç olarak da daha iyi bir çimlenmeye neden olabileceği ifade edilmiştir (Aladjadjiyan, 2002).

Farklı şiddetlerdeki EMA uygulamalarının tohum çimlenmesi, ürün verimi, solunum oranı, sıcaklık kaybı, tohumdaki kimyasal değişiklikler, kök büyümesi ve fide gelişim özellikleri üzerine etkileri inceleme konusu olmuştur. Değişik bitkilerde yapılan EMA çalışmalarında, kontrole göre çimlenme yüzdelerinde bir artış olduğu saptanmıştır (Yalçın ve Tayyar, 2011). Yapılan çeşitli çalışmalarda EMA'nın bitki tohumlarının çimlenme oranı üzerinde olumlu etkileri saptanmıştır (Bahar, Majd ve Abdi, 2009; Odhiambo, Ndiritu ve Wagara, 2009).

Elektromanyetik alan stresinin, çeşitli bitki türlerinin yaprak morfolojisi ve anatomisi üzerinde önemli değişimlere sebep olduğu belirtilmiş ve sadece birkaç çalışmada elektromanyetik alan stresine maruz kalan bitkilerde yaprak yüzey alanı ve kalınlığında artışlar meydana geldiği tespit edilmiştir (Kılıç ve Çavuşoğlu, 2009).

Değişik bitki tür ve çeşitleri ile yapılan çalışmalarda elektromanyetik alanın çiçek sayısı, verim, tohum çimlenme oranı/hızı, erkencilik üzerine pozitif etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur (Eşitken, 2002; Dardeniz ve Tayyar, 2007; Kılıç ve Çavuşoğlu, 2009; Kuzugüdenli ve Kaya, 2012). EMA ile yapılan çalışmaların çoğunu tek yıllık bitkiler oluşturmakta olup, *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimine olan etkilerine yönelik yeterli araştırmaya rastlanmamıştır.

Elektromanyetik alanın *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimine yönelik olarak, yeşil yaprak boy uzaması, köklenme, ağırlık, protein miktarı etkilerinin değerlendirildiği araştırmamızda, bitki gelişiminde etkili çevresel koşullar arasında yer alan ve yıllarca bitkiler üzerindeki etkisi araştırılan elektromanyetik alanın bitki gelişiminde etkili olduğu öngörülmektedir. Bu öngörüden yola çıkarak çalışmamızda elektromanyetik alanın *Aloe vera* bitkisi üzerindeki etkisi araştırılarak, *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimine olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda *Aloe vera* bitkisinin kullanıldığı ürünlerin piyasada giderek popüler hale gelmesi maliyetlerinin artmasına, ürün skalası genişledikçe arz talep oranları dengesinin bozulmasına neden olabileceği anlamına gelmekte olup, bu durum da araştırmanın önemini arttırmaktadır.

EMA ile *Aloe vera* bitkisi yetiştiriciliğinde, erkenciliğin sağlanması, *Aloe vera* kullanılan endüstriyel alanlar için daha kısa sürede, daha fazla ham madde sağlanması, ürün fiyatlarının düşürülmesi, fiyatların düşmesi ile kullanıcılar tarafından daha ulaşılabilir ürünler elde edilmesi düşüncesi araştırmamızın birincil amacı olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışma elektromanyetik alanın *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimine olan etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

2. Materyal Ve Metot

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada EMA' nın *Aloe vera* bitkisi üzerindeki etkisini belirlemek adına nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan deneysel yöntem kullanılarak öngörülen hipotezlere cevap aranmıştır. Deneysel araştırmalar, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini belirlemeyi amaçlayan ve araştırmacının öngördüğü denenceleri test etmeye yarayan bir araştırma yöntemi olarak laboratuvar veya laboratuvar dışında bir deney düzeninde uygulanan, bilimsel bilgiyi objektif biçimde elde etmeye yarayan araştırmaları tanımlamaktadır. Çalışmamızda EMA' nın *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişimine etkisi denek çiftleri oluşturularak ve seçkisiz atama yapılarak araştırıldığından araştırma deseni olarak eşleştirilmiş, seçkisiz araştırma deseni kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan *Aloe vera* bitkilerinin özellik açısından eşdeğer oldukları varsayılmıştır.

2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın sınırlılıkları arasında EMA'nın bitki çeşitliliği açısından, sadece *Aloe vera* bitkisinin büyümesi ve gelişimi üzerindeki etkisi araştırılmış olmasının yanında, 36 günlük bir gözlem süresinin olması ve EMA'nın *Aloe vera* bitkisinin büyümesi, ağırlık, köklenme, protein miktarı ve yeşil yaprak boyu açısından gelişimi incelenmiş olması yer almaktadır.

2.3. Araştırmanın Değişkenleri

Deneysel çalışmaların temel kavramı değişkenlerdir. Değişkenler arasındaki neden-sonuç bağlantısının arandığı deneysel çalışmalarda bağımsız değişkenler kontrollü olarak değiştirilir

bunun bağımlı değişken üzerindeki etkisi ölçülür. Araştırmamızda bağımsız değişken EMA iken bağımlı değişken ise *Aloe vera* bitkilerindeki büyüme ve gelişme miktarıdır. Araştırmalarda bağımsız değişken uygulanan gruplara deney grubu, popülasyonu temsil etme açısından deney grubu ile aynı özelliklere sahip olan ancak deney grubunun tersine deneysel işleme tabi tutulmayan gruba kontrol grubu denilmektedir (Büyüköztürk, vd., 2018).

2.4. Bitki Yetiştirilmesi

Çalışmamızda EMA' da yetişen *Aloe vera* bitkileri deney grubu, deney grubundan bağımsız EMA dışında yetişen *Aloe vera* bitkileri kontrol grubunu temsil etmektedir. Literatürde *Aloe vera* bitkisi yetiştiriciliği için kullanılan en verimli toprak olarak Humus (4 ölçek) + Dere kumu (1 ölçek) + Ponza taşı (1 ölçek) + Torf (2 ölçek) karışım ile saksı toprağı hazırlandı. Daha sonra bitkiler her biri aynı yaprak sayısı (2 yaprak) ve boy uzunlukları bakımından özdeş hale getirilip 12 saksıya dikildi. Bu *Aloe vera* fidelerinden, rastgele olmak şartıyla 10 adet seçilerek araştırmanın deney grubu ve kontrol grubu oluşturuldu. Deney grubu günde 24 saat 50 Hz. EMA'ya maruz bırakılmıştır. 50 Hz frekans canlıların günümüz yaşam koşullarında maruz kaldıkları bir frekanstır. Her iki grupta aynı çevre koşulları içinde günde 8-10 saat güneş ışığı alacak şekilde oda sıcaklığında (22⁰C) uygun bir ortama yerleştirildi. Kontrol grubu ise deney grubundan 3 m uzağa ve aynı miktarda ışık alabilen bir yere yerleştirilmiştir. Bu süreçte, bitkiler, musluk suyu ile haftada iki kez sulandı. Araştırmacılar tarafından tasarlanan EMA bobin yüksekliği ayarlanabilir deney düzeneğine 50 Hz ve 0,0221 T (221 gauss) (22.1mT) şiddetinde EMA oluşturacak olan bobin hazırlanmıştır. Bu bobin 0,25mm çapında ve 2200 sarımlı bakır telden oluşmakta ve 24 volt ve 0,8 Amperlik akım geçmektedir.

Aloe vera fidelerinin ekilmesinden sonra deney ve kontrol grubunun yaprak boy uzunlukları yedişer gün ara ile 36 gün süresince her yeşil yaprağın boyu ölçülerek veriler Excel programına kaydedilip ortalamaları alınmıştır.

2.5. Bitki Yapraklarının Homojenize Edilmesi

Deney ve kontrol grubundan alınan yapraklardaki protein tayini, ilimizde bulunan üniversitenin kimya laboratuvarında gerçekleştirilmiştir. Kantitatif protein miktarları, Coomassiebrillant G- 250 boyası ile asidik ortamda proteinlerin boyanması esasına dayanır. Bu amaçla belirli miktarda yaprak numuneleri, ev tipi bıçaklı karıştırıcı kullanılarak homojenize edilmiştir. Elde edilen homojenizat, 5000 rpm'de 15 dakika santrifüj edilerek çözülmeyen kalıntılar uzaklaştırılarak berrak bir çözelti oluşturulmuştur. Bu çözelti içerisindeki proteinler mg/mL olarak saptanmıştır.

2.6. Coomassiebrillant G-250 Reaktifinin Hazırlanması

25 mg Coomassiebrillant G-250 reaktifi 15 mL etilalkol içerisinde çözülerek elde edilen çözelti üzerine %95, 25 mL fosforik asit çözeltisi eklenerek söz konusu reaktif hazırlanmıştır.

2.7. Protein Tayin İşlemi

Protein tayini için standart olarak serum albümin proteini kullanılmıştır. Bu amaçla 1 mg/mL olacak şekilde hazırlanan stok serum albümin çözeltisi hazırlanarak yirmi bir (21) farklı tüp içerisine 5'er mL reaktif otomatik pipetler ile ilave edilmiştir. İlk 10 tüp içerisine 10-20-30-40-50-60-70-80-90-100 mL stok serum albümin çözeltisi ilave edilmiştir. Diğer 10 tüpe ise deney ve kontrol grubu bitki ekstratlarından ayrı ayrı 100 mL ilave edilmiştir. Kör deneme olarak

kullanılacak son tüpe ise 100 mL saf su konulmuştur. Bütün tüpler otomatik çalkalayıcıda 10 dakika karıştırıldı. Oluşan protein-boya komplekslerinin renk şiddetleri 595 nm’de köre karşı spektrofotometrede absorbansları belirlendi. Serum albümin derişimlerine karşı absorbans değerleri kullanılarak standart bir doğru elde edildi. Bu doğrunun grafiği kullanılarak, numunelerin absorbanslarından protein miktarları belirlendi. Deney ve kontrol gruplarındaki *Aloe vera* bitkileri araştırmanın tamamlandığı gün saksılardan çıkarılarak kök boyları ölçülerek Microsoft Office Excel 2010 programına kaydedildi.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında yetiştirilen bitkilerden 24 saat/gün EMA’ya maruz kalan deney grubundaki *Aloe vera* fidesinin büyüme ve gelişme ölçümleri ile kontrol grubundaki *Aloe vera* fidesinin büyüme ve gelişme ölçümleri Tablo 1 ‘de verilmiştir.

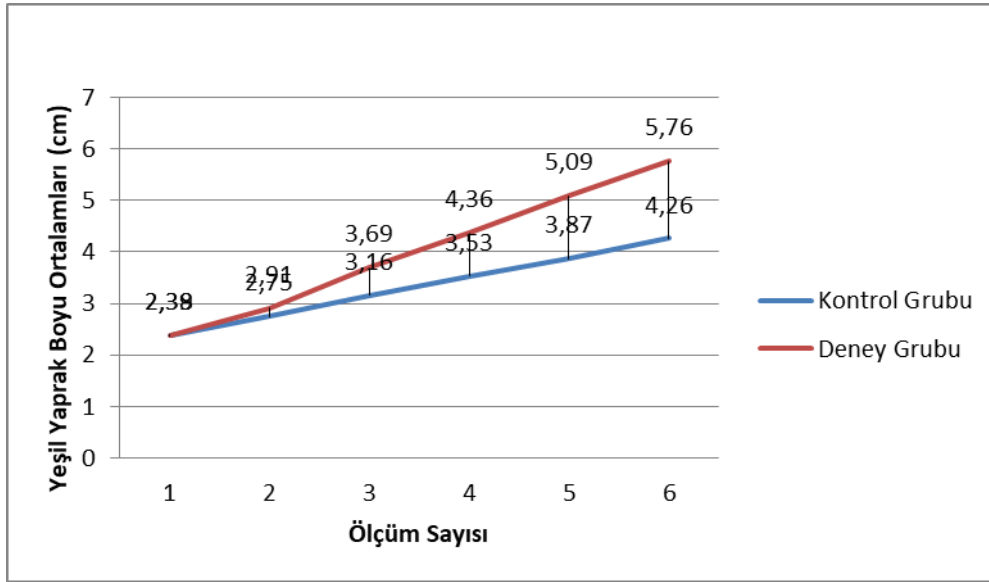
Tablo 1. Deney ve Kontrol grubu *Aloe vera* Bitkisi Yeşil Yaprak Boyu Ortalamaları

Ölçüm Zamanı	Deney Grubu Yeşil Yaprak Boyu Ortalamaları (cm)						Kontrol Grubu Yeşil Yaprak Boyu Ortalamaları (cm)					
	Saksı1	Saksı2	Saksı3	Saksı4	Saksı5	Ortalama	Saksı1	Saksı2	Saksı3	Saksı4	Saksı5	Ortalama
1. Gün	2,4	2,75	2,5	2,25	2,38	3,3	1,15	2,5	3	2	2,39	
8. Gün	2,4	2,9	3,4	3,1	2,75	2,91	3,8	1,5	2,55	3,2	2,7	2,75
15. Gün	3,1	3,8	3,85	3,9	3,8	3,69	4,35	1,7	2,6	3,8	3,35	3,16
22. Gün	3,9	4,4	4,5	4,5	4,5	4,36	4,6	2,1	2,8	4,25	3,9	3,53
29. Gün	4,6	5,1	5,2	5,25	5,3	5,09	4,75	2,3	3,2	4,6	4,5	3,87

3 6. Gün	5, 3	5, 7	5, 9	5, 8	6, 1	5, 76	5, 2	2, 7	3, 7	4, 9	4, 8	4, 26
----------------	---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	----------

Tablo 1’de görüldüğü gibi 1. gün ölçümlerinde deney ve kontrol gruplarındaki *Aloe vera* bitkisi yeşil yaprak boyu ortalamaları deney grubunda 2,38 cm, kontrol grubunda 2,39 cm ile deneyin özdeş koşullarda başladığı kabul edilmiştir.

EMA’ya maruz kalan *Aloe vera* bitkisinin ölçüm yapılan günlerdeki yeşil yaprak boyu ortalama değerleri ile kontrol grubunda yer alan *Aloe vera* bitkisinin ölçüm yapılan günlerdeki yeşil yaprak boyu ortalama değerleri karşılaştırıldığında büyüme ve gelişmesinin daha hızlı olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Grafik 1. Deney ve Kontrol Grubu Yeşil Yaprak Boyu Ortalamaları (cm)

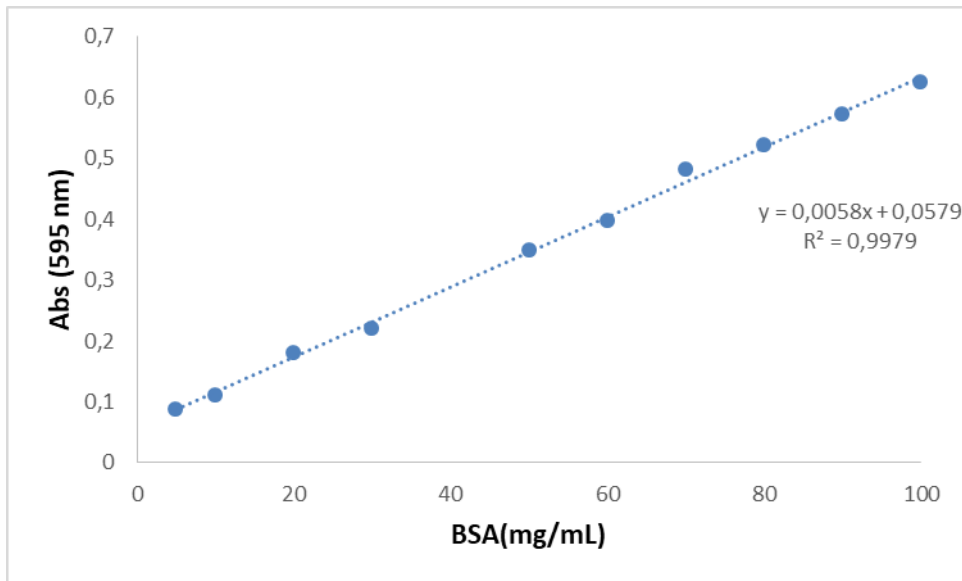
Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Yeşil Yaprak Kütle Ölçüm Değerleri

Deney Grubu Kütlesi (mg)		Kontrol Grubu Kütlesi (mg)	
Saksı 1	1,5128	Saksı 1	0,7824
Saksı 2	0,4111	Saksı 2	0,5514

Saksı 3	0,6058	Saksı 3	1,3624
Saksı 4	0,7731	Saksı 4	0,8971
Saksı 5	1,7493	Saksı 5	0,7829
Ortalama	1,01042	Ortalama	0,87524

Tablo 2’de Deney grubu ve kontrol grubunda yer alan 10 saksıdan alınan *Aloe vera* bitkisi yeşil yaprakları toplam kütle miktarları verilmiştir. Deney grubunda yer alan *Aloe vera* bitkilerinin analitik tartı ile yapılan kütle ölçüm değerleri ortalaması 1,01042 mg olarak, kontrol grubunda bulunan *Aloe vera* bitkilerinin analitik tartı ile yapılan kütle ölçüm değerleri ortalaması 0,87524 mg olarak ölçülmüştür. EMA’ya maruz bırakılan *Aloe vera* bitkisinin kütle ölçüm değerleri kontrol grubuna göre daha yüksek bulunmuştur.

Deney grubu ve kontrol grubunda yer alan 10 saksıdan alınan *Aloe vera* bitkisi yeşil yaprakları kullanılarak elde edilen numunelerinin toplam protein miktarı analizi hesaplanmıştır. Buna göre Toplam Protein Miktarı Analizi 5-100 mg/mL arasında hazırlanan standart BSA (Bovine Serum Albumine) çözeltilerinin, 595 nm’deki absorbanslarıyla elde edilen verilerle Bradford Kalibrasyon grafiği çizilerek ($y=0,0058x+0,0579$) denklemi elde edilmiştir. Hazırlanan numunelerin 595 nm’deki absorbansları ile kalibrasyon grafiğinden elde edilen denklem kullanılarak, bu numunelerin protein miktarları mg/mL cinsinden hesaplanmıştır (Grafik 2).

Grafik 2. Bradford Kalibrasyon Grafiği

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubundaki *Aloe vera* Bitkilerinin Protein Miktarları

	Abs (595nm)		Sonuç (mg/mL)	
	Deney	Kontrol	Deney	Kontrol
Aloe Vera				
Saksı 1	0,0738	0,0857	2,74	4,79
Saksı 2	0,0951	0,0956	6,41	6,50
Saksı 3	0,1111	0,1057	9,17	8,24
Saksı 4	0,0937	0,088	6,17	5,19
Saksı 5	0,1106	0,0973	9,09	6,79
		Ortalama	6,72	6,30

Kalibrasyon grafiğinden elde edilen denklem kullanılarak (saksı 1, saksı 2, saksı 3, saksı 4 ve saksı 5) numunelerinin protein miktarları hesaplanmıştır (Tablo 3). *Aloe vera* bitkilerin yeşil yapraklarından elde edilen numunelerin toplam protein miktarları ölçüm değerleri karşılaştırıldığında deney grubunun 6,72 mg/dL, kontrol grubunun 6,30 mg/dL olduğu ve EMA'ya maruz bırakılan deney grubunun protein miktarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. *Aloe vera* Bitkisi Deney ve Kontrol Grubu Kök Boyları Ortalamaları (cm)

DENEY						KONTROL					
Saksı 1	Saksı 2	Saksı 3	Saksı 4	Saksı 5	Ortalama	Saksı 1	Saksı 2	Saksı 3	Saksı 4	Saksı 5	Ortalama
5,4	4,6	4,3	4,2	6	4,9	4,3	2,8	3,5	3,3	3,9	3,56

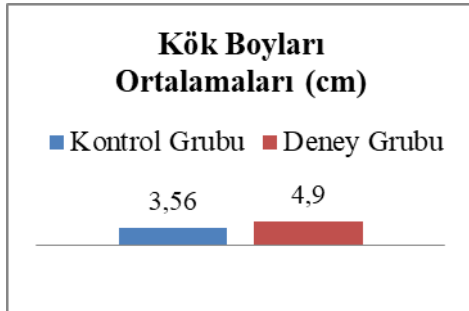

Deney ve kontrol gruplarındaki *Aloe vera* bitkileri araştırmanın tamamlandığı gün saksılardan çıkarılarak kök boyları ölçümleri Tablo 4’ de verilmiştir. Buna göre deney grubunun kök boy ölçümü ortalaması (4,9 cm), kontrol grubunun kök boy ölçümü ortalamasından (3,56 cm) daha yüksek bulunmuştur. Bu durum EMA’ya maruziyetin kök boyunu arttırdığını ortaya koymaktadır.

Deney tamamlandığında topraktan çıkarılan deney ve kontrol gruplarındaki *Aloe vera* bitkilerinin kök boyu uzunluk ortalamalarına bakıldığında EMA’ya maruz kalan deney grubunun kök boylarının daha uzun ve daha saçaklı olduğu tespit edilmiştir (Resim 1). Kök uzunluk ortalamaları Grafik 3’te verilmiştir.

Resim 1. *Aloe vera* bitkisinin Deney ve Kontrol Grubu Kök Uzunlukları

Grafik 3. Kök Boyları Ortalamaları

4. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma kapsamında EMA'nın *Aloe vera* bitkisinin büyüme ve gelişme üzerine etkisi araştırılmıştır. Yüksek kalitede ürün oluşturmak ve bitki çeşitlerinin yetersiz yönlerini geliştirmek için mutajenlerden faydalanılmaktadır. EMA uygulamaları da bunlarla beraber yeni araştırılan bir konudur.

Çalışmada düşük frekanslı (50 Hz) EMA kullanımına gidilmiş ve EMA’ya maruz bırakılan deney grubunda *Aloe vera* bitki yaprak boy uzamasının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Eşitken (2003)'in Camarosa çilek çeşidi kullanarak, manyetik alan oluşturmak amacıyla bitkilerin yaklaşık 30 cm yukarısından çıplak elektrik teli geçirilmiş ve yaklaşık 0.0054 Tesla (T) lık manyetik alan etkisi oluşturarak yaptığı araştırmada çilek bitkisinin hem büyüme hızını hem de deney ve kontrol grubunun besin elementleri (N,P,K,Ca,Mg,Na,Mn) miktarını karşılaştırmıştır. Kontrol bitkilerine göre MA uygulaması ile bitkilerde çiçeklenmenin kontrole

göre yaklaşık 11 gün erken olduğu, yaprak sayısı, yaprak alanı arttığı tespit edilmiştir. Racuciu, Calugaru ve Creanga, (2004)'nın 50 ile 250 mT arasındaki MA'a maruz bırakılan mısır bitkisinin gelişiminin bitki boyunun kontrole grubuna göre daha uzun olduğunu saptamışlardır. Aladjadjiyan, (2002)'nin mısır ile yaptığı çalışmada, deney grubunun kontrole göre 10 dakikalık 0.15 mT'lık manyetik alan uygulaması ile çimlenmede en yüksek değer elde edilmiştir. Manyetik alana maruz bırakılan deney grubunda yaş sürgün ağırlığı ve sürgün uzunluğunda anlamlı bir artış olduğu belirtilmiştir. Bu bulgular çalışmamızla paralellik göstermekle birlikte Grémiaux, vd., (2016)'nin düşük genlikli, yüksek frekanslı elektromanyetik alana maruz bırakılan Rosahybrida bitkisinde gecikmeye ve azalmaya neden olduğunu tespit etmiştir. Bu farklılığın EMA'ya maruz bırakılan bitkilerin ve EMA dozlarının farklı olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda 50 Hz frekansta, 22,1 mT manyetik alan şiddetinde ve günde 24 saatlik bir EMA uygulamasının *Aloe vera* bitkisinde büyümeyi pozitif yönde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yalçın ve Tayyar, (2011)'in oğulotu bitkisi üzerine manyetik alanın etkilerini saptamak için 3.8-4.8 mT'lık bir MA ile saniyede bir (1) metre yol alan hareketli bir zeminde, uygun ısıda çimlenme ve kök boy uzunluklarını değerlendirdiği çalışmada, düşük MA'nın bitki büyümesinde mitozu uyarırken, yüksek MA mitoz bölünmeyi inhibe ettiğini belirlemiştir. Araştırma bulgusu literatürle benzerlik göstermektedir.

Literatürde farklı EMA şiddetine maruz kalan bitkilerin ağırlıklarının EMA şiddetine paralel olarak artış gösterdiği belirtilmektedir. Çalışmamızda 50 Hz. EMA'ya maruz bırakılan *Aloe vera* bitkisinin kütle ölçüm değerleri kontrol grubuna göre daha yüksek bulunmuştur. Martinez, Carbonell ve Florez (2002)'in buğday ile yaptıkları bir çalışmada MA'ya maruz bırakılan bitki ağırlıklarında artış olduğunu saptamışlardır. Tahir ve Karim (2010)'in yaptıkları bir çalışmada beş farklı çeşide ait nohut tohumlarını 1500 Gaussluk statik manyetik alana 30, 50 ve 70 dakika maruz bırakmışlardır. Deney ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark bulunmamış ancak fide boylarında, kök ve gövde yaş-kuru ağırlıklarında kontrol grubuna göre 50 ve 70 dakika manyetik alana maruz bırakılan grupta olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Çalışma bulgusu literatür ile benzerlik göstermektedir.

Manyetik alana maruz bırakılan tohumlarda bitki ve kök gelişiminin hızlandığı, protein oluşumu aktive olmakta ve protein miktarı artmaktadır (Dardeniz ve Tayyar, 2007; Aladjadjiyan, 2002; Pietruszewski, 1996). Bu çalışmada deney grubunda EMA'nın *Aloe vera* bitkisinde kontrol grubuna göre 0,42 mg/ml daha fazla protein artışına neden olduğu tespit edilmiştir. Belyavskaya, (2002)'ya göre MA'da bitkilerin (bezelye), zayıf manyetik alana maruz kalmaları sonucu yoğun köklenme ve hormon sentezi fazla olmaktadır. Bu durum proteinin yoğunlaşmasına neden olduğu, aynı zamanda bitki köklerinde protein yapımı kadar yıkımını da hızlandırmıştır. Bu ifadeye göre önemli olanın, EMA'da hızlı ürün elde ederken, besin kalitesinin de korunabilmiş olmasına bağlı olduğu söylenebilir.

Acosta-Santoyo, Cameselle ve Bustoz (2017)'un çavdar tohumlarının çimlenmesine yönelik yaptıkları çalışmada düşük doz DC elektrik alanının uygulanması, topraktaki kirleticilerin olumsuz etkilerini telafi eden çimlenmeye ve bitkilerin büyümesine yardımcı olduğunu belirlemiş olup, bu durum çalışmamızda deney grubundaki bitkilerde protein miktarındaki artış ve köklenme artışı ile benzerlik göstermektedir.

Roshalska, (2008)'nin MA'nın, 16 Hz frekansı ve 5 mT manyetik akı yoğunluğu kullanarak yaptığı çalışmada, şeker pancarı kökü ve yaprak veriminde bir artışa neden olduğu, verimi olumlu etkilediği ve olumsuz hava koşullarında bu durumun daha

belirginleştğini tespit etmiştir. Sonuç olarak MA'nın, tohum büyümesi ve gelişmesi ile bitki üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

Dardeniz ve Tayyar (2007)'in cardinal üzüm çeşidinin yıllık dallarına 5, 10, 15, 20 ve 25 dakikalık sürelerde uygulanan 50 Hz 0.15 mT'lık düşük frekanslı elektromanyetik alanın, kalemlerin vejetatif gelişimi üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Araştırma neticesinde, Cardinal üzüm çeşidinin yıllık dallarına 10 ve 15 dk'lık sürelerde uygulanan 50 Hz frekanslı 0.15 mT EMA'nın köklenme ve vejetatif gelişim parametreleri üzerine olumlu etkileri bulunmuştur. Çalışmamızda da görüldüğü üzere *Aloe vera* gibi bitkilerde (örneğin soğanlı süs bitkileri, tropik bitkiler) örtü altı yetiştiriciliğinde EMA ciddi katkılar sağlayabilecektir. Bu nedenle ilgili literatürler çalışmamızı bu yönüyle desteklemektedir.

Aloe vera üzerinde oluşturulan Elektromanyetik alan etkisinin ıslahından elde edilecek olan ürünün daha kısa sürede ve daha güçlü büyüme ve gelişmesini sağlayacağından dolayı ürün üzerinde başarı ile uygulanabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Acosta-Santoyo, G., Cameselle, C. ve Bustos, E. (2017). Electrokinetic-Enhanced ryegrass cultures in soils polluted with organic and inorganic compounds. *Environ Res*, 158, 118-125.
- Akev, N., Can, A., Sütlüpinar, N., Çandöken, E., Özsoy, N., Özden T.Y.... Yanardağ, R. (2015). Twenty years of research on aloe vera, *İstanbul Ecz. Fak. Derg.*, 45(2):191-215.
- Aladjadiyan, A. 2002. Study of the influence of magnetic field on some biological characteristics of zea mais. *J. of Central European Agriculture*, 3(2), 90-94.
- Bahar, M., Majd, A., Abdi, S. (2009). Effects of (ELF) extremely low frequency (50 Hz) AC and DC magnetic fields on lentil germination and seedlings growth. *Iranian Physical Journal*, 3(2), 12-16.
- Bacanlı, M., Başaran, N., Başaran, A. (2012). İlaç-bitkisel ilaç kullanımının toksikolojik sonuçları. *Türkiye Klinikleri J Pharm. Sci.* 2(1), 83-94.
- Baby, S., Narayanaswamy, G. ve Anand, A. (2011). Superoxide radical production and performance index of photosystem in leaves from magnetoprimed soybean seeds. *Plant Signaling & Behavior*, 11(6), 1635-1637.
- Belyavskaya, A. (2004). Biological Effects Due to Weak Magnetic Field on Plants. *Advances in Space Research*, 34(7), 1566-1574.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, Salmat basım Yayıncılık Ltd.Şti, 1. Baskı: 1-37.
- Chung Ki, S. (2006). The history of Aloe. Park YI, Lee SK (Eds). New perspectives on aloe. springerscience + business media, LLC.USA. pp. 7-8.
- Çete, S., Arslan, F., Yaşar, A. (2005). Investigation of antimicrobial effects against some microorganisms of aloe vera and nerium oleander also examination of the effects on the xanthine oxidase activity in liver tissue treated with cyclosporin. *G. Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 18(3): 375-380.
- Ćirković, S., Bačić, J., Paunović, N., Popović, T.B., Trbovich, A.M., Romčević, N.... Ristić-Djurović, JL. (2017). Influence of 340 mt static magnetic field on germination potential and mid-infrared spectrum of wheat. *Bioelectromagnetics*, 38(7), 533-540.
- Dat, A.D., Poon, F., Pham, K.B.T., Doust, J. (2012). Aloe vera for treating acute and chronic wounds (Review). *Cochrane Database of Systematic Reviews* Issue 2. Art. No.: CD008762. DOI: 10.1002/14651858.CD008762.pub2.
- Dardeniz, A. ve Tayyar, Ş. (2007). Elektromanyetik alanın cardinal üzüm çeşidi kalemlerin vejetatif gelişimi üzerindeki etkileri. *Akdeniz Üni.Ziraat Fak. Dergisi*, 20(1):23-28.
- Durusoy, Ç. ve Ulusal, B. (2007). Dermatolojide bitkisel tedavi-fitoterapi. *Türk Dermatoloji Dergisi* (1), 47-50.
- Eşitken, A. (2003). Serada yetiştirilen çilekte manyetik alan uygulamasının etkileri. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi*, 34(1), 25-27.
- Faydaoğlu, E. ve Sürücüoğlu, M.S. (2013). Tıbbi ve aromatik bitkilerin antimikrobiyal, antioksidan aktiviteleri ve kullanım olanakları. *Eüfbed-Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2): 233-265.
- Güçlü, G.G. (2011). 50 Hz elektromanyetik alanlar ve biyolojik etkileri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Enerji Enstitüsü Enerji Bilim ve Teknoloji Anabilim Dalı Enerji Bilim ve Teknoloji Programı, İstanbul.
- [Grémiaux, A.](#), [Girard, S.](#), [Guérin, V.](#), [Lothier, J.](#), [Baluška, F.](#), [Davies, E.](#), [Bonnet, P.](#) ve [Vian, A.](#) (2016). Low-amplitude, high-frequency electromagnetic field exposure causes delayed and reduced growth in *Rosa hybrida*. *J Plant Physiol*, 190, 44-53. <https://doi.org/10.1016/j.jplph.2015.11.004>

- Hamman, JH. (2008). Composition and applications of aloe vera leaf gel. *Molecules*, 13(8), 1599-1616.
- Kuzugüdenli, E. ve Kaya, C. (2012). Karaçamın (pinus nigra arnold.) çimlenmesi ve gelişimi üzerine manyetik alanın etkisi. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(2): 31-34.
- Kılıç, S. ve Çavuşoğlu, K. (2009). İncir (ficus carica) yapraklarının bazı anatomik parametreleri üzerine elektromanyetik alan stresinin etkileri. *Biological Diversity and Conservation*, 2(3), 107-111.
- Martinez, E., Carbonell, V.M. ve Florez, M. (2002). Magnetic biostimulation of initial growth stages of wheat (Triticum aestivum L). *Electromagnetic Biology and Medicine*, 21(1), 43- 53.
- Odhiambo, J.O., Ndiritu, F.G. ve Wagara, I.N. (2009). Effects of static electromagnetic fields at 24 hours incubation on the germination of Rose Coco Beans (Phaseolus Vulgaris). *Romanian J. Biophys*, 19(2), 135–147.
- Özkorkmaz, E. ve Özyay, Y. (2009). Yara iyileşmesi ve yara iyileşmesinde kullanılan bazı bitkiler. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 2(2), 63-67.
- Pietruszewski, S. (1996). Effects of magnetic biostimulation of wheat seeds on germination, yield and proteins. *Int. Agrophysics*, 10 (1), 51– 55.
- Racuciu, M., Calugaru, G.H. ve Creanga, D.E. (2006). Static magnetic field influence on some plant growth. *Rom. Journ. Phys*, 51(1-2), 245- 251.
- Rochalska, M. (2008). The influence of Low Frequency Magnetic Field Upon Cultivative Plant Physiology. *Nukleonika*, 53(1), 17-20.
- Sarı, A.O., Oğuz, B., Bilgiç, A., Tort, N., Güvensen, A.... Şenol, S.G. (2010) Ege ve güney marmara bölgelerinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. *ANADOLU, J. of AARI*, 20(2): 1-21.
- Scala K.D, Vega-Gálvez A, Ah-Hen K, Nuñez-Mancilla Y, Tabilo-Munizaga G, Pérez-Won M.,...GIOVAGNOLI C (2013). Chemical and physical properties of aloe vera (aloe barbadensis miller) gel stored after high hydrostatic pressure processing. *Food Sci. Technol*, Campinas; 33(1): 52-59.
- Sıcak, Y., Çolak, ÖF., İlhan, V., Sevindik, E., Alkan, N. (2013). Köyceğiz yöresinde halk arasında yaygın olarak kullanılan bazı tıbbi ve aromatik bitkiler. *Anadolu Doğa Bilimleri Dergisi*, 2(4): 70-77.
- Tahir, N.A.R. ve Karim, H.F.H. (2010). Impact of magnetic application on the parameters related to growth of chickpea (Cicer arietinum L). *Jordan Journal of Biological Sciences*, 3(4), 175-184.
- Türsen, B. ve Türsen, Ü. (2014) Dermatolojide aloe vera. *Dermatoz*, 5(4), 1-11.
- Yalçın, S. ve Tayyar, Ş. (2011). Oğulotu tohumlarının çimlenmesi ve fide gelişimi üzerine manyetik alanın etkisi. *Y.Y.Ü. Tar. Bil. Dergisi*, 21(3), 190-197.
- Yakıncı, Z.D. (2016). Elektromanyetik alanın insan sağlığı üzerindeki etkileri. *T.C.İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 44-54.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

5-20 MeV Aralığında Bazı Demir Grubu Element İzotoplarının (Sc - Ni) için (α , n) Reaksiyon Tesir Kesiti Hesaplamaları

Ercan Yıldız¹

Received/17.07.2019

Published/15.12.2019

Özet

Nükleer füzyon-fisyon reaktörlerinin tasarımında önemli yapısal malzeme olarak kullanılan demir grubu elementlerinin (Sc, Mn, Fe, Co, Ni) özelliklerinin araştırılması nükleer reaktörler açısından önemli hale gelmiştir. Nükleer reaksiyonlardan elde edilen sonuçlar, bu yapısal malzemeler için bazı izotopların geliştirilmesinde kullanılabilir. Bu nedenle, bu çalışmada ^{45}Sc (α , n) ^{48}V , ^{55}Mn (α , n) ^{58}Co , ^{54}Fe (α , n) ^{57}Ni , ^{59}Co (α , n) ^{62}Cu , ^{62}Ni (α , n) ^{65}Zn tesir kesitleri reaksiyonlar TALYS 1.8 ve NON-SMOKER kodları kullanılarak 5-20 MeV enerji aralığında hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar EXFOR veri tabanından elde edilen deneysel veriler ile karşılaştırıldı.

Anahtar kelimeler: tesir kesiti, NON-SMOKER, TALYS 1.8

(α , n) Reaction Cross Section Calculations of Some Iron Group Element Isotopes (Sc - Ni) in the 5-20 MeV Range

Investigation of the properties of iron group elements (Sc, Mn, Fe, Co, Ni) used as important structural material in the design of nuclear fusion-fission reactors has become important for nuclear reactors. The results obtained from nuclear reactions can be used in the development of some isotopes for these structural materials. Therefore, in this study ^{45}Sc (α , n) ^{48}V , ^{55}Mn (α , n) ^{58}Co , ^{54}Fe (α , n) ^{57}Ni , ^{59}Co (α , n) ^{62}Cu , ^{62}Ni (α , n) ^{65}Zn cross sections reactions TALYS 1.8 and NON - calculated in 5-20 MeV energy range using SMOKER codes. The results were compared with the experimental data obtained from EXFOR database.

Keywords: cross-section, NON-SMOKER, TALYS 1.8

1. Giriş

Nükleer füzyon, insanoğluna sınırsız enerji sunan güvenli ve temiz bir enerji kaynağıdır. Bir füzyon enerji sisteminin en önemli avantajlarından biri, nispeten kıt olan fisyon yakıt

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Tıbbi Görüntüleme Teknikleri Bölümü, 46100, Kahramanmaraş, TÜRKİYE , ercan7306@hotmail.com

kaynaklarının aksine, doğada bol miktarda füzyon yakıtı bulunmasıdır. Ayrıca, bir füzyon enerji sistemi, diğer enerji kaynaklarına kıyasla güvenlik ve çevresel avantajlar açısından çekici bir ürünün özelliklerine sahiptir. Bu nedenle, füzyon enerji reaktörlerinin piyasaya nüfuzu yakın gelecekte enerji üretiminde bir devrim yaratabilir. Bununla birlikte, ticari saf füzyon reaktörlerinin piyasaya girmesi 2050 yılından önce beklenmiyordu. Öte yandan, bir füzyon ve fisyon reaktörünün kombinasyonu, elektrik üretimi için nispeten daha erken bir füzyon santralinin devreye girmesi için gerçekçi şanslara sahip olabilir [1].

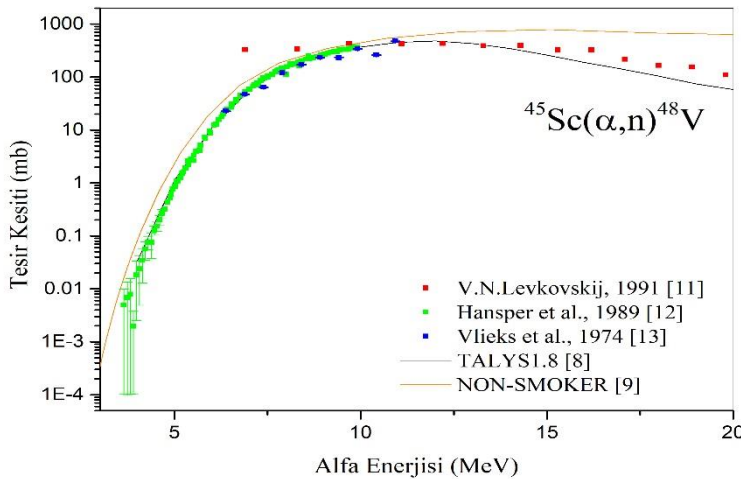
İlk duvar örtü sistemi nükleer füzyon reaktörleri için yapısal temel malzemelerdir. Nükleer füzyon reaktörlerinin başarısı, füzyon reaktörlerinin temel yapı malzemeleri olan ilk duvar örtü sisteminin performansına ve güvenilirliğine büyük ölçüde bağlıdır. Bu nedenle, füzyon reaktörü teknolojisi için yapısal malzemelerin seçimi son derece önemlidir [2-5]. Bu malzemeler aktivasyon özelliklerine göre sınıflandırılabilir. Sc, Mn ve Fe düşük aktivasyon elementleri olarak kabul edilirken, Nikel (Ni), Kobalt (Co) gibi elementler yüksek aktivasyon materyallerinden bazılarıdır [6].

Füzyon teknolojisindeki nükleer veri bilgisi, nükleer yapı, nükleer bozulma ve nükleer reaksiyon alanlarında büyük öneme sahiptir. Deneysel ölçümler ve sistematik tahminler, özellikle nükleer reaksiyonların tesir kesitlerini tahmin etmek için oldukça yararlıdır [7].

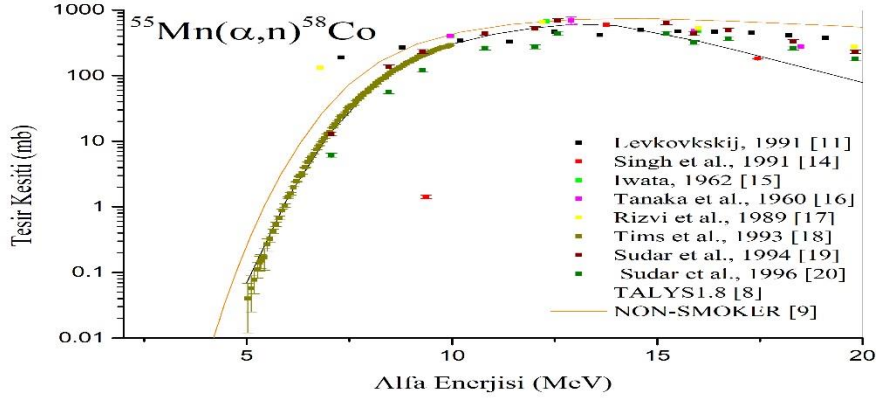
Bu çalışmada, $^{45}\text{Sc}(\alpha, n)^{48}\text{V}$, $^{55}\text{Mn}(\alpha, n)^{58}\text{Co}$, $^{54}\text{Fe}(\alpha, n)^{57}\text{Ni}$, $^{59}\text{Co}(\alpha, n)^{62}\text{Cu}$, $^{62}\text{Ni}(\alpha, n)^{65}\text{Zn}$ reaksiyonlarının enine kesitleri alınmıştır. TALYS 1.8'de hesaplanan [8] ve NON-SMOKER [9] kodları kullanıldı. Elde edilen sonuçlar EXFOR veri tabanından elde edilen deneysel veriler ile karşılaştırıldı [10].

2. Sonuç ve Tartışma

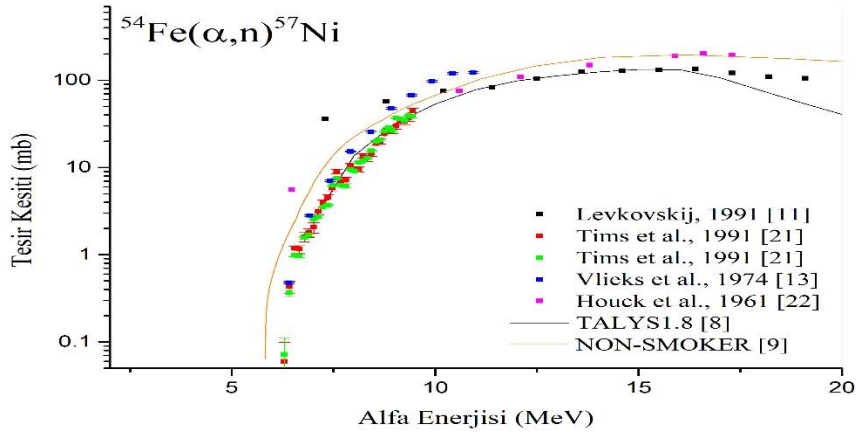
(α, n) reaksiyonları, verilen reaksiyonların tesir kesitleri, TALYS 1.8 ve NON-SMOKER kodlarında varsayılan değerler kullanılarak, 5 ila 20 MeV'lik alfa enerji aralığında hesaplandı. EXFOR veri tabanından hesaplanan veriler ve deneysel veriler Grafik. 1-5 ile ifade edildi.

Grafik 1 $^{45}\text{Sc}(\alpha, n)^{48}\text{V}$ reaksiyonu için deneysel ve teorik tesir kesit değerlerinin karşılaştırılması.

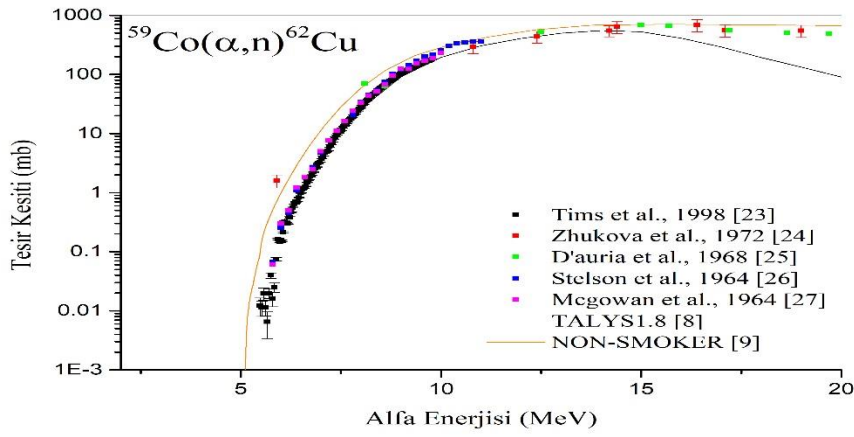

Grafik 2 $^{55}\text{Mn}(\alpha, n)^{58}\text{Co}$ reaksiyonu için deneysel ve teorik tesir kesit değerlerinin karşılaştırılması.

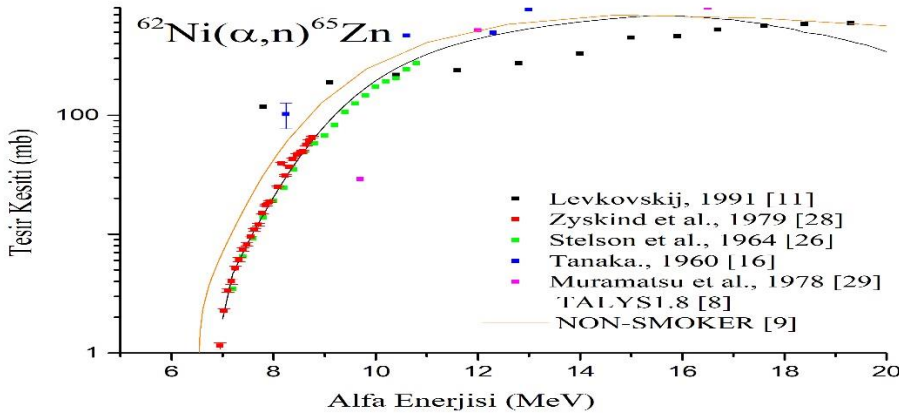

Grafik 3 $^{54}\text{Fe}(\alpha, n)^{57}\text{Ni}$ reaksiyonu için deneysel ve teorik tesir kesit değerlerinin karşılaştırılması.

Grafik 4 $^{59}\text{Co}(\alpha, n)^{62}\text{Cu}$ reaksiyonu için deneysel ve teorik tesir kesit değerlerinin karşılaştırılması.

Grafik 5 $^{62}\text{Ni}(\alpha, n)^{65}\text{Zn}$ reaksiyonu için deneysel ve teorik tesir kesit değerlerinin karşılaştırılması.

TALYS 1.8 ile hesaplanan verilerin $^{45}\text{Sc}(\alpha, n)^{48}\text{V}$ reaksiyonu için tüm deneysel verilerle uyum içinde olduğunu görebiliriz.

TALYS 1.8 hesapladığımız tesir kesiti değerlerinin NON-SMOKER değerleri ile benzer özellikler gösterdiği görülebilir.

TALYS 1.8 ile hesaplanan tesir kesit verilerinin $^{45}\text{Sc}(\alpha, n)^{48}\text{V}$, $^{55}\text{Mn}(\alpha, n)^{58}\text{Co}$, $^{54}\text{Fe}(\alpha, n)^{57}\text{Ni}$, $^{59}\text{Co}(\alpha, n)^{62}\text{Cu}$, $^{62}\text{Ni}(\alpha, n)^{65}\text{Zn}$ için düşük enerjilerde 6-10 MeV enerji aralığında deneysel verilerle uyum gösterdiği görülebilir.

Kaynaklar

- D`auria, J. M. et al. (1968). Phys. Rev Vol.168
- Hansper, V. Y. et al. (1993). Nuclear Physics, 551
- Houck, F.S. et al. (1961). Phys. Rev Vol.123
- <http://nucastro.org/nonsmoker.html>
- <https://www-nds.iaea.org/exfor/exfor.html>
- IAEA Publication, Development of radiation resistant reactorcore structural materials,
http://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC51/GC51InfDocuments/English/gc51inf-3-att7_en.pdf
- Iwata, S. J. (1962). *Journal of the Physical Society of Japan* Vol.17
- Koning, A. J., Hilaire, H., Goriely, S. (2017). TALYS-1.8, NRG, Netherland,
<http://www.talys.eu>
- Levkovskij, V. N. (1991). *Act. Cs.by Moscow*
- Mcgowan, F. K. et al. (1964). Phys. Rev.133
- Meier et al., W. R. (2009). Lawrence livermore national laboratory, LLNL-JRNL-416976
- Muramatsu, H. et al. (1978). Applied Radiation and Isotopes Vol.29
- Raole, P.M. et al. (2009). Trans. IIM 62
- Rizvi, I.A. et al. (1989). *Canadian Journal of Physics* Vol.67
- Rubel, M. (2008). Trans Fusion Sci Technol 53
- Singh, B. P. et al. (1991). *Canadian Journal of Physics* Vol.69
- Stelson, P. H. et al. (1964). Phys. Rev.133
- Sudar, S. et al. (1994). *Phys. Rev, Part C, Nuclear Physics* Vol.50
- Sudar, S. et al. (1996). *Phys. Rev, Part C, Nuclear Physics* Vol.53
- Tanaka, S. (1960). *Journal of the Physical Society of Japan* Vol.15
- Tel, E. et al. (2016). J. Fusion Energy 35
- Tims, S.G. (1991). Nuclear Physics, Section A Vol.524
- Tims, S.G. (1993). Nuclear Physics, Section A Vol.563
- Tims, S.G. (1998). Nuclear Physics, Section A Vol.483
- Ubeyli, M. (2007). Materials and Design 28.
- Victoria, M. et al. (2001). Nucl. Fusion 41, 8
- Vlieks, A. E. et al. (1974). Nuclear Physics, 224
- Zhukova, O. A. et al. (1972). Fizika Vol.16
- Zyskind, J. L. et al. (1979). Nuclear Physics, Section A Vol.331

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

5. Uluslararası Nükleer Teknoloji ve Uygulamalarda Teorik ve Deneysel Çalışmalar Kongresi (02-04 Mayıs 2019)

Eyyup Tel¹ İsmail Hakkı Sarpün² Abdullah Aydın³

TESNAT 2019
5th International Conference on
Theoretical and Experimental Studies in
Nuclear Applications and Technology

2 - 4 May 2019, Amasya, Turkey

Topics

- *Computational Nuclear Physics
- *Applied Nuclear Physics
- *Reactor Technology
- *Accelerator Physics
- *Radiation Physics and Radiation Protection
- *Nuclear Application in Life Sciences
- *Radiation Measurement and Radiation Dosimetry
- *Nuclear Astrophysics
- *Nuclear Energy
- *Nuclear Reactors
- *Medical Physics
- *Health Physics
- *Radiopharmaceuticals
- *Luminiscence and ESR Dosimetry
- *Nuclear Energy Strategy and Policy

Honorary Committee

Dr. Osman YAKAR, Giresun, Amasya
Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR, Başkent, Ankara
Dr. Sait DEMİRCAN, Bursa, IŞIK

Invited Speakers

Şaban TOĞRA, İTÜ, İstanbul
Lorenzo COSTANTO, INFN, Italy
Andrey YERIN, OJSC, St. Petersburg
Mikhail CHIRBYAKOV, OJSC, St. Petersburg
Mehmet KARAGÖZ, Ankara
Sabit ERDEM, Kırıkkale
Dimitar YERIN, Kırıkkale
Kosun MAMMA, Kırıkkale

Organising Committee

Prof. Dr. Eyyup TEL, Osmaniye Korkut Ata Ü.
Assoc. Prof. Dr. İsmail Hakkı SARPÜN (Secretary), Amasya Ü.
Prof. Dr. Abdullah AYDIN, Amasya Ü.
Prof. Dr. Abdullah KAPLAN, İstanbul Ü.
Prof. Dr. Bayram DEMİR, Akdeniz Ü.
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR, IŞIK, Amasya
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR, IŞIK, Amasya
Assoc. Prof. Dr. Sait DEMİRCAN, Bursa, IŞIK

Local Organising Committee

Assoc. Prof. Dr. ANIL AYDIN, Osmaniye Korkut Ata Ü.
Dr. Hakan ÖZDOĞAN, Dr. Mustafa KARPEZ DEMİR
Dr. Mustafa KARPEZ DEMİR, Osmaniye Korkut Ata Ü.
Tuğba ÇELİK, Başkent, Ankara

02-04 Mayıs 2019 tarihleri arasında, Amasya Üniversitesi'nin ev sahipliğinde Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun katkılarıyla 5. Uluslararası Nükleer Teknoloji ve Uygulamalarda Teorik ve Deneysel Çalışmalar Kongresi düzenlenmiştir.

Bu sene 5. düzenlenen kongre daha önce 23-26 Nisan 2015 tarihleri arasında Osmaniye'deki Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde, 28-30 Nisan 2016 tarihlerinde Hatay'daki Mustafa Kemal Üniversitesi'nde, 10-12 Mayıs 2017 tarihlerinde Adana'daki Çukurova Üniversitesi'nde ve 20-22 Nisan 2018 tarihlerinde Antalya'daki Akdeniz Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Eyyup Tel'in başkanlığında Türkiye'de özellikle teorik nükleer fizik çalışmalarında bulunan bilim insanlarının bir araya gelerek

fikir alış-verişinde bulunması amacıyla başlatılan kongre düşüncesi Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nin ilk kurucu rektörünün destekleri ile bir uluslararası kongre halinde gerçekleşmiştir. Kongrenin ilk oluşmasında yer alan kongrenin kurucu ekibi olarak Kırıkkale Üniversitesi'nden Prof. Dr. Abdullah Aydın, Süleyman Demirel Üniversitesi'nden Prof. Dr. Abdullah Kaplan, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Bayram Demir ve Akdeniz Üniversitesi'nden Doç. Dr. İsmail Hakkı Sarpün görev almıştır. Her yıl kongrenin yapıldığı üniversiteden bilim insanlarının katıldığı düzenleme komitesine benzer olarak yerel organizasyon komitesi de farklılıklar göstermektedir.

Orijinal adı Theoretical and Experimental Studies in Nuclear Applications ve Technology olan kongre artık kısa adı olan TESNAT ile bilinmektedir. Katılımcı sayısı genellikle 100 ile 200 arasında değişen kongrenin bildirimleri aynı zamanda bilimsel komiteyi de oluşturan hakemlerin kontrolünden geçerek seçilmekte ve nükleer fizik alanının tüm çalışmalarına yer verecek şekilde

¹Prof. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fizik Böl., eyyup@osmaniye.edu.tr

²Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Fen Fakültesi, Fizik Böl., sarpun@akdeniz.edu.tr

³Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fizik Böl., a.aydin63@gmail.com

oturumlar düzenlenmektedir. Son gerçekleşen kongrede üç salonda paralel oturumlar yapılmış ve toplamda 122 bildiri sunulmuştur. Bu bildirilerin 5 tanesi davetli konuşmacılar tarafından, 1 tanesi organize komitesi tarafından planlanmış özel sunum olarak, 18 tanesi kısa-konuşma şeklinde ve diğerleri ise sözlü sunum olarak sunulmuştur. Kongreye bu sene Rusya, Cezayir, İran, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Fas'tan 15'i yabancı olmak üzere toplamda 103 bilim adamı katılmıştır.

Amasya Üniversitesi'nin destekleriyle kongre, farklı kültürel etkilerin tarihi bir şehirde birleşimi ile oldukça faydalı geçmiş ve beş yıldır devam eden kongrenin devamının sağlamanın faydalı olacağı tüm bilim insanlarında yerleşen bir düşünce olmuştur. Kongrenin ikinci gününde düzenlenen Amasya gezisi ve kongre yemeği tüm katılımcıların beğenisi kazanmıştır.

Kongrede sunumu yapılan bildiriler, yazarları tarafından tam metin bildiriye dönüştürülerek yayımlanmak üzere tarafımıza ulaştırılmakta, editörler kontrolünden geçtikten sonra her sene olduğu gibi isbn numaralı bir Kongre bildiriler kitabı yayımlanacaktır.

Geleneksel hale gelen TESNAT kongreleri gelecek yıllarda devamının yapılması, ülkemizde gerçekleşen nükleer alandaki son atılımlara paralel olarak bilim camiasına katkı yapmaya devam edeceği düşüncesindeyiz. Organizasyon komitesi olarak, şimdiye kadar destek sağlayan tüm üniversitelerimizin rektörlerine, katılım sağlayan yerli yabancı bütün bilim insanlarına ve kongrenin düzenli olmasını sağlayan tüm yerel organizasyon komite üyelerine teşekkür ediyoruz. Kongrede yer alan çalışmaların ülkemizdeki nükleer fizik çalışmalarına hayırlı katkılar yapmasını ümit ederiz.